

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΙΤΙΑ, ΠΤΥΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΕΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΜ 13738
ΜΠΙΣΔΑΣ ΠΕΤΡΟΣ ΑΜ 13848

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Δρ. ΜΑΥΡΙΔΑΚΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2014

ΠΕΡΙΟΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

- 1.1 Η Ετυμολογία της λέξης "Κρίση".
- 1.2 Η Έννοια του όρου "Οικονομική Κρίση".
- 1.3 Οι φάσεις του οικονομικού κύκλου.
 - 1.3.1 Από την ύφεση στην ανάκαμψη.
 - 1.3.2 Από την υπερθέρμανση στην κάμψη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

- 2.1 Ιστορία των οικονομικών κρίσεων.
- 2.2 Διεθνής οικονομική κρίση των δύο τελευταίων ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

- 3.1 Οικονομία της Ελλάδας.
- 3.2 Ιστορία.
 - 3.2.1 Πως ξεκίνησε η κρίση στην Ελλάδα.
 - 3.2.2 Η Ελληνική Οικονομία Σήμερα.
- 3.3 Αίτια-Επιπτώσεις.
- 3.4 Η κρίση εξυπηρέτησης του χρέους του 2010.
- 3.5 Σε πιο βαθμό επηρεάζει την Ελλάδα η διεθνής κρίση.
- 3.6 Η Ελληνική Οικονομική Κρίση και η γεωγραφία της.
- 3.7 Η ευρωπαϊκή ένωση και η οικονομική κρίση.
- 3.8 Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στις κρίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

- 4.1 Η οικονομική διάσταση της σημερινής κρίσης.
- 4.2 Προτεινόμενες λύσεις και προτάσεις.
- 4.3 Η μετάβαση στην οικονομική δημοκρατία.
 - 4.3.1. Αυτοδυναμία στη μεταβατική περίοδο
 - 4.3.2. Η μετάβαση σε μια «δημοτική» οικονομία
 - 4.4.3. Η μετάβαση σε μια συνομοσπονδιακή κατανομή των αγαθών και υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

- 5.1 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(Δ.Ν.Τ)
 - 5.1.1 Οι προτεινόμενες πολιτικές του ΔΝΤ

5.1.2 Το ιστορικό των παρεμβάσεων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Προτάσεις για την ανάπτυξη και την έξοδο από την κρίση σε τομείς

6.1.1 Κοινωνία

6.1.2 Αποκατάσταση εμπιστοσύνης

6.1.3 Διαφθορά και δημόσια διοίκηση

6.1.4 Υποδομές και ανθρωπικοί πόροι

6.1.5 Αγορές και ανταγωνισμός

6.1.6 Συντάξεις, δημόσιο χρέος, φόροι

6.2 Το οικονομικό πλαίσιο της περιεκτικής δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 Συμπεράσματα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το περιεχόμενο της παρούσας εργασίας αναφέρεται στο βασικό πρόβλημα της οικονομικής αντίληψης σχετικά με την οικονομική κρίση, όπως, και την οικονομική και νομισματική ανάπτυξη. Αναφέρεται στην απόφαση για την επιλογή μιας λύσης από τις διάφορες εναλλακτικές που πρέπει να βασίζεται σε θεμελιωμένες πληροφορίες και όχι σε απλές προαισθήσεις και υποθέσεις.

Συγκεκριμένα τα κεφάλαια 2 έως 4 αναφέρονται στο μέγεθος και στη διερεύνηση της κρίσης σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, ενώ γίνεται αξιολόγηση της διαδικασίας της σύγκλισης της ελληνικής οικονομικής κρίσης προς την κοινοτική και στους λόγους της αποτυχίας των πραγμάτων σύγκλισης.

Τα κεφάλαια 5 και 6 αναφέρονται στις δυνατότητες και στους περιορισμούς της εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής στα πλαίσια της οικονομικής και νομισματικής ένωσης και παράλληλα διερευνάται το ζήτημα της δημόσιας διοίκησης και συγκεκριμένα τα προβλήματα της αποτελεσματικότητας των κριτηρίων λειτουργίας της.

Τέλος, στο κεφάλαιο 7 διερευνώνται ενδελεχώς τα συμπεράσματα της οικονομικής και ασταθείς ισορροπίας όσον αφορά τους επιδιωκόμενους στόχους, γεγονός που συνιστά το σημαντικότερο παράγοντα αναποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής της εκάστοτε χώρας.

Αναλυτικότερα, στο κεφάλαιο 2 διερευνώνται τα προβλήματα του ορισμού της έννοιας της κρίσης και της μέτρησης της έκτασης της σε διεθνές επίπεδο. Παρατηρούμε ότι συχνά παρουσιάζονται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των δεικτών των χωρών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα και στη δημοσιονομική θέση της χώρας που οφείλονται στην ακολουθούμενη οικονομική συγκυρία.

Στο κεφάλαιο 3 αναλύονται οι σημαντικότερες αδυναμίες και ατέλειες με τις οποίες συνδέεται η εκτίμηση της οικονομικής κρίσης, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των χωρών των οποίων οι οικονομίες υφίστανται σημαντικές αναδιαρθρώσεις. Στη συνέχεια διερευνώνται τα αίτια και οι σημαντικότερες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και του δημόσιου χρέους, οι οποίες καθιστούν αναγκαίο τον περιορισμό τους. Η διερεύνηση των προσδιοριστικών παραγόντων του δημόσιου οικονομικού χρέους, υποδεικνύει τις βασικές κατευθύνσεις της πολιτικής αντιμετώπισης του προβλήματος.

Στο κεφάλαιο 4 διαπιστώνεται πως το μέγεθος της τρέχουσας κρίσης μεταβάλλεται ανάλογα με τις πολιτικές συνθήκες και της κεφαλαιοκρατικές ιδεολογίες. Εξετάζονται παράλληλα και οι τρόποι ή οι λύσεις που θα μπορούσαν να συμβάλουν ώστε να αποτραπεί το ενδεχόμενο μιας Ευρώπης πολλαπλών ταχυτήτων. Βασικό συμπέρασμα της ανάλυσης του κεφαλαίου αυτού είναι ότι για την επίτευξη της αναγκαίας

σύγκλισης, πρέπει να αναπροσδιορισθούν οι κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής της χώρας και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη.

Στο κεφάλαιο 5 διερευνάται ο ρόλος της δημοσιονομικής πολιτικής στα πλαίσια της Διεθνούς πολιτικής και ιδιαίτερα κατά το στάδιο της πλήρους οικονομικής και νομισματικής πολιτικής. Κατ' αρχήν εξετάζεται το ζήτημα της δημοσιονομικής πειθαρχίας στο Διεθνές νομισματικό ταμείο, το οποίο σε εθνικό επίπεδο θα καθίσταται πλέον η σημαντικότερη σταθεροποίηση των οικονομιών των χωρών-μελών του οργανισμού και προσαρμογή τους στις οικονομικές διαταραχές. Κατόπιν, παρουσιάζονται οι λόγοι για τους οποίους δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα αυτό και παρουσιάζονται οι προτεινόμενες προσεγγίσεις του Διεθνούς Νομισματικού ταμείου για την εξασφάλιση των εκταμιεύσεων του. Ενώ στο τελευταίο τμήμα του κεφαλαίου εξετάζεται το ιστορικό των παρεμβάσεων του ΔΝΤ.

Στο κεφάλαιο 6 εξετάζονται οι προτάσεις και επιπτώσεις ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας εκ μέρους του δημόσιου τομέα στο μέγεθος της παραοικονομίας και της διαφθοράς, ενώ δίνεται έμφαση στη διερεύνηση του κατά πόσο στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας υπάρχουν εναλλακτικές δυνατότητες χρηματοδότησης των επενδύσεων των φορέων της κοινωνικής οικονομίας.

Τέλος, σκοπός του κεφαλαίου 7 είναι η διερεύνηση όλων εκείνων των παραγόντων που θα μπορούσαν να επιτελέσουν κρίσιμο ρόλο στην κατάρρευση του χρηματοοικονομικού συστήματος. Στην ανάλυση αυτή καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της οικονομικής κρίσης είναι η ανομοιογένεια και το πολυεπίπεδο της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.1 Η ετυμολογία της λέξης «κρίση»

Η λέξη κρίση προέρχεται από το ρήμα κρίνω χαρακτηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο μία μη κανονική ή επικίνδυνη κατάσταση, η οποία μπορεί να γίνει και μη αναστρέψιμη. Εκφράζεται ως μια περίοδος δυσχερών ανωμαλιών και κινδύνων (Edward Borodzicz, 2005). Συναντάται για πρώτη φορά στην Ιατρική Επιστήμη με την έννοια της δυσλειτουργίας ενός οργανισμού. Σύμφωνα με τον Ιπποκράτη ο άνθρωπος βρίσκεται σε κατάσταση κρίσης, όταν ασθενεί. Με την ίδια έννοια, δηλαδή αυτή της δυσλειτουργίας συναντάται στην Ιστοριογραφία από τον Ηρόδοτο, με τη διαφορά ότι η εν λόγω δυσλειτουργία δεν αναφέρεται σε ασθενείς αλλά σε πολιτισμούς που βρίσκονται σε κατάσταση κατάρρευσης. Πιο συγκεκριμένα ο Ηρόδοτος μιλά για κρίση της κληρονομικής βασιλείας, η οποία οδηγεί αργότερα στην ανάπτυξη της πόλης-κράτους. Επίσης την κατάλυση της Λυδικής αυτοκρατορίας από τους Πέρσες το 545 π. Χ. την αναφέρει ως περίοδο κρίσης.

Τον 16ο αιώνα χρησιμοποιείται ξανά ο όρος στις πολιτικές επιστήμες με την έννοια της δυσλειτουργίας των πολιτικών θεσμών. Από την πολιτική πέρασε στην οικονομική επιστήμη μέσω του Μαρξ¹ το 19^ο αιώνα και χρησιμοποιήθηκε, για να χαρακτηρίσει τη δυσλειτουργία-αρρώστια της οικονομίας, κατά τη διάρκεια της οποίας παρατηρείται μεγάλης έκτασης καταστροφή των παραγωγικών δυνάμεων της οικονομίας.

1.2 Η έννοια του όρου «οικονομική κρίση»

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.

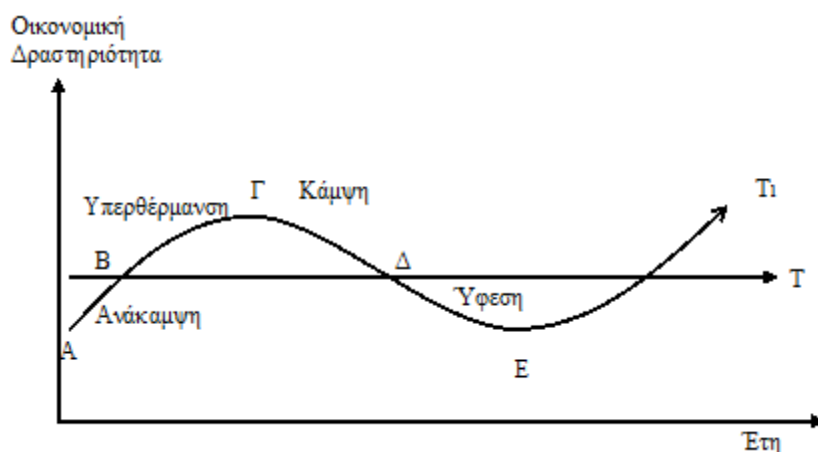
¹ Ο **Καρλ Χάινριχ Μαρξ** (*Karl Heinrich Marx*) ήταν Γερμανός φιλόσοφος, κοινωνιολόγος, ιστορικός, πολιτικός οικονομολόγος και θεωρείται ως θεμελιωτής του κομμουνισμού.

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση.

Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο (business cycles), ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια.

1.3 Οι φάσεις του οικονομικού κύκλου

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι φάσεις του οικονομικού κύκλου σχηματικά. Ένας κύκλος (ΑΕ) αποτελείται από την άνοδο ή οικονομική άνθηση (ΑΓ) και την κάθοδο ή οικονομική κρίση (ΓΕ). Τόσον η άνοδος όσον και η κάθοδος αποτελούνται από δύο επιμέρους φάσεις. Απ' ότι φαίνεται και στο σχήμα η άνοδος αποτελείται από την ανάκαμψη (ΑΒ) και την υπερθέρμανση (ΒΓ), ενώ η κάθοδος από την κάμψη (ΓΔ) και την ύφεση (ΔΕ).

Παρατηρήσεις:

α. Η γραμμή T δείχνει τη μακροχρόνια εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας της οικονομίας, αν δεν υπήρχαν οικονομικές διακυμάνσεις. Κανονικά θα έπρεπε να έχει

κατεύθυνση προς τα πάνω δεξιά, για να δείχνει την τάση για μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη. Έγινε παράλληλη με τον άξονα των ετών για να διευκολύνεται η κατανόηση των φάσεων του οικονομικού κύκλου.

β. Η γραμμή T1 δείχνει την πραγματική εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας της οικονομίας. Επισημαίνεται ότι δεν πρέπει να παρασυρόμαστε από το σχήμα και να νομίζουμε ότι όλες οι φάσεις του κύκλου έχουν ίση χρονική διάρκεια. Δηλαδή δεν ισχύει $AB=BG=ΓΔ=ΔΕ$. Ούτε ασφαλώς $ΑΓ=ΓΕ$. Η φάση της ανάκαμψης μπορεί να διαρκέσει για παράδειγμα ένα χρόνο, ενώ η φάση της υπερθέρμανσης τρία χρόνια και αντίθετα.

γ. Κατά την άνοδο ΑΓ όλα τα οικονομικά μεγέθη εκτός της ανεργίας και των αποθεμάτων αυξάνονται. Στην αρχή (ανάκαμψη) με αργό ρυθμό και στη συνέχεια (υπερθέρμανση) με γρηγορότερο.

ε. Κατά τη κάθοδο ΓΕ όλα τα οικονομικά μεγέθη εκτός της ανεργίας και των αποθεμάτων μειώνονται. Στην αρχή (κάμψη) με γρήγορο ρυθμό και στη συνέχεια (ύφεση) με αργότερο ρυθμό.

1.3.1 Παράγοντες που οδηγούν την οικονομία από την ύφεση στην ανάκαμψη:

- *Η διαφορά που βλέπουμε στα ποσά της συνολικής προσφοράς και συνολικής ζήτησης προϊόντων υπέρ της πρώτης.*

Το φαινόμενο αυτό δεν γίνεται, γιατί η μείωση της προσφοράς προϊόντων στη περίοδο της ύφεσης είναι τόσο μεγάλη, ώστε μεταβάλλεται το ισοζύγιο εις βάρος της προσφοράς και προς όφελος της ζήτησης. Η υπερβάλλουσα ζήτηση οδηγεί σε αύξηση των επενδύσεων οι οποίες με τη σειρά τους δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, έτσι ώστε προκύπτει νέα αύξηση της ζήτησης λόγω των μισθών που δίνονται στους εργαζόμενους και έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων. Αυτή η διαρκείας αυξανόμενη αλληλεπίδραση της συνολικής ζήτησης και της συνολικής επένδυσης δημιουργεί τα λεγόμενα πολλαπλασιαστικά και επιταχυντικά φαινόμενα τα οποία αυξάνουν συνεχώς την οικονομική δραστηριότητα εντός της οικονομίας.

- *Η τεχνολογία και οι καινοτομίες.*

Αρκετά συχνά στην ιστορία της οικονομικής εξέλιξης τα προαναφερθέντα πολλαπλασιαστικά και επιταχυντικά φαινόμενα δημιουργήθηκαν από μία αρχική αύξηση των επενδύσεων λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και των καινοτομιών. Τέτοιες ωθήσεις στις επενδύσεις είχαμε το 19^ο αιώνα με την είσοδο της μηχανής στην παραγωγική διαδικασία και στον 20^ο με την είσοδο των ηλεκτρονικών υπολογιστών και κυρίως με τη διάδοση του Ιντερνέτ.

- *Η επεκτατική πολιτική του κράτους.*

Πολλές φορές ιδιαίτερα αν η οικονομική ύφεση δεν είναι ιδιαίτερα έντονη η οικονομία ενδέχεται να οδηγηθεί στην ανάκαμψη από παρεμβατικά μέτρα του κράτους τα οποία γίνονται με σκοπό την ενίσχυση είτε των επενδύσεων (π.χ. δημόσια έργα, μείωση του επιτοκίου), είτε της ζήτησης (π.χ. μείωση των φόρων) κ.λπ.

- *Τυχαία γεγονότα*

Πολύ σπάνια τυχαία γεγονότα δυνατόν να οδηγήσουν την οικονομία στην ανάκαμψη όπως π.χ. ένας μαζικός επαναπατρισμός πληθυσμού ή μια μαζική είσοδος ξένων επενδύσεων κ.λπ.

1.3.2 Παράγοντες που οδηγούν από την υπερθέρμανση στην κάμψη:

- Η ανισοσκέλεια που παρατηρείται μεταξύ της συνολικής προσφοράς και συνολικής ζήτησης προϊόντων εις βάρος της δεύτερης.

Η υπερβολική αύξηση των επενδύσεων κατά την περίοδο της υπερθέρμανσης δημιουργεί μια υπερπροσφορά προϊόντων η οποία, αφού δε μπορεί να απορροφηθεί έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση των επενδύσεων. Η μείωση των επενδύσεων προκαλεί ανεργία που μεταφράζεται σε μείωση των μισθών άρα και της συνολικής ζήτησης. Σ' αυτή την περίπτωση τα

πολλαπλασιαστικά και επιταχυντικά φαινόμενα λειτουργούν προς την αντίθετη κατεύθυνση έτσι ώστε να σπρώχνουν την οικονομική δραστηριότητα συνεχώς προς τα κάτω.

- Η περιοριστική πολιτική του κράτους

Πολλές φορές το κράτος στην προσπάθεια του να καταπολεμήσει τον πληθωρισμό που παρατηρείται στην περίοδο της υπερθέρμανσης της οικονομίας με μέτρα όπως π.χ. η αύξηση του επιτοκίου, η αύξηση των φόρων κ.λπ. οδηγεί σε μείωση των επενδύσεων σπρώχνοντας έτσι την οικονομία γρηγορότερα στην κρίση.

- Τυχαία γεγονότα

Πολύ σπάνια τυχαία γεγονότα δυνατόν να οδηγήσουν την οικονομία στην κάμψη όπως π.χ. μια μαζική μετανάστευση πληθυσμού, μια μαζική έξοδος επενδύσεων από τη χώρα λόγω πολιτικής αστάθειας κ.λπ.

Για να γίνει κατανοητή η διεργασία δημιουργίας οικονομικών κύκλων, δηλαδή ανόδων και καθόδων της οικονομικής δραστηριότητας εντός της οικονομίας, θα πρέπει να γίνει κατανοητή αυτή η περίφημη ανισοσκέλεια που δημιουργείται μεταξύ της συνολικής ζήτησης και της συνολικής προσφοράς. Είδαμε λίγο πιο πάνω ότι κατά την άνοδο του οικονομικού κύκλου όλα τα οικονομικά μεγέθη εκτός της ανεργίας και των αποθεμάτων αυξάνουν. Επομένως αυξητική είναι και η τάση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης. Ενώ λοιπόν σε όλη τη διαδικασία ανόδου η ζήτηση είναι μεγαλύτερη της προσφοράς έρχεται μία χρονική στιγμή που αυτό ανατρέπεται.

Αυτό συμβαίνει γιατί η ταχύτητα με την οποία αυξάνεται η προσφορά είναι μεγαλύτερη από την ταχύτητα με την οποία αυξάνεται η ζήτηση. Ας μη ξεχνάμε ότι πίσω από την προσφορά κρύβονται οι επενδύσεις και πίσω από τη ζήτηση τα εισοδήματα. Με ένα απλό παράδειγμα νομίζω ότι πολύ εύκολα αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό. Ας υποθέσουμε ότι ένας φούρνος παράγει 100 ψωμιά και ικανοποιεί ακριβώς τη ζήτηση 100 ψωμιών. Αν η ζήτηση αυξηθεί κατά 20% τότε ο φούρναρης είναι υποχρεωμένος να κατασκευάσει νέο φούρνο που σημαίνει αύξηση της επένδυσης κατά 100%. Γιατί το κάνει αυτό; Μα ακριβώς επειδή η οικονομία βρίσκεται σε άνοδο, επικρατεί κλίμα αισιοδοξίας και ο φούρναρης τρέχει να προλάβει τη νέα αύξηση της ζήτησης ώστε να έχει μεγαλύτερα κέρδη. Το ίδιο φαινόμενο αλλά

προς την αντίθετη κατεύθυνση συμβαίνει στην κάθοδο. Η ταχύτητα με την οποία μειώνεται η προσφορά είναι μεγαλύτερη εκείνης με την οποία μειώνεται η ζήτηση. Ας υποθέσουμε ότι ο φούρναρης έχει δύο φούρνους με την ίδια όπως και πιο πάνω δυναμικότητα και ικανοποιεί ζήτηση 130 ψωμιών. Αν η ζήτηση μειωθεί στα 90 ψωμιά ο φούρναρης θα πρέπει να θέσει σε αχρησία τον ένα από τους δύο φούρνους απολύοντας το μισό περίπου προσωπικό του. Βλέπουμε δηλαδή ότι μια αρχική μείωση της ζήτησης κατά 25% επέφερε μια μείωση στην επένδυση κατά 100%.

1.3.3 Χαρακτηριστικά των φάσεων του οικονομικού κύκλου

Λαμβάνοντας υπόψη τα τρία βασικότερα οικονομικά μεγέθη της οικονομίας που είναι οι επενδύσεις, οι τιμές (πληθωρισμός) και η απασχόληση (ανεργία) τα κυριότερα χαρακτηριστικά των φάσεων είναι:

A. Ανάκαμψη

- **Αύξηση των επενδύσεων**
Επειδή στο στάδιο της ύφεσης η προσφορά προϊόντων μειώνεται τόσο πολύ έρχεται ένα χρονικό σημείο όπου η συνολική ζήτηση υπερβαίνει τη συνολική προσφορά. Αυτό οδηγεί σε μία αύξηση των επενδύσεων η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε μία νέα αύξηση της ζήτησης λόγω της αύξησης των μισθών.
- **Μείωση της ανεργίας**
Η μείωση της ανεργίας έρχεται σε φυσικό επακόλουθο της αύξησης των επενδύσεων.
- **Φυσιολογικός πληθωρισμός**
Μια μικρή αύξηση των τιμών αποτελεί επίσης φυσικό επακόλουθο της αύξησης της ζήτησης. Όταν μιλάμε για φυσιολογικό πληθωρισμό εννοούμε μια αύξηση των τιμών της τάξεως μέχρι και 2%. Παλαιότερα το όριο έφτανε μέχρι και το 3%. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι και τα τρία προαναφερθέντα μεγέθη αυξάνονται συγκρατημένα εξαιτίας της επιφυλακτικότητας που

επικρατεί στην ψυχολογία τόσο των επενδυτών όσο και των καταναλωτών αφού είχαν άσχημες εμπειρίες στην περίοδο της ύφεσης.

B. Υπερθέρμανση

- *Υπερβολική αύξηση των επενδύσεων (υπερεπενδύσεις)*
Οι επιχειρηματίες οδηγούμενοι από την αισιοδοξία που τους προκαλούν κάποια πολλαπλασιαστικά φαινόμενα, προχωρούν σε άκαρπες επενδύσεις.
- *Φυσιολογική ανεργία*
Οι υπερεπενδύσεις έχουν σαν αποτέλεσμα, η οικονομία να αγγίζει την πλήρη απασχόληση. Έτσι η κυκλική ανεργία τείνει να μηδενιστεί και η μοναδική μορφή ανεργίας που επικρατεί είναι αυτή που δεν εξαρτάται από τις επενδύσεις αλλά από άλλους παράγοντες όπως π.χ. η ανεργία τριβής, η εποχιακή και η τεχνολογική.
- *Έντονος πληθωρισμός*
Λόγο της μείωσης της ανεργίας στο ελάχιστο και μεγάλης αύξησης στους μισθούς, δημιουργούνται έντονα πληθωριστικά φαινόμενα.

Γ. Κάμψη

- *Μείωση των επενδύσεων*
Όπως αναφέραμε και πιο πάνω κατά το χρονικό διάστημα της υπερθέρμανσης, η ραγδαία αύξηση των επενδύσεων, δημιουργεί μια υπερπροσφορά προϊόντων η οποία αφού δε μπορεί να αφομοιωθεί, έχει ως συνέπεια τη μείωση των επενδύσεων.
- *Εμφάνιση της κυκλικής ανεργίας*
Ως συνέπεια της μείωσης των επενδύσεων είναι η παρουσίαση της κυκλικής, όπως λέγεται ανεργίας.
- *Πτώση των τιμών των προϊόντων*
Ως απόρροια της ανεργίας έχουμε σαν αποτέλεσμα την μείωση των μισθών, άρα και μείωση των τιμών, λόγο της κατάπτωσης της συνολικής αγοραστικής δύναμης της οικονομίας

Δ. Ύφεση

- *Περαιτέρω μείωση των επενδύσεων*
Σύμφωνα με αυτά που ειπώθηκαν πιο πάνω η επαναλαμβανόμενη συρρίκνωση των επενδύσεων είναι ένα από τα αποτελέσματα της ύφεσης
- *Εκτεταμένη ανεργία*
Η μείωση των επενδύσεων οδηγεί στην αύξηση της προϋπάρχουσας ανεργίας.
- *Περαιτέρω πτώση των τιμών*
Η εκτεταμένη ανεργία έχει ως συνέπεια την μειωμένη ζήτηση των αγαθών άρα και την εκ νέου μείωση των τιμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1 Ιστορία της οικονομικής κρίσης

Οι οικονομικές κρίσεις δεν είναι φαινόμενο των τελευταίων ετών. Για πρώτη φορά το φαινόμενο αυτό παρατηρείται τον 4ο αιώνα π.χ. στις Συρακούσες επί τυραννίας του Διονυσίου. Ακολουθεί η κρίση που δημιουργήθηκε τον 13ο μ.Χ. αιώνα από την υποτίμηση του νομίσματος μεταξύ της Ρωμαϊκής και της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Κρίσεις εμφανίζονται και αργότερα στο Μεσαίωνα κυρίως σε χώρες όπως η Αγγλία, η Γαλλία και η Ισπανία. Αφορμή οι μεταξύ τους συγκρούσεις.

Η πρώτη κερδοσκοπικού τύπου κρίση εμφανίζεται τον 17ο αιώνα στην Ολλανδία. Η κρίση αυτή δημιουργήθηκε από ένα λουλούδι, την τουλίπα, οι τιμές των οποίων εξαιτίας της μανίας απόκτησης τους από τους Ολλανδούς, αποκτούν διαστάσεις φούσκας. Για να καταλάβετε το μέγεθος, μια τουλίπα τότε πωλείτο 10 φορές περισσότερο από το ετήσιο εισόδημα ενός ειδικευμένου εργάτη. Αργότερα τον 18ο αιώνα κράτη όπως η Γαλλία και η Αγγλία εμφανίζουν αυξημένο χρέος.

Προς τα τέλη του αιώνα η κρίση μεταφέρεται στην άλλη άκρη του Ατλαντικού και στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης εξαιτίας της διαμάχης δύο μεγάλων οικογενειών, η μια εκ των οποίων ήθελε να ανεβάσει τις τιμές των μετοχών του χρηματιστηρίου και η άλλη να κάνει το αντίθετο δηλαδή να τις ρίξει.

Το **1797** η Μεγάλη Βρετανία γνωρίζει μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις, εξαιτίας του πανικού που προκάλεσαν στους κατοίκους της οι πόλεμοι που προκλήθηκαν από τη Γαλλική Επανάσταση. Θεωρώντας ότι ο πόλεμος θα περάσει και στα εδάφη της Μ. Βρετανίας οι κάτοικοι της αρχίζουν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους από τις Τράπεζες. Το μέγεθος της κρίσης έρχεται να το εντείνει και η απόφαση της Τράπεζας της Αγγλίας για παύση πληρωμών σε μετρητά. Η κρίση επηρέασε και, ένα από τους μεγαλύτερους πιστωτές της Μ. Βρετανίας, τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ). Ο κύκλος της ολοκληρώθηκε μετά από 6 περίπου έτη.

Η πρώτη σημαντική χρηματοπιστωτική κρίση των ΗΠΑ εμφανίζεται στις αρχές του 19ου αιώνα. Οι παγκόσμιες συγκρούσεις, το Εμπάργκο και ο πόλεμος του

1812 προκάλεσαν μεγάλης κλίμακας κατασχέσεις, παύσεις πληρωμών από τις τράπεζες, ανεργία, και μια πτώση στον τομέα της γεωργίας και της μεταποίησης. Για να μπορέσει να στηρίξει την κατάσταση αυτή η Αμερικάνικη ηγεσία συστήνει και δεύτερη Κεντρική Τράπεζα κόβοντας και μοιράζοντας χωρίς έλεγχο χρήμα, οδηγώντας την οικονομία σε γρήγορη ανάπτυξη. Όλα τα ανωτέρω οδηγούν το **1819** σε πανικό, ο οποίος σηματοδοτεί το τέλος της οικονομικής ανάπτυξης που ακολούθησε τον πόλεμο του 1812 αλλά και τη δημιουργία νέων οικονομικών πολιτικών που θα διαμορφώσουν την μετέπειτα ανάπτυξη.

Το **1825** είναι η σειρά της Μ. Βρετανίας να γνωρίσει την πρώτη χρηματιστηριακή της κρίση. Την κρίση αυτή προκάλεσαν κερδοσκοπικού τύπου τοποθετήσεις, Άγγλων επενδυτών, στη λατινική Αμερική και συγκεκριμένα σε μια φανταστική χώρα την Poyais που είχε επινοήσει ένας Σκωτσέζος στρατιώτης, ο Gregor Macgregor. Ο Σκωτσέζος στρατιώτης εμφανίζεται ως διοικητής της φανταστικής αυτής χώρας, ζητώντας και πετυχαίνοντας από τους Άγγλους επενδυτές να στηρίξουν την ανάπτυξη της, υποσχόμενος γρήγορο πλουτισμό, ο οποίος ποτέ δεν ήρθε.

Η πρώτη πραγματική κρίση προερχόμενη από κερδοσκοπικές επενδύσεις στα ακίνητα και τη δημιουργία υπεραξιών, παρατηρείται το **1837** στις ΗΠΑ. Την κρίση αυτή ακολουθεί πανικός. Τα επόμενα πέντε χρόνια διαδέχεται οικονομική ύφεση, αδυναμία πληρωμής των Τραπεζών με χρήμα και μεγάλο ποσοστό ανεργίας.

Το **1847** η κατάρρευση μιας ακόμα κερδοσκοπικής αγοράς, αυτής των **σιδηροδρόμων**, προκαλεί πανικό και κραχ της Χρηματιστηριακής αγοράς στο Λονδίνο. Η κρίση αντιμετωπίζεται με την παραχώρηση όλων των αρμοδιοτήτων έκδοσης χρήματος στην Κεντρική Τράπεζα της Αγγλίας. Ο κύκλος της κρίσης αυτής ολοκληρώθηκε το **1855**.

Η χρεοκοπία μιας Βρετανικής Τράπεζας είναι η αιτία της επόμενης οικονομικής κρίσης στη Μ. Βρετανία το **1866**. Η επωνυμία της Τράπεζας ήταν **Overend, Gurney & Company**. Η φημολογία ότι η συγκεκριμένη Τράπεζα ενδέχεται να χρεοκοπήσει φέρνει πανικό στους καταθέτες της με αποτέλεσμα να αποσύρουν άμεσα τα χρήματά τους. Η Τράπεζα οδηγείται σε χρεοκοπία παρασύροντας μαζί της και άλλες. Ακολουθεί χρηματιστηριακό κραχ.

Μια ακόμη χρεοκοπία Τράπεζας δημιουργεί πανικό στην Αμερικανική αγορά αυτή τη φορά το **1873**, στη Φιλαδέλφεια. Την ίδια στιγμή στην Ευρώπη παρατηρείται

κραχ στη χρηματιστηριακή αγορά της Αυστρίας. Ακολουθεί οικονομική ύφεση που διαρκεί 6 χρόνια στις ΗΠΑ και 25 στην παγκόσμια αγορά.

Ακολουθεί μια οξεία κρίση το **1890** στην αγορά της Μ. Βρετανίας εξαιτίας τοποθετήσεων στην αγορά της **Αργεντινής**, δάνεια των οποίων δεν μπορούν να αποπληρωθούν στην **Τράπεζα Baring**. Η Τράπεζα βρίσκεται πολύ κοντά σε χρεοκοπία. Σώζεται μετά από παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας της Αγγλίας, η οποία αποτρέπει την οικονομία από μεγαλύτερη ύφεση.

Για τις **επόμενες 4 δεκαετίες** ανά δεκαετία παρατηρούνται σημαντικές κρίσεις, τοπικού χαρακτήρα, κυρίως στην χρηματιστηριακή και χρηματοπιστωτική αγορά των ΗΠΑ. Το **1929** πραγματοποιείται η μεγαλύτερη οικονομική κρίση του 20ου αιώνα και για πολλούς, όλων των εποχών. Μετά από μια περίοδο συνεχούς ανάπτυξης, η οποία έχει στηριχτεί πάνω σε συνεχόμενο δανεισμό δημιουργούνται τρομαχτικές υπεραξίες μετοχών και στις **29 Οκτωβρίου του 1929** οι τιμές των μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης βυθίζονται. Συνεχίζουν την πτώση τους χωρίς έλεγχο για ένα μήνα. Η πτώση στις χρηματιστηριακές αγορές οδηγεί σε πτώση στην αγορά των ακινήτων. Μέσα σε ένα μήνα καταρρέουν όλες οι αγορές και οι μετοχές των χρηματιστηρίων δεν έχουν πλέον κανένα αντίκρισμα. Αποδεικνύεται για μια ακόμη φορά ότι η ανάπτυξη των προηγούμενων ετών έχει στηριχτεί πάνω σε μια μεγάλη φούσκα.

Μέχρι το **1931** είχαν χρεοκοπήσει 2.500 Τράπεζες και δύο χρόνια αργότερα ο αριθμός είχε αγγίξει τις 5.000. Η τότε Αμερικάνικη κυβέρνηση δεν στηρίζει τους πολίτες, των οποίων οι οικονομίες έχουν εξανεμιστεί αλλά τις Τράπεζες. Η ύφεση επεκτείνεται, με κάποια καθυστέρηση, το 1933 - 1934, σε όλες τις τότε βιομηχανοποιημένες χώρες στον κόσμο. Τη λύση έρχεται να δώσει ο πόλεμος και η Κυβέρνηση Ρούσβελτ, η οποία επενδύει πολλά εκατομμύρια δολάρια στην ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας και δημιουργεί έτσι νέες θέσεις απασχόλησης. Η κρίση για κάποιες χώρες κράτησε μέχρι τα τέλη του **1930** και για άλλες μέχρι τις αρχές του **1940**.

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του **1929** ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε από ένα μέχρι δέκα χρόνια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται τον 21ο αιώνα ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η "Μεγάλη Ύφεση", όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ στις 29

Οκτωβρίου του 1929, γνωστό ως η Μαύρη Τρίτη. Το τέρμα της κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα της πολεμικής οικονομίας του 2ου παγκοσμίου πολέμου, γύρω στο 1939. Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτιόταν άμεσα από τη βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν, οι αγροτο-κτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με τη ζήτηση σε διαρκή υποχώρηση, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, περιοχές που εξαρτιόνταν από τον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου υπέφεραν ακόμη περισσότερο. Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφάρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζώη πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2ου παγκοσμίου πολέμου.²

2.2 Διεθνής οικονομική κρίση των δύο τελευταίων ετών

2010

Στις 23 Απριλίου 2010, ανακοινώθηκε από τον πρωθυπουργό ο οποίος βρισκόταν εκείνη την ημέρα στο Καστελόριζο, ότι η Ελλάδα θα καταφύγει στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας.

Τον Μάιο του 2010, οι ευρωπαίοι σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έσωσαν την Ελλάδα από τη χρεοκοπία, μεταθέτοντας το ελληνικό πρόβλημα τρία χρόνια μπροστά με ένα δάνειο ύψους €110 δις. Δημιούργησαν και έναν μηχανισμό

² Πηγές κειμένου: Έψιλον Ελευθεροτυπία Τεύχος 967, 25.10.2009 – www.wikipedia.org

στήριξης με διάρκεια ζωής τρία χρόνια με εγγυήσεις ονομαστικής αξίας €750 δις για χώρες που πιθανόν να αντιμετωπίζουν προβλήματα παρόμοια με αυτά της Ελλάδας.

Τα πρώτα μέτρα ανακοινώθηκαν από τον πρωθυπουργό την Κυριακή 2 Μαΐου 2010.

Τον Νοέμβριο του 2010 η Eurostat προχώρησε σε αναθεώρηση των ελληνικών ελλειμμάτων των τελευταίων ετών. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά το έλλειμμα του 2006 τοποθετήθηκε στο 5,7% του ΑΕΠ (12,1 δις. ευρώ), του 2007 στο 6,4% του ΑΕΠ (14,4 δις. ευρώ), του 2008 στο 9,4% του ΑΕΠ (22,3 δις. ευρώ) και του 2009 στο 15,4% του ΑΕΠ (36,1 δις. ευρώ). Αντίστοιχα αναθεωρήθηκε προς τα πάνω και το χρέος, με το χρέος του 2009 να αναθεωρείται στο 126,8% του ΑΕΠ που αντιστοιχεί σε 298 δις Ευρώ.

2011

4 Φεβρουαρίου, η Γερμανίδα καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ και ο Γάλλος Πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί, προτείνουν από κοινού μια νέα σειρά πολιτικών για την ευρωζώνη, με σκοπό να υπερασπιστούν το ευρώ ως νόμισμα. Η πολιτική συμπεριλαμβάνει την αύξηση στα όρια για συνταξιοδότηση και την μη εναρμόνιση των μισθών με τον πληθωρισμό.

14 Φεβρουαρίου, η Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου κλείνει όλες τις τράπεζες στην χώρα, ως αποτέλεσμα της πρόσφατης εξέγερσης που οδήγησε στην ανατροπή της κυβέρνησης Μουμπάρακ.

23 Φεβρουαρίου, σημειώνετε μεγάλη πτώση στις αγορές των ΗΠΑ και της Ευρώπης, εξαιτίας της αβεβαιότητας για την κατάσταση στην Μέση Ανατολή και τις αυξανόμενες τιμές του πετρελαίου.

28 Φεβρουαρίου, οι τιμές του αργού πετρελαίου φθάνουν στο υψηλότερο επίπεδο εδώ και 2 χρόνια, ενώ τα χρηματιστήρια σε Ευρώπη και Αμερική σημειώνουν πτώση, εξαιτίας της αβεβαιότητας για την κατάσταση στην Μέση Ανατολή.

Στις 12 Μαρτίου, υπήρξε συμφωνία για μείωση του ποσοστού δανεισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα και επιμήκυνση του χρόνου απόσβεσης στα 7.5 χρόνια.

Στις 29 Ιουνίου, ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων το "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015".

Τον Ιούνιο του 2011, η κυβέρνηση καταφεύγει στην ψήφιση του μεσοπρόθεσμου προγράμματος, που περιλάμβανε νέα μέτρα λιτότητας και περικοπές, λόγω του ότι η Ελληνική οικονομία συνέχισε να βρίσκεται σε κατάσταση δημοσιονομικής ανισορροπίας και το επόμενο διάστημα

1 Ιουλίου του 2011 η Νότια Κορέα γίνεται η πρώτη χώρα της Ασίας με την οποία συνάπτει εμπορική συμφωνία η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στις 2 Ιουλίου του 2011, οι υπουργοί οικονομίας των χωρών της ζώνης του ευρώ συμφωνούν στην παροχή ενός επιπλέον πακέτου ύψους 12 δισ. ευρώ προς την Ελλάδα, επειδή αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της χρεοκοπίας.

Στις 5 Ιουλίου του 2011, αναλαμβάνει επίσημα διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου η Κριστίν Λαγκάρντ και ο οίκος αξιολόγησης Moody's³ υποβαθμίζει σε κατηγορία junk την πιστοληπτική ικανότητα της Πορτογαλίας

7 Ιουλίου του 2011 κλείνει η βρετανική εφημερίδα *News of the World*, ως αποτέλεσμα του σκανδάλου υποκλοπής τηλεφωνημάτων.

25 Ιουλίου, ο οίκος Moody's υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας σε Ca

³ Moody's: Οίκος αξιολόγησης. Οι οίκοι αξιολόγησης είναι ιδιωτικές εταιρίες οικονομικού ενδιαφέροντος που προσφέρουν κυρίως συμβουλευτικές υπηρεσίες στη δευτερογενή αγορά. Αξιολογώντας την πιστοληπτική ικανότητα των δανειζομένων (ιδιωτών, επιχειρήσεων, κρατών). Πρόκειται για ιδιωτικούς μη-πλειοψηφικούς ρυθμιστές διεθνών κεφαλαιαγορών με έντονο και σημαντικό ρόλο αφού οι αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας τις οποίες διενεργούν μπορούν να επηρεάσουν ακόμα και την διεθνή αγορά.

3 Νοεμβρίου αρχίζει η σύνοδος κορυφής της G-20⁴ στις Κάννες της Γαλλίας, με τις συζητήσεις να εστιάζουν στη συνεχιζόμενη κρίση χρέους στις χώρες που ανήκουν στην ευρωζώνη.

8 Νοεμβρίου η Ρωσία ξεκινά τη διανομή φυσικού αερίου για εμπορική εκμετάλλευση προς την Κεντρική Ευρώπη, μέσω του αγωγού Nord Stream, που είναι ο μεγαλύτερος υποθαλάσσιος αγωγός στον κόσμο.

9 Νοεμβρίου το κόστος δανεισμού της Ιταλίας φτάνει σε επίπεδα ρεκόρ, με τα επιτόκια των 10ετών ομολόγων να ξεπερνούν το 7%

29 Νοεμβρίου η 4η μεγαλύτερη αεροπορική εταιρεία στον κόσμο, η American Airlines κάνει αίτηση χρεοκοπίας.

30 Νοεμβρίου 2 εκατομμύρια δημόσιοι υπάλληλοι στο Ηνωμένο Βασίλειο κατέρχονται σε 24ωρη απεργία αναφορικά με τα νέα συνταξιοδοτικά μέτρα. Σχολεία, αεροδρόμια, νοσοκομεία, λιμάνια και κυβερνητικά κτήρια παραμένουν κλειστά σε ολόκληρη τη χώρα.

2 Δεκεμβρίου τη μείωση του τέλους ακινήτων ανακοινώνει από το βήμα της Βουλής ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Λουκάς Παπαδήμος

4 Δεκεμβρίου, η Αυστραλία εγκρίνει την εξαγωγή ουρανίου προς την Ινδία.

Στις 5 Δεκεμβρίου του 2011, το EFSF⁵ τίθεται στον προθάλαμο της υποβάθμισης από τον οίκο αξιολόγησης S&P⁶, πράγμα που σημαίνει κατά τον χρηματοπιστωτικό οίκο πως υπάρχει πιθανότητα 50% για υποβάθμιση σε χαμηλότερη πιστοληπτική αξιολόγηση του ταμείου, σε σύντομο χρονικό διάστημα

8 Δεκεμβρίου, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μειώνει τα επιτόκια κατά 1%

⁴ G-20: **Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors- Ομάδα των Είκοσι Υπουργών Οικονομικών και Διοικητών Κεντρικών Τραπεζών**

⁵ EFSF: *European Financial Stability Facility*- Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

⁶ S&P: Οίκος αξιολόγησης.

9 Δεκεμβρίου, ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα των 3 μεγαλύτερων τραπεζών της Γαλλίας, Crédit Agricole, BNP Paribas και Société Générale

12 Δεκεμβρίου στην Ελλάδα, στα 4,5 δισεκατομμύρια ευρώ υπολογίστηκε το έλλειμμα του ΙΚΑ, ενώ οι βεβαιωμένες και ανείσπρακτες εισφορές από επιχειρήσεις φθάνουν τα 9 δισ. ευρώ.

15 Δεκεμβρίου, με βάση την απογραφή του 2010 στις ΗΠΑ, 1 στους 2 ανθρώπους κατηγοριοποιούνται ως άτομα με χαμηλά εισοδήματα ή φτωχά.

16 Δεκεμβρίου η Ρωσία γίνεται μέλος του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου. Επιπλέον την ίδια περίοδο υπάρχει χρηματοπιστωτική κρίση στην Ευρώπη κατά την οποία η Γαλλία υποβαθμίζεται από την Fitch Ratings⁷, ενώ υπό επιτήρηση τίθενται 6 χώρες, συμπεριλαμβανομένων της Ισπανίας και της Ιταλίας, εξαιτίας της αποτυχίας τους να βρουν λύση στο δημοσιονομικό τους πρόβλημα. Παράλληλα η Moody's Investors Service υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα του Βελγίου κατά δύο βαθμίδες σε Aa3.

26 Δεκεμβρίου η Βραζιλία υπερβαίνει το Ηνωμένο Βασίλειο ως η έκτη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο.

2012

1 Ιανουαρίου, τέθηκαν σε ισχύ 17 συμφωνίες για τη δημιουργία ενιαίας οικονομικής ζώνης μεταξύ Ρωσίας, Λευκορωσίας, και Καζακστάν, απελευθερώνοντας την κίνηση αγαθών, κεφαλαίων και εργασίας, μεταξύ των τριών χωρών. Οι συμφωνίες είχαν υπογραφεί από τους προέδρους των χωρών στα τέλη του 2011.

29 Ιανουαρίου, απορρίπτονται από την Ελλάδα οι γερμανικές προτάσεις για απευθείας έλεγχο των οικονομικών ζητημάτων της χώρας από την ΕΕ.

⁷Fitch Ratings: Οίκος αξιολόγησης

6 Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση αποτυγχάνει να συμφωνήσει στους όρους για τη νέα δανειακή σύμβαση με τους εταίρους.

9 Φεβρουαρίου, συνεχίζονται οι συνομιλίες για την επίλυση της κρίσης χρέους με τη σύναψη μιας προσωρινής συμφωνίας. Ο πρόεδρος του Euro Group Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ δίνει προθεσμία στη Βουλή των Ελλήνων να εγκρίνει το νομοσχέδιο.

10 Φεβρουαρίου, καθώς συνεχίζονται οι παραιτήσεις πολιτικών, γίνονται διαδηλώσεις εναντίον των μέτρων λιτότητας στην Ελλάδα.

12 Φεβρουαρίου, η Βουλή υπερψηφίζει την έγκριση των μέτρων λιτότητας σε αντάλλαγμα για την παροχή ενός ακόμα δανείου από την Ευρωζώνη.

18 Φεβρουαρίου, εγκρίνονται από την ελληνική κυβέρνηση τα πρόσθετα μέτρα λιτότητας που απαιτήθηκαν από την ΕΕ και το ΔΝΤ.

1 Μαρτίου, σε επίπεδο ρεκόρ φτάνει η ανεργία στην Ευρωζώνη και διαμορφώνεται στο 10,7%, που είναι και η μεγαλύτερη αύξηση στην ιστορία της.

2 Μαρτίου, τα 25 από τα 27 μέλη της ΕΕ υπογράφουν ένα νέο οικονομικό σύμφωνο, με μοναδικές εξαιρέσεις το Ηνωμένο Βασίλειο και την Τσεχία και Η Moody's Investor Services υποβαθμίζει την πιστοληπτική αξιολόγηση της Ελλάδας.

8 Μαρτίου, η Ελλάδα πετυχαίνει συμφωνία με ιδιωτικούς δανειστές για την αναπροσαρμογή του χρέους της.

12 Μαρτίου, καταγράφεται στην Κίνα το υψηλότερο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου έπειτα από 10 και πλέον χρόνια, κάτι που σημαίνει πιθανότατα αργή οικονομική ανάπτυξη.

14 Μαρτίου, οι άνεργοι στο Ηνωμένο Βασίλειο έφτασαν τα 2,67 εκατομμύρια, ο μεγαλύτερος αριθμός από το 1995, σύμφωνα με νέα στατιστικά στοιχεία που έρχονται στη δημοσιότητα.

21 Μαρτίου, η Βουλή των Ελλήνων υπερψηφίζει τη νέα δανειακή σύμβαση.

22 Μαρτίου, η ιρλανδική οικονομία επιστρέφει επίσημα στην ύφεση και τα συνδικάτα στην Πορτογαλία απεργούν για 24 ώρες αντιδρώντας στα μέτρα λιτότητας που επέβαλε η κυβέρνηση.

29 Μαρτίου, αρχίζει στην Ισπανία η γενική απεργία εναντίον των μέτρων λιτότητας από την κυβέρνηση.

30 Μαρτίου, η ισπανική κυβέρνηση προχωρεί σε περικοπές των δαπανών στον προϋπολογισμό κατά 27 δις. ευρώ ως μέρος των σκληρότερων μέτρων λιτότητας στην ιστορία της χώρας, ενώ στις ΗΠΑ φτάνει τα 640 εκατ. δολάρια το τζάκποτ στη λοταρία Mega Millions. Πρόκειται για το μεγαλύτερο τζάκποτ στην ιστορία των λοταριών.

3 Απριλίου, τα επίπεδα ανεργίας στην Ισπανία σημειώνουν ρεκόρ ξανά, με την ανεργία των νέων να καλπάζει στο 50%.

6 Απριλίου, τίθεται σε ισχύ η απαγόρευση στην έκθεση προϊόντων καπνού από πωλητές λιανικής στην Αγγλία.

16 Απριλίου, ο Γιμ Γιονγκ Κιμ⁸ επιλέγεται ως Πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας που από την 1^η Ιουλίου 2012 ανέλαβε τα καθήκοντα του Προέδρου της Παγκόσμιας Τράπεζας, διεθνούς χρηματοπιστωτικού ιδρύματος το οποίο παρέχει οικονομική και τεχνική βοήθεια σε αναπτυσσόμενες χώρες για αναπτυξιακά έργα. Επιπλέον η Πρόεδρος της Αργεντινής, Κριστίνα Φερνάντες ντε Κίρχνερ υποβάλλει προς ψήφιση ένα νομοσχέδιο με βάση το οποίο θα κρατικοποιηθεί το 51% της YPF⁹ υπέρ του Κογκρέσου.

25 Απριλίου, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, η οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου επέστρεψε στην ύφεση, έπειτα από συρρίκνωση κατά 0,2% το πρώτο τρίμηνο του 2012.

⁸ Γιμ Γιονγκ Κιμ :είναι Αμερικανός ιατρός γεννημένος στη Σεούλ της Νότιας Κορέας

⁹ YPF(Treasury Petroleum Fields):είναι μία αργεντινής εταιρίας ενέργειας και πετρελαίου.

26 Απριλίου, στην Αργεντινή εγκρίνεται από τη Γερουσία με μεγάλη πλειοψηφία το νομοσχέδιο της Προέδρου για την εθνικοποίηση του 51% της YPF.

1 Μαΐου, δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι διαδηλώνουν στην Ασία, την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, εναντίον των περικοπών σε θέσεις εργασίας, της ανισότητας του πλούτου και κατά των μέτρων λιτότητας.

5 Μαΐου, η Ιαπωνία κλείνει τον τελευταίο της πυρηνικό αντιδραστήρα, μένοντας χωρίς πυρηνική ενέργεια για πρώτη φορά από το 1970.

9 Μαΐου, η Πορτογαλία καταργεί 4 δημόσιες αργίες στα πλαίσια των μέτρων λιτότητας.

10 Μαΐου, 400.000 εργαζόμενοι του Δημοσίου στο Ηνωμένο Βασίλειο πραγματοποιούν 24ωρη απεργία σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τις προγραμματισμένες περικοπές στις συντάξεις, και περισσότεροι από 30.000 αξιωματικοί της αστυνομίας από όλο το Ηνωμένο Βασίλειο διαδηλώνουν ενάντια στις περικοπές και στις μεταρρυθμίσεις στην αστυνομία. Πρόκειται για τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις με πρωταγωνιστές αστυνομικούς σε Αγγλία και Ουαλία.

12 Μαΐου, οι Ισπανοί "Αγανακτισμένοι" εορτάζουν την πρώτη τους επέτειο από την ίδρυση του κινήματος, με χιλιάδες διαδηλωτές να συγκεντρώνονται σε πολλές ισπανικές πόλεις, καταδικάζοντας πολιτικούς και τραπεζίτες ως υπεύθυνους για τον κατήφορο της οικονομίας. Παρόμοιες διαδηλώσεις γίνονται και σε άλλες πόλεις, ανάμεσα στις οποίες το Λονδίνο, η Λισαβόνα, η Φρανκφούρτη και το Τελ Αβίβ, στα πλαίσια παγκόσμιας ημέρας δράσεων.

18 Μαΐου, το κοινωνικό δίκτυο Facebook κάνει πρεμιέρα στο χρηματιστήριο.

22 Μαΐου, ο ρωσικός επενδυτικός όμιλος DST, που διευθύνεται από τον Γιούρι Μίλνερ, ο οποίος κατέχει επίσης την διαδικτυακή πύλη Mail.ru, ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος επενδυτής μετοχών του Facebook, κατά τη δημόσια εγγραφή της εταιρείας «κοινωνικά μέσα ενημέρωσης»

2 Αυγούστου, η Ρωσία έγινε επίσημα το 156ο μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η διαδικασία διήρκεσε σχεδόν 19 χρόνια.

9 Οκτωβρίου, η Γερμανίδα καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ επισκέπτεται την Ελλάδα και ο κόσμος την «υποδέχεται» με διαδηλώσεις.

26 Οκτωβρίου, εφημερίδα Hot Doc δημοσιεύει μία λίστα το περιεχόμενο της οποίας ισχυρίζεται πως είναι τα ονόματα των ατόμων της περιβόητης λίστας Λαγκάρντ, που έχουν τραπεζικούς λογαριασμούς στην Ελβετία. Δύο ημέρες αργότερα, ο εκδότης Κώστας Βαξεβάνης συλλαμβάνεται για τη δημοσιοποίηση των ονομάτων.

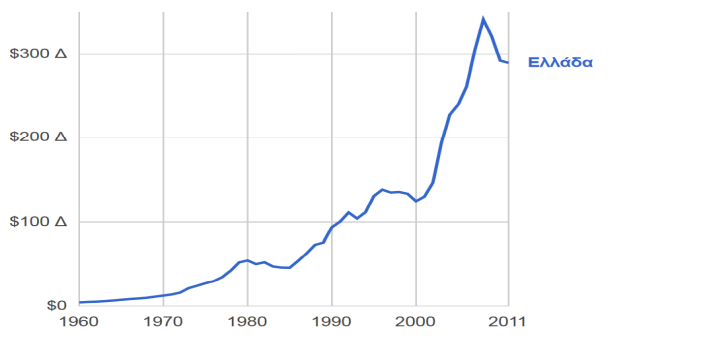
13 Δεκεμβρίου, το Eurogroup, έπειτα από δίωρη συνεδρίαση στις Βρυξέλλες, εγκρίνει την εκταμίευση της επόμενης δόσης προς την Ελλάδα.

(ΠΗΓΕΣ: ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

3.1 Οικονομία της Ελλάδας

Η οικονομία της Ελλάδας ανήκει στην κατηγορία των ανεπτυγμένων του κόσμου. Είναι μια μικρή αλλά ανοιχτή οικονομία με σχετικά χαμηλή βιομηχανική βάση. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας σε τρέχουσες τιμές (2011): 305,415 εκατομμύρια δολάρια. Το Κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας σε τρέχουσες τιμές (2011): 28.610,680 δολάρια. Αυτοί οι αριθμοί κατατάσσουν την Ελλάδα στα ίδια επίπεδα με την Ιταλία και Ισπανία.

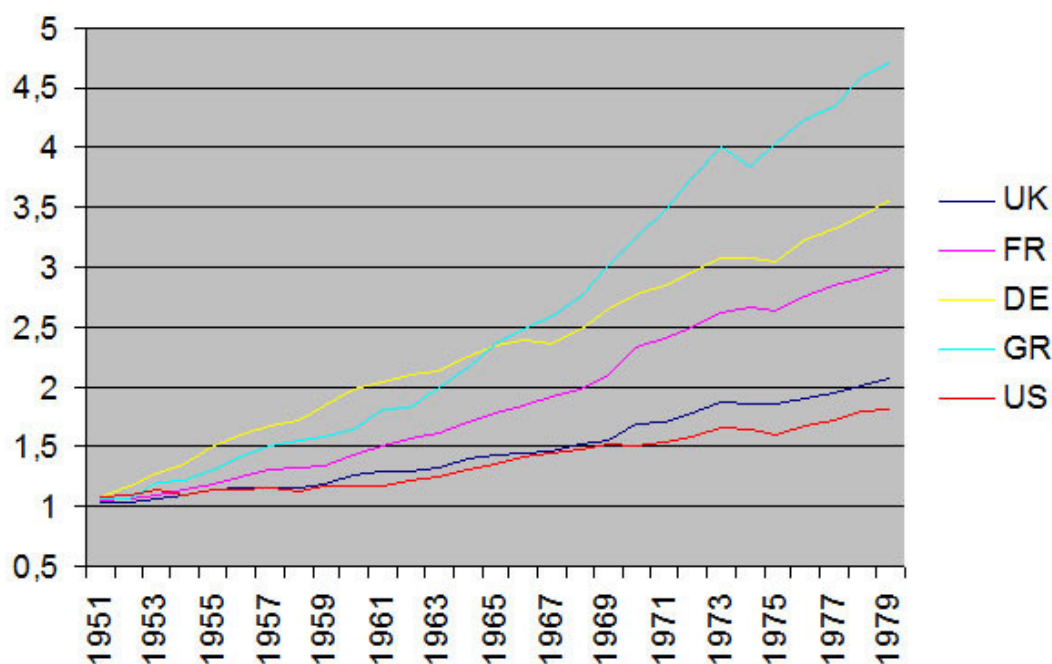

3.2 Ιστορία

Η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε ταχύτατα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο. Η συνεχής σύγκλιση με τις αναπτυγμένες δυτικές χώρες όμως διακόπηκε κατά το 1980 για να ξαναρχίσει το 1995 περίπου. Στα γραφήματα κάτω, υπάρχει μια ενδεικτική σύγκριση της ανάπτυξης στην Ελλάδα συγκριτικά με

άλλες χώρες, με έτη βάσης το 1950 και 1980. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, όταν η καμπύλη μιας χώρας είναι υψηλότερη από μιας άλλης πλουσιότερης έχουμε σύγκλιση, ενώ στην αντίθετη περίπτωση έχουμε απόκλιση.

(Πηγή: Penn World Tables)

Βλέπει κανείς ότι το από το 1965 περίπου η Ελλάδα ξεπερνάει ακόμα και την Γερμανία σε ταχύτητα ανόδου. Αντίθετα μετά το 1980 η Ελλάδα μένει τελευταία, πίσω και από τις αρκετά πιο πλούσιες ΗΠΑ. Η κατάσταση βελτιώνεται λίγο το 1989 και ακόμα περισσότερο τη διετία 1995-1996 λόγω εξωτερικής χρηματοδότησης(πακέτα Ντελόρ). Σήμερα το ελληνικό ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε μονάδες αγοραστικής δύναμης βρίσκεται περίπου στο 98% του μέσου όρου της ΕΕ25 με ανοδικές τάσεις. Στις 1 Ιανουαρίου 2002 η Ελλάδα, και οι άλλες έντεκα τότε χώρες της ευρωζώνης απέκτησαν κοινό νόμισμα, το ευρώ. Η ένταξης της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ έγινε το 2001 μετά την επιτυχή πορεία σύγκλισης των δημοσιονομικών μεγεθών και την ικανοποίηση κατά τη διάρκεια του 2000 των (τεσσάρων από τα πέντε) κριτηρίων της συνθήκης του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, έλλειμμα γενικής κυβέρνησης, δημόσιο χρέος, μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών, μακροπρόθεσμο επιτόκιο δανεισμού). Στην πραγματικότητα όμως κάποιες χώρες ανάμεσα τους και η Ελλάδα χρησιμοποιώντας την δημιουργική λογιστική

έκρυσαν μέρος των χρέους τους. Το ακαθάριστο προϊόν συνέχισε να αυξάνεται με ρυθμούς άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου εν μέρει λόγω των επενδύσεων σε υποδομές σχετιζόμενες με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, αλλά και λόγω της ευκολίας πρόσβασης σε πιστώσεις για καταναλωτικές δαπάνες. Ωστόσο η Ελλάδα από το 2001 έως και το 2005 βρέθηκε να παραβιάζει το κριτήριο για έλλειμμα κάτω από 3% του Συμφώνου Σταθερότητας (το οποίο έχει σκοπό να διασφαλίζει ότι τα κράτη μετά την ένταξη στην ευρωζώνη και την ικανοποίηση των κριτηρίων του Μάαστριχτ, συνεχίζουν να τα τηρούν). Από τα τέλη του 2009 και αρχές 2010, εξαιτίας συνδυασμού διεθνών (οικονομική κρίση) και τοπικών (ανεξέλεγκτες δαπάνες κατά την περίοδο μέχρι τις εκλογές του 2009, πολιτικά λάθη των δυο κυβερνήσεων όπου η μια αποκάλυπτε ότι η προηγούμενη κυβέρνηση έδινε ψεύδη στοιχεία στην euro stat για το έλλειμμα) παραγόντων η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, καθώς έχει το δεύτερο μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού και το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τριών τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η χρεοκοπία, δυστυχώς είναι αδύνατον να αποτραπεί και η Ελλάδα θα επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν με συνέπεια σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις μετά την πτώχευση. Προς το παρόν γίνονται ακόμα προσπάθειες να μην χρεοκοπήσει η Ελλάδα η έστω να γίνει μια ελεγχόμενη αναδιάρθρωση... Για την επιτυχία αυτών των προσπαθειών, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική συναίνεση. Συγκεκριμένα, χρειάζεται γενική ομοφωνία αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους απαιτούνται μεταρρυθμίσεις καθώς και με τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν. Η συναίνεση όμως απουσιάζει. Ορισμένοι αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει συμφωνήσει η Ελλάδα με τους δανειστές της, αναφέροντας ότι είναι άστοχες ή ότι σηματοδοτούν απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Κάποιοι άλλοι υπεραμύνονται των μεταρρυθμίσεων, υποστηρίζοντας, ωστόσο, ότι αποτελούν το τίμημα που πρέπει να καταβληθεί για την αποφυγή της πτώχευσης, υπονοώντας έτσι ότι θα υποστήριζαν κάθε μεταρρύθμιση που θα απαιτούνταν από τους δανειστές της Ελλάδας. Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού παραμένει αβέβαιο σχετικά με το αν η Ελλάδα θα καταφέρει να ξεπεράσει την κρίση, και δεν γνωρίζει με ποιόν τρόπο θα συμβάλλουν οι μεταρρυθμίσεις στην επίτευξη αυτού του σκοπού. Για τον προσδιορισμό των

απαραίτητων μεταρρυθμίσεων απαιτείται καταρχάς κατανόηση των αιτιών της κρίσης, τις οποίες επίσης επεξηγούμε. Επιχειρούμε να αναλύσουμε τα ζητήματα με απλό, άμεσα κατανοητό αλλά και επιστημονικά ακριβή τρόπο.

Το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης που αφορά τα τρέχοντα προβλήματα της Ελλάδας επικεντρώνεται στη βραχυπρόθεσμη διαχείριση της κρίσης. Θα καταφέρει η Ελλάδα να αποπληρώσει το χρέος της ή θα αναγκαστεί να προχωρήσει σε αναδιάρθρωσή του; Θα εγκαταλείψει η Ελλάδα το ευρώ; Θα πρέπει να κάνει κάτι τέτοιο; Θα αποφασίσουν η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να προσφέρουν περαιτέρω βοήθεια στην Ελλάδα; Η εξέταση αυτών των ζητημάτων είναι άσκοπη αν η Ελλάδα δεν δεσμευτεί να προχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις που περιγράφουμε παρακάτω. Αν δεν εφαρμοστούν μεταρρυθμίσεις, είναι βέβαιο ότι η Ελλάδα θα ξανά χρεοκοπήσει. Αν αντιθέτως, εφαρμοστούν αλλαγές, η διαχείριση του χρέους θα διευκολυνθεί. Η Ελλάδα θα είναι σε θέση να δανείζεται με πολύ χαμηλότερα επιτόκια.

Κάποιες από τις μεταρρυθμίσεις που περιγράφουμε έχουν αποτελέσει θέμα συζήτησης στο παρελθόν αλλά διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις επέλεξαν να αγνοήσουν το πρόβλημα μέχρι βέβαια, που η παρούσα κρίση κατέστησε τις μεταρρυθμίσεις απολύτως επείγουσες. Η απροθυμία λήψης μέτρων μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη οράματος και θάρρους, στο πολιτικό κόστος, στην ύπαρξη συμφερόντων που επιβάλλουν τη διατήρηση του ισχύοντος status quo ή στην ανικανότητα κατανόησης της οικονομικής πραγματικότητας. Είναι καιρός πλέον να αντικατασταθεί ο λαϊκισμός και η έλλειψη ηγεσίας του παρελθόντος από πολιτικό θάρρος, βασισμένο στις αρχές της σύγχρονης οικονομικής επιστήμης, έτσι ώστε η Ελλάδα να καταφέρει να επανέλθει σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και να απελευθερώσει την παραγωγική δημιουργικότητα που χαρακτηρίζει κατά κόρον τους Έλληνες. Παρακάτω θα αναλύσουμε πότε συσσωρεύτηκε το τεράστιο δημόσιο χρέος της Ελλάδας και πως επηρέασε την οικονομία. Επίσης περιγράφονται οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είναι σε δύο μέτωπα: Μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση των δημοσίων οικονομικών και μεταρρυθμίσεις για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας .

Κάποιες από αυτές τις μεταρρυθμίσεις έρχονται σε άμεση αντίθεση με ευρέως διαδεδομένες απόψεις σχετικά με την ελληνική οικονομία και τη μεταρρυθμιστική διαδικασία. "

(Πηγή: Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία)

Σύμφωνα με αυτά που ειπώθηκαν παραπάνω, πιστεύω πως πλέον οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες για να μπορέσει η ελληνική οικονομία να ανακάμψει και να καταφέρει η Ελλάδα να ορθοποδήσει και να αναπτυχθεί. Η Ελλάδα δεν θα πρέπει να βγει από το ευρώ, γιατί είναι ένα από τα πράγματα που μας ενώνουν με την ευρωπαϊκή ένωση, η οποία πλέον είναι η μόνη μας σωτηρία. Ο ελληνικός λαός θα πρέπει να συμμορφωθεί με τους κανόνες του κράτους και τα νέα μέτρα, καθώς επίσης είναι απαραίτητο να εξαλείφουν κάθε είδους φοροδιαφυγές και αυθαιρεσίες που γίνονται εις βάρος του κράτους και κατά συνέπεια του ελληνικού λαού.

3.2.1 Πως ξεκίνησε η κρίση στην Ελλάδα

Μία από τις αιτίες της εξάπλωσης του προβλήματος σε ολόκληρο τον κόσμο και στην Ελλάδα είναι η παγκοσμιοποίηση. Το άνοιγμα των οικονομιών, η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων από ήπειρο σε ήπειρο και από χώρα σε χώρα, η ενοποίηση όλων των αγορών είναι η αιτία της «επιδημίας». Στα τοξικά τραπεζικά προϊόντα επένδυναν όχι μόνο οι αμερικανικές τράπεζες αλλά τράπεζες από ολόκληρο τον κόσμο. Επένδυναν επίσης ασφαλιστικές εταιρείες, ασφαλιστικά ταμεία, εταιρείες επενδύσεων, επενδυτικές τράπεζες και ιδιώτες.(πηγή: www.tovima.gr: "Όλα όσα θέλετε να μάθετε για την οικονομική κρίση", Νικολόπουλος, 2009)

Το προμήνυμα είχε έρθει στις 9 Αυγούστου 2007, όταν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είχε υποχρεωθεί να παράσχει στις χρηματαγορές ρευστότητα 95 δισ. δολαρίων. Η διεθνής κρίση, τα πρώτα συμπτώματα της οποίας είχαν εμφανισθεί αρκετούς μήνες πριν στις ΗΠΑ, άγγιζε και την ευρωπαϊκή οικονομία. Ένα χρόνο μετά και έχοντας στοιχίσει έως στιγμής στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα περίπου 480 δισ. δολάρια, η κρίση βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, αν και άρχισαν να παρουσιάζονται κάποια πρώτα ελπιδοφόρα μηνύματα. Στις 4 Αυγούστου 2008, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προέβλεψε ότι ο ρυθμός ανάπτυξης στην ευρωζώνη θα διαμορφωθεί εφέτος στο 1,75% - παραπλήσια με τις εαρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- ενώ ο πληθωρισμός θα κινηθεί στο επίπεδο του 3,5%. Η

ευρωζώνη, πλην ορισμένων κρατών- μελών, φαίνεται ότι τελικά θα αποφύγει την ύφεση. Η ελληνική οικονομία είναι μέρος της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας και ταυτόχρονα είναι ελλειμματική. Η κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ για να καλύψει τις ανάγκες του Δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού μας χρέους, που φτάνει τα 250 δισ. ευρώ. Σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει, είναι δύσκολο να βρούμε δανεικά. Στο μεταξύ οι ελληνικές τράπεζες επίσης δεν βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα και έτσι κόβουν τα δάνεια και δημιουργούν προβλήματα σε όλες τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες δανειολήπτες (πηγή: *"Οικονομικές κρίσεις στην ιστορία", Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 18/10/2008*. Μυστακίδου, 2008).

Σε σύγκριση με τη δεκαετία του 1970, η κατανάλωση αυξήθηκε σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1980 ενώ οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά το ίδιο περίπου ποσοστό (8% επί του ΑΕΠ). Αυτό σημαίνει ότι οι Έλληνες πολίτες κατανάλωναν περισσότερο, ενώ μικρότερο που δαπανούνταν για παραγωγικές επενδύσεις, όπως π.χ την κατασκευή εργοστασίων και αυτοκινητοδρόμων. Και τα δύο αυτά φαινόμενα οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην δραματική αύξηση του δημοσίου χρέους κατά την δεκαετία του 1980 και στον τρόπο με τον οποίο δαπανήθηκαν από τις τότε κυβερνήσεις τα χρήματα που αντλήθηκαν από το δανεισμό.

Πράγματι, το ποσοστό των χρημάτων που δαπανήθηκε σε παραγωγικές επενδύσεις δηλ. δημόσια έργα υποδομής, δεν ξεπέρασε το 25% του συνόλου. Το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων δαπανήθηκε για την αύξηση της μισθοδοσίας. Στον δημόσιο τομέα, δηλ. περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι και υψηλότεροι μισθοί, καθώς και για την αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών, δηλ. περισσότεροι συνταξιούχοι και υψηλότερες συντάξεις (πηγή: *" Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία"*, Ράπανος, 2009).

Κατανάλωση και επενδύσεις (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Δεκαετία	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009
Κατανάλωση ως % επί του ΑΕΠ	77,2	85,1	90,1	88,8
Επενδύσεις ως % επί του ΑΕΠ	30,7	23	20,6	22,6

Η αύξηση της κατανάλωσης στον πίνακα οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραλήπτες του κρατικού χρήματος αύξησαν την κατανάλωση τους, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους. Οι επενδύσεις μειώθηκαν διότι υπήρχαν λιγότερα ιδιωτικά κεφάλαια για την Χρηματοδότησή τους. Πράγματι, η κυβέρνηση δανειζόταν πουλώντας ομόλογα στους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι ουσιαστικά διαμοίραζαν τις αποταμιεύσεις τους μεταξύ ομολόγων που εκδίδονταν από την κυβέρνηση και ομολόγων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, σημειώθηκε μείωση των διαθέσιμων αποταμιεύσεων για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και δεδομένου ότι μεγαλύτερο ποσοστό των χρημάτων που αντλούσε η κυβέρνηση εκδίδοντας ομόλογα δεν δαπανούνταν σε δημόσια έργα υποδομής, το σύνολο των παραγωγικών επενδύσεων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα μειώθηκε.

Ως απόρροια όλων αυτών, ήταν να φτάσει το ελληνικό κράτος στην χρεωκοπία και να χρειαστεί την βοήθεια της Γερμανίας για να μπορέσει να ανακάμψει. Το γεγονός της αύξησης των μισθών στον δημόσιο τομέα προσελκύει το ενδιαφέρον των νέων που βγαίνουν στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα την μείωση της επιχειρηματικότητας και του επιχειρήν στον ιδιωτικό τομέα. Λόγο αυτού και των μεγάλων επιδοτήσεων, από μέρους της ευρωπαϊκής ένωσης σε γεωργία και κτηνοτροφία, χωρίς να πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις, οδηγηθήκαμε στο να παράγουμε ελάχιστο πρωτογενές πλεόνασμα. Το οποίο πρωτογενές πλεόνασμα, μαζί με την ναυτιλία αποτελούν την οικονομία της Ελλάδας.

3.2.2 Η Ελληνική Οικονομία σήμερα

Η Ελλάδα είναι μια ανεπτυγμένη χώρα, με ένα υψηλό επίπεδο διαβίωσης και "πολύ υψηλό" Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, όπου κατατάσσεται 25^η στον κόσμο το 2007, και 22^η στον δείκτη του The Economist του 2005 για την ποιότητα ζωής παγκοσμίως. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν ίσο με το 95% του μέσου όρου της ΕΕ το 2008. Οι κύριοι μεγάλοι κλάδοι της Ελληνικής οικονομίας είναι ο τουρισμός, η ναυτιλία, η βιομηχανική παραγωγή τροφίμων και η επεξεργασία καπνού, η υφαντουργία, τα χημικά, τα προϊόντα μετάλλου, η μεταλλευτική και η μονάδες διύλισης πετρελαίου.

Η μεγέθυνση του ΑΕΠ της Ελλάδος είναι επίσης, κατά μέσον όρο, από τις αρχές του 1990 υψηλότερη από αυτόν του μέσου όρου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις, η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, περιλαμβανομένων και της αύξησης των επιπέδων της ανεργίας, την γραφειοκρατία και την διαφθορά.. Το 2009, η Ελλάδα την δεύτερη χαμηλότερη κατάταξη στην ΕΕ σύμφωνα με τον Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας (μετά την Πολωνία), ενώ κατατάσσεται 81^η παγκοσμίως. Η χώρα υποφέρει από υψηλά επίπεδα πολιτικής και οικονομικής διαφθοράς και χαμηλή ανταγωνιστικότητα συγκριτικά με τους Ευρωπαίους εταίρους της. Ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας γύρισε σε αρνητικό πρόσημο το 2009 για πρώτη φορά από το 1993. Μια ένδειξη της τάσης υπερχρέωσης τα περασμένα χρόνια είναι το γεγονός ότι η αναλογία ιδιωτικών δανείων προς καταθέσεις ξεπέρασε τις 100 μονάδες (αναλογία δηλαδή μεγαλύτερη του 1 προς 1) κατά την διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του έτους 2007. Μέχρι το τέλος του 2009, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού της διεθνούς οικονομικής κρίσης και εσωτερικών παραγόντων (ανεξέλεγκτης σπατάλης μέχρι τις εκλογές του Οκτωβρίου 2009), η Ελληνική οικονομία αντιμετώπισε την πιο σοβαρή της κρίση από το 1993, με το υψηλότερο δημόσιο έλλειμμα (αν και κοντά σε αυτό της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου) καθώς και το δεύτερο υψηλότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ΕΕ. Το δημόσιο έλλειμμα του 2009 έφτασε στο 13.6% του ΑΕΠ. Αυτό, και τα αυξανόμενα επίπεδα χρέους (στο 113% του ΑΕΠ το 2009) οδήγησαν σε υψηλό κόστος δανεισμού, που προκάλεσε μια σοβαρή οικονομική κρίση. Η Ελλάδα

προσπαθεί να καλύψει το υπερβολικό δημόσιο έλλειμμα της στα ίχνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Το εργατικό δυναμικό της Ελλάδος φτάνει συνολικά τα 4.9 εκατομμύρια, και είναι το δεύτερο πιο σκληρά εργαζόμενο ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ, μετά την Νότιο Κορέα. Το Κέντρο Ανάπτυξης του Γκρόνιγκεν¹⁰ δημοσίευσε μια έρευνα που αποκάλυπτε ότι μεταξύ του 1995 και του 2005, η Ελλάδα ήταν η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ωρών εργασίας ανά εργαζόμενο ανάμεσα στα Ευρωπαϊκά έθνη. Οι Έλληνες εργάστηκαν κατά μέσον όρο 1.900 ώρες ανά έτος, ακολουθούμενοι από τους Ισπανούς (με μέσο όρο 1.800 ώρες ανά έτος).

(πηγή: www.aegeantimes.gr/article.asp?id=35230&type=21&kata=0)

3.3 Αίτια-Επιπτώσεις

Αίτια

Η βασική αίτια των οικονομικών κρίσεων σύμφωνα με το Μαρξ οφείλεται στη βασική αντίφαση του καπιταλιστικού συστήματος ανάμεσα στον κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής από τη μια και στην ατομική μορφή της ιδιοκτησίας από την άλλη. Ο κοινωνικός χαρακτήρας της παραγωγής απαιτεί τη συνειδητή ρύθμιση των οικονομικών συναλλαγών. Για να μπορούν να πωλούνται όλα τα εμπορεύματα που παράγονται θα πρέπει να υπάρχουν εντός της οικονομίας αυστηρά καθορισμένες αναλογίες ανάμεσα στην παραγωγή και την κατανάλωση.

Επιγραμματικά τα αίτια των οικονομικών κρίσεων σύμφωνα με το Μαρξ είναι τα

εξής:

α. Η υπερσυσσώρευση κεφαλαίων

β. Η υποκατανάλωση των μαζών

γ. Η αναρχία της παραγωγής

¹⁰ Ιδρυμένο το 1614, είναι ένα από τα παλαιότερα πανεπιστήμια στην Ολλανδία. Το Πανεπιστήμιο του Χρόνιγκεν είναι διεθνές. Διαθέτει 5.000 υπαλλήλους και ετήσιο προϋπολογισμό 445 εκατομμυρίων ευρώ. Το μαθηματικό κέντρο του Πανεπιστημίου στεγάζει σήμερα τον δεύτερο γρηγορότερο υπερυπολογιστή (supercomputer) της Ευρώπης

δ. Η πτώση του μέσου ποσοστού του κέρδους

Επίσης η κρίση οφείλεται στο γεγονός ότι ο καπιταλισμός μετατράπηκε σε καζίνο. Η επιχειρηματικότητα καλό είναι να υπολογίζει το καλό όλων και να μην εξαντλείται στη μεγιστοποίηση των κερδών. Σκοπός είναι η βελτίωση της ζωής όλων. Αν υπήρχαν περισσότερες τράπεζες σαν την Grameen Bank, οι αγορές θα ήταν πιο ισορροπημένες και θα δινόταν η ευκαιρία σε περισσότερους καταναλωτές να επηρεάσουν τη ζωή τους (Marx,).

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ(ιστιτούτο εργασίας), αντίθετα, θεωρεί ότι το πρόβλημα οφείλεται κατά κύριο λόγο στην δανειακή μεγέθυνση της δημόσιας κατανάλωσης και της ιδιωτικής κατανάλωσης των ανώτερων εισοδημάτων, στις υπερτιμολογήσεις των κρατικών προμηθειών, στις φοροαπαλλαγές προς τις επιχειρήσεις που στέρησαν από έσοδα τον Κρατικό Προϋπολογισμό (7,7% του ΑΕΠ οι άμεσοι φόροι στην Ελλάδα, 13,1% του ΑΕΠ οι άμεσοι φόροι στην Ε.Ε., συμμετοχή στην Ελλάδα των μισθωτών και συνταξιούχων κατά 81,5% στο δηλωθέν εισόδημα φυσικών προσώπων και κατά 78,7% στην φορολογία του εισοδήματος φυσικών προσώπων), στην ανισοκατανομή του εισοδήματος, στην απελευθέρωση της φοροδιαφυγής και στην κατάρρευση του μηχανισμού ελέγχου είσπραξης των εσόδων του κράτους, στην εισφοροδιαφυγή, την ευέλικτη, την αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασίας καθώς και στην συρρίκνωση του τεχνολογικού και καινοτομικού δυναμικού της χώρας.

Επιπτώσεις

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία.(πηγή: pasyngo.gr/wp-content/uploads/2010/12/TROIKA_ECONOMICS.pdf, Κυριόπουλος, 2009)

Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο Ε. (2009), Οι σημαντικότερες επιπτώσεις που είχε η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης είναι οι εξής:

- Κρίση ρευστότητας, καθώς μέσω της μη χορήγησης επαγγελματικών και καταναλωτικών δανείων, θα τεθεί πρόβλημα ρευστότητας στην αγορά και την κατανάλωση.
- Δυσκολία παροχής δανείων.
- Αύξηση επιτοκίων, βραχυπρόθεσμα μείωση επενδυτικής δραστηριότητας και περιορισμός καταναλωτικής πίστης.
- Μείωση παραγωγής /μείωση κατανάλωσης/μείωση εθνικού εισοδήματος.
- Μείωση του εμπορικού ισοζυγίου.
- Δραματική πτώση της τιμής του πετρελαίου και, συνεπώς, μείωση του κόστους παραγωγής.
- Πτώση του πληθωρισμού και, συνεπώς, σε επόμενη φάση δημιουργία ζήτησης.
- Τέλος η σημαντικότερη επίπτωση είναι η αύξηση της ανεργίας

Σύμφωνα με τις παραπάνω απόψεις, πιστεύω πως και οι δύο παράγοντες συντελούν στο να φτάσει η ελληνική οικονομία στην σημερινή κατάσταση. Η διαφθορά του ελληνικού πολιτικού κόσμου, αλλά και του κρατικού συστήματος, καθώς επίσης ο μεγάλος όγκος των δανείων πολιτών, είναι οι παράγοντες που δυσκολεύουν την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Όσο και αν εργάζεται ο Έλληνας και όσο και να αυξηθεί το πρωτογενές πλεόνασμα, η οικονομία της χώρας δεν θα ισορροπήσει αν δεν υπάρχει σωστή διαχείριση των οικονομικών μεγεθών της Ελλάδας.

3.4 Η κρίση εξυπηρέτησης του χρέους του 2010

Κατά τις πρώτες εβδομάδες του 2010 παρατηρήθηκε μια ανανεωμένη ανησυχία για το υπερβάλλον δημόσιο χρέος. Κάποια Ευρωπαϊκά think-tanks όπως το *Οικονομικό Συμβούλιο Καναδά-Ευρώπης* ισχυρίστηκαν ότι η δυσχερής θέση μερικών χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην οποία περιήλθαν σήμερα είναι το αποτέλεσμα μιας δεκαετίας Κεϊνσιανών πολιτικών δανεισμού που επιδίωξαν τοπικοί διαμορφωτές της πολιτικής από κοινού με αυτάρεσκους κεντρικούς τραπεζίτες της ΕΕ. Πολλοί οικονομολόγοι έχουν προτείνει την επιβολή μιας δέσμης από διορθωτικές πολιτικές για να ελέγξουν το δημόσιο χρέος, όπως την επιβολή δραστικών περιοριστικών μέτρων και ουσιαστικά υψηλότερους φόρους.

Μερικοί υψηλόβαθμοι Γερμανοί πολιτικοί αξιωματούχοι έφτασαν έως το σημείο να πούνε ότι τα επείγοντα μέτρα θα έπρεπε να επιφέρουν σκληρές ποινές στις χώρες που λαμβάνουν την Κοινοτική βοήθεια, όπως η Ελλάδα και η Ιρλανδία. Εντούτοις, τέτοια σχέδια έχουν περιγραφεί ως απαράδεκτες παραβιάσεις της εθνικής κυριαρχίας των κρατών μελών της ευρωζώνης και απορρίφθηκαν από χώρες στυλοβάτες της ΕΕ όπως η Γαλλία. Επίσης, ασκήθηκε σκληρή κριτική ενάντια στους κερδοσκόπους για χειραγώγηση των αγορών: η Άγκελα Μέρκελ έχει δηλώσει ότι "οργανισμοί που στηρίχθηκαν με δημόσια κεφάλαια εκμεταλλεύονται την δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα και αλλού" .

Τον Απρίλιο του 2010 υπογράφηκε Μνημόνιο με το ΑΝΤ την ΕΕ και την ΕΚΤ ώστε να καλυφθεί η δανειακή ανάγκη της χώρας.(πηγή: <http://el.wikipedia.org>)

3.5 Σε ποιο βαθμό επηρεάζει την Ελλάδα η διεθνής Κρίση

Ιατρική περίθαλψη

Σύμφωνα με τον Κυριόπουλο (2009) και Τσίαντου (2009), με την παγκόσμια οικονομία σε κρίση, παρατηρείται μια συνολική αρνητική επίπτωση στην υγεία και απαιτείται η δέσμευση τουλάχιστον 1,1 τρις δολαρίων σε δανειοδοτήσεις για την εξυπηρέτηση τμήματος της κλινικής θεραπευτικής δραστηριότητας. Η οικονομική κρίση και η μακρόχρονη ανεργία οδηγεί πολλά άτομα στον κοινωνικό αποκλεισμό και στη φτώχεια, με αποτέλεσμα αυξημένο κίνδυνο για πρόωρη θνησιμότητα και υψηλή νοσηρότητα κυρίως σε άτομα τα οποία ανήκουν σε μειονότητες, στους μετανάστες και τους χρονίως πάσχοντες από ψυχικά ή σωματικά νοσήματα. Τα δημόσια ελλείμματα και η ανεργία ασκούν ασφυκτικές πιέσεις στους προϋπολογισμούς της ασφάλισης, αλλά και των ιδρυμάτων παροχής υγειονομικής φροντίδας, τα οποία ελέγχονται από την κεντρική διοίκηση, καθώς και στις επιχειρήσεις υγείας ιδιωτικού χαρακτήρα, που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας και εξυπηρέτησης των δανειακών αναγκών.

Οι κυβερνήσεις, οι καταναλωτές και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί υγείας βρίσκονται υπό πίεση, καθώς η ανεργία αυξάνεται, το άγχος των εργαζομένων

εντείνεται και η απώλεια θέσεων εργασίας οδηγεί σε μείωση της ασφαλιστικής κάλυψης.

Οι αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία λόγω της οικονομικής κρίσης δημιουργούν, όπως είναι λογικό, μια επιπλέον ζήτηση στις υπηρεσίες υγείας. Η ζήτηση αυτή θα επιβαρύνει κυρίως τις δημόσιες μονάδες παροχής υπηρεσιών υγείας, καθώς έχει δειχθεί ότι σε περιόδους μείωσης του εισοδήματος οι καταναλωτές-ασθενείς στρέφονται σε υπηρεσίες οι οποίες έχουν ασφαλιστική κάλυψη.

(πηγή: "Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη", www.mednet.gr/archives/2010-5/pdf/834.pdf)

Ναυτιλία

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει ήδη μεγάλο αντίκτυπο στην ελληνική Ναυτιλία. Σήμερα λόγω της ουσιαστικής εμπλοκής του τραπεζικού συστήματος έχει πληγεί καίρια η πραγματική οικονομία, έχουν περιοριστεί οι δανειοδοτήσεις, η κατανάλωση, το εμπόριο και ως εκ τούτου η ζήτηση για μεταφορές. Η κρίση που πλήττει την εμπορική ναυτιλία, αποτέλεσμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης, εκτιμάται ότι σταδιακά θα αρχίσει να επιδρά αρνητικά και στην πραγματική οικονομία της χώρας καθώς η ναυτιλία αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη πηγή εσόδων, μαζί με τον τομέα του τουρισμού. Η ελληνική ναυτιλία αντιπροσωπεύει περίπου το 7,6% του ελληνικού ΑΕΠ και καλύπτει σημαντικό μέρος του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της μη ανταγωνιστικής ελληνικής οικονομίας. Άμεσα ή έμμεσα απασχολεί πάνω από 250.000 Έλληνες. Δηλαδή το εισόδημα περίπου ενός σε κάθε 16 φορολογουμένους εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τη ναυτιλία (πηγή: www.tovima.gr/finance/finance-news/article/?aid=248400, ΓΡΑΤΣΟΣ Γ.,2008)

Η κρίση της ελληνικής ναυτιλίας επηρέασε σημαντικά τα οικονομικά μεγέθη της, τα οποία είναι ορατά και προκαλούν ανησυχία στα επιτελεία της κυβέρνησης. Η μείωση του ναυτιλιακού συναλλάγματος, η συρρίκνωση του υπό ελληνική σημαία στόλου και η αύξηση της ανεργίας είναι τρία νέα δεδομένα, πάνω στα οποία πλέον θα πρέπει να

εξετασθούν και να ληφθούν διορθωτικά μέτρα για την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής ναυτιλίας.

Μπορεί η Ελλάδα να είναι παγκόσμια δύναμη στις επτά θάλασσες, μπορεί να έχει χιλιοειπωθεί και χιλιογραφτεί από επίσημα χείλη ότι η ναυτιλία αποτελεί έναν από τους δύο πυλώνες της ελληνικής οικονομίας, όμως η κυβερνητική πολιτική που ακολουθείται τα τελευταία δύο χρόνια συμβάλλει στην αποδυνάμωσή της.

Ενδεικτικό της κατάστασης είναι η συνεχής μείωση του ελληνικού νηολογίου. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας κατά 3,8% μειώθηκε η δύναμη του ελληνικού εμπορικού στόλου, από πλοία 100 κοχ και άνω, τον Οκτώβριο 2011 σε σύγκριση με τον Οκτώβριο 2010, έναντι μείωσης 0,4% που σημειώθηκε κατά την αντίστοιχη σύγκριση του έτους 2010 προς το 2009.

Η ολική χωρητικότητα του ελληνικού εμπορικού στόλου, από πλοία 100 κοχ και άνω, αυξήθηκε κατά 0,7%, έναντι αύξησης 3,3% που σημειώθηκε κατά την αντίστοιχη σύγκριση του έτους 2010 προς το 2009. Την ίδια ώρα οι Έλληνες ναυτικοί έχουν μειωθεί στις 15.000 με άμεσο τον κίνδυνο να χαθεί στο άμεσο μέλλον η ελληνική ναυτική τεχνογνωσία.

Κύριος στόχος είναι η διατήρηση της στήριξης της ελληνικής ναυτιλίας. Η περίοδος είναι δύσκολη για την χώρα αλλά το τραπεζικό σύστημα πρέπει να αντέξει και να δημιουργήσει τις βάσεις για την προσδοκώμενη ανάπτυξη τόνισε ο Πρόεδρος της Ένωσης Τραπεζικών και Χρηματοοικονομικών Στελεχών της Ελληνικής Ναυτιλίας κ. Αλέκος Τουρκολιάς.

Δεν είναι η πρώτη φορά που οι Έλληνες ναυτιλιακοί τραπεζίτες αντιμετωπίζουν κρίση και αυτό έχει γίνει κατανοητό από τις τράπεζες που συνεχίζουν να στηρίζουν την ελληνική ναυτιλία εν μέσω δύσκολων περιστάσεων τόσο για την παγκόσμια οικονομία όσο και για την ελληνική. Τα ναυτιλιακά στελέχη θεωρούν την νέα χρονιά ως χρονιά των προκλήσεων και των ευκαιριών επεσήμανε ο Γενικός Γραμματέας Γιώργης Ξηραδάκης και προσέθεσε πως η έλλειψη ρευστότητας περιορίζει την δημιουργικές δυνατότητες των Ναυτιλιακών τραπεζιτών που όμως από την άλλη μεριά καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια για να διατηρήσουν τα ναυτιλιακά χαρτοφυλάκια ελληνικών και ξένων τραπεζών σε υγιή επίπεδα.

Η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα έχουν δημιουργήσει επιφυλακτικότητα σε ότι αφορά τις επενδύσεις στη χώρα μας, είτε από Έλληνες, είτε από αλλοδαπούς.

Σ' αυτό το ζοφερό περιβάλλον η μόνη σταθερή πρωτιά της Ελληνικής οικονομίας είναι η δυναμική Ελληνική ναυτιλία, που αποτελεί σημείο αναφοράς.

Η Ελληνική ναυτιλία και οι εκπρόσωποί της θεωρούνται στρατηγικοί εταίροι στις μεταφορές, κυρίως πρώτων υλών, τροφίμων και καυσίμων, των μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου. Αυτό προσδίδει διαπραγματευτική δύναμη στην Ελλάδα. Η ναυτιλία σε όλες τις της μορφές δημιουργεί περί τις 400.000 άμεσα και έμμεσα εξαρτώμενες θέσεις εργασίας. Η ποντοπόρος ναυτιλία προσφέρει σταθερά και ανέξοδα 15 με 19 δισεκατομμύρια ευρώ συνάλλαγμα στην Ελληνική οικονομία ετησίως και δημιουργεί το 75% αυτών των θέσεων εργασίας.

Ο πρόεδρος του ΝΕΕ τόνισε ότι είμαστε ευλογημένοι να ζούμε, πιθανώς, στο ωραιότερο κομμάτι του πλανήτη, όπου αναπτύχθηκε ο σημαντικότερος πολιτισμός της αρχαιότητας. Με κατάλληλο λειτουργικό σύστημα βασισμένο στην πρωτοπορία της Ελληνικής ποντοπόρου ναυτιλίας και τον υγιή ανταγωνισμό, θα μπορούσε να αναπτυχθεί η Ελλάδα σε πολιτιστικό, τουριστικό, οικονομικό, ναυτιλιακό και διαμετακομιστικό κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου. Οι σημερινές συγκυρίες μας ευνοούν στην κατεύθυνση αυτή. Επίσης θα μπορούσαμε να είμαστε το προτιμώμενο θέρετρο όχι μόνον της Ευρώπης, αλλά του κόσμου. Αντίστοιχα, θα μπορούσαν να αναπτυχθούν και άλλοι, μη ναυτιλιακοί τομείς όπου έχουμε συγκριτικά

πλεονεκτήματα. (πηγή: <http://www.protothema.gr/economy/article/170804/mono-h-naytilia-antidoto-sthn-epifylaktikothta-ton-ependyton/>)

Τουρισμός

Ο Τουρισμός για την Ελλάδα:

- Είναι η κινητήρια δύναμη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης,
- Δεν είναι αυτοτελής τομέας. Με τους άλλους τομείς συνθέτει ένα ενιαίο παραγωγικό σύμπλεγμα,
- Έχει χάσει την ανταγωνιστικότητά του από άποψη σχέσης αξίας-τιμής,

Ο τουρισμός δεν αποτελεί μια αυτόνομη οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα αλλά, μαζί με τους άλλους τομείς της οικονομίας, συμπληρώνουν ένα ενιαίο

παραγωγικό σύμπλεγμα και πρέπει να τον δούμε και να τον διαχειριστούμε ως την κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας.

Η παγκόσμια κρίση έχει σοβαρή επίπτωση στο ελληνικό τουριστικό προϊόν, όπως εκτιμούν ήδη στην κυβέρνηση. Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, σε ανακοίνωσή του επισήμανε: «Η χρηματοπιστωτική κρίση που πλήττει τις διεθνείς αγορές και ο ορατός κίνδυνος ύφεσης της παγκόσμιας οικονομίας έχει θέσει - ήδη από τις αρχές του 2008- σε εγρήγορση όλες τις παραγωγικές δυνάμεις της τουριστικής βιομηχανίας της χώρας μας». Για την χώρα μας οι αφίξεις αλλοδαπών στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας το εννεάμηνο Ιανουάριο έως Σεπτέμβριο 2008 σημείωσαν μείωση -1,2% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2007.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, οι αφίξεις τουριστών στα 13 κυριότερα αεροδρόμια της χώρας παρουσίασαν αύξηση 8,65% το 2011 ενώ αν συνυπολογίσει κανείς και τις οδικές αφίξεις τουριστών τότε μάλλον θα επιβεβαιωθούν οι εκτιμήσεις για αύξηση των τουριστών 10%, με ισόποση αύξηση και στα έσοδα των επιχειρήσεων του κλάδου.

Ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) κ. Ανδρέας Ανδρεάδης δήλωσε ότι επιβεβαιώθηκαν οι εκτιμήσεις τους για την πορεία του ελληνικού τουρισμού το 2011 με αύξηση 10% στους τουρίστες όπως και για τα έσοδα. Ωστόσο το 2012 αποτελεί μια αβέβαιη χρονιά καθώς εκκρεμεί η συνολική λύση για το θέμα της Ελλάδας το οποίο επηρεάζει άμεσα και τον τουρισμό.

Το 3% μείωση μπορεί να μην είναι ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό αλλά αποδεικνύει τη σταθεροποίηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα των διανυκτερεύσεων. Μεγάλη σημασία έχει το γεγονός ότι από το 2007, συγκρίνοντας τα στοιχεία αφίξεων των αεροδρομίων η Αθήνα έχει χάσει περίπου 1.300.000 διανυκτερεύσεις. Παράλληλα, τα στοιχεία της ΕΞΑ-Α δείχνουν ότι ο τζίρος των ξενοδοχείων έχει μειωθεί κατά 30%. Οι προβλέψεις για την Αθήνα δεν μπορεί να υπάρξουν. Το 2012 πάντως δεν δείχνει καμία απολύτως τάση ανόδου και κυρίως δεν έχει μεγάλα γεγονότα τα οποία αποτελούν για έναν αστικό προορισμό τη βάση της πελατείας. Οι ξενοδόχοι της Αθήνας δεν θα αντέξουν άλλη μια χρονιά απελπιστικών αποτελεσμάτων. Ήδη 18 ξενοδοχεία έχουν κλείσει και αναμένονται και άλλα.

Απαιτούνται χρηματοπιστωτικά μέτρα στήριξης και άλλα μέτρα στήριξης των τουριστικών επιχειρήσεων. Επιβάλλεται η επανατοποθέτησή μας στη διεθνή και στην

εγχώρια τουριστική αγορά με μια πιο σύνθετη και ποιοτικά αναβαθμισμένη τουριστική προσφορά που θα απευθύνεται σε πιο ενήμερους, πιο εκλεκτικούς, πιο απαιτητικούς και πιο εύπορους τουρίστες και μάλιστα για δώδεκα μήνες τον χρόνο.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού και των προϊόντων της Ελλάδος, είναι μονόδρομος στρωμένος με ποιότητα. (πηγή: www.kolivas.de/archives/1737 Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ))

Από τα αρχαία χρόνια η ναυτιλία και το εμπόριο ήταν το είδος της εργασίας που ήξεραν καλά οι Έλληνες. Επιπλέον τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά την παγκοσμιοποίηση έχει ευημερήσει ο τουρισμός. Καθώς η μορφολογία και το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας, επιτρέπει τον τουρισμό καθ' όλη την διάρκεια του έτους προσφέροντας ποικιλόμορφα τοπία. Η προσπάθεια λοιπόν των κυβερνητικών εκπροσώπων της χώρας μας θα πρέπει να επικεντρωθεί στην ναυτιλία και τον τουρισμό.

3.6 Η ελληνική οικονομική κρίση και η γεωγραφία της

Στις 25/4/2010 οι A York Times δημοσίευσαν ένα άρθρο του Ρόμπερτ Κάπλαν¹¹ με τίτλο: «Για την ελληνική οικονομία η γεωγραφία ήταν το πεπρωμένο» Στο άρθρο αυτό ο Κάπλαν (Κ εφεξής) αφού πει για το δημόσιο έλλειμμα, την αδιαφάνεια και τη διαφθορά με τα «φακελάκια» και τα «ρουσφέτια», καταλήγει ότι η βαθύτερη αιτία της κρίσης είναι η γεωγραφία στην οποία δεν δίνεται η πέπουσα προσοχή. Απ' ότι ξέρω είναι η μοναδική αναφορά που γίνεται στη γεωγραφία ως αιτία της σημερινής κρίσης και θα μπορούσε να ήταν καλοδεχούμενη, αν δεν αφορούσε τη λάθος γεωγραφία. Αν δεν αναπαρήγαγε τα φθαρμένα επιχειρήματα του περιβαλλοντικού ντετερμινισμού και του κοινωνικού δαρβινισμού, παρουσιασμένα με μια λαϊκίστικη γεωγραφική προσέγγιση. Δεν θα άξιζε τον κόπο να ασχοληθούμε με το κείμενο του Κ, αν δεν ήταν αντιπροσωπευτικό μιας ανερχόμενης σχολής σκέψης στις ΗΠΑ, η οποία επαναφέρει τον ρεαλισμό της φυσικής γεωγραφίας στη γεωπολιτική. Ο Κ είναι γνωστός αμερικάνος δημοσιογράφος, συγγραφέας πληθώρας

¹¹ Αμερικανός δημοσιογράφος

άρθρων για μεγάλες εφημερίδες και πολλών βιβλίων μεταξύ των οποίων και τα μεταφρασμένα στα ελληνικά «Φαντάσματα των Βαλκανίων» και «Η επερχόμενη αναρχία». Παράλληλα εργάζεται ως εταίρος στο Κέντρο για τη Νέα Αμερικανική Ασφάλεια (Center for a New American Security, CNAS), ένα συντηρητικό και με μεγάλη επιρροή ερευνητικό κέντρο για την αμερικανική ασφάλεια. Ο Κ έχει μεγάλη ικανότητα περιγραφής πολύπλοκων καταστάσεων με απλά και κατανοητά για τους αμερικανούς επιχειρήματα. Έχει ταξιδέψει πολύ και έχει ζήσει εκτός ΗΠΑ για πολλά χρόνια. Το 2009 δημοσίευσε στο περιοδικό Foreign Policy Magazine το άρθρο «Η εκδίκηση της γεωγραφίας» (The Revenge of Geography), μια κριτική στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, την οποία θεωρεί ως μη ρεαλιστική γιατί δεν λαμβάνει υπόψη της τη γεωγραφία. Στο άρθρο εκείνο παρατηρεί σωστά ότι η παγκοσμιοποίηση, αντί να καταργεί, ενισχύει τη σημασία της γεωγραφίας. Αλλά η γεωγραφία για τον Κ είναι αυτή που καταλαβαίνει ένας απαίδευτος αμερικανός: η φυσική γεωγραφία και τα εδάφη, τα βουνά και οι ωκεανοί και οι μόνες γεωγραφικές μεταβλητές γι' αυτόν είναι οι πόλεμοι και οι φυσικές καταστροφές. Από θεωρητική πλευρά τον απασχολούν μόνο οι γεωπολιτικές θεωρίες των Halford J. Mackinder και A. Thayer Mahan, κάνοντας και μια ιδιαίτερα προβληματική ανάγνωση του Fernand Braudel. Η «εκδίκηση της γεωγραφίας» είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση καλογραμμένου κειμένου που εντοπίζει ένα σοβαρό ζήτημα, την έλλειψη γεωγραφικής παιδείας και ενδιαφέροντος για το χώρο από τους αμερικανούς πολιτικούς, αλλά το περιορίζει αποκλειστικά στο φυσικό γεωγραφικό χώρο. Ο Κ γράφει: «...η σοφία του γεωγραφικού ντετερμινισμού αναγνωρίζει ότι οι σημαντικότερες συγκρούσεις της ανθρωπότητας δεν ήταν για κάποιες ιδέες αλλά για τον έλεγχο εδαφών» και καταλήγει με το αξίωμα του Mackinder ότι: «ο άνθρωπος αρχίζει κάτι αλλά η φύση τον ελέγχει». Μια άποψη εντελώς αντίθετη από τις αντίστοιχες του Braudel που επικαλείται.

Όπως είναι γνωστό, ακολουθώντας τους Γάλλους «ποσιμπλιστές» γεωγράφους που υποστήριζαν από τα τέλη του 19ου αιώνα ότι «η φύση μας ορίζει το πλαίσιο, δίνει δυνατότητες (possibilites) και ο άνθρωπος ενεργεί», ο Braudel έβλεπε τη φυσική γεωγραφία ως υλική βάση, αλλά το γεωγραφικό χώρο να παράγεται από την κοινωνία και ως εκ τούτου να αλλάζει απ' αυτήν.

Γεωγραφικός ντετερμινισμός

Ο Κ χρησιμοποιεί απλοϊκά, ντετερμινιστικά γεωγραφικά επιχειρήματα για να εξηγήσει τις αιτίες της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Αρχίζει από τη θέση της Ελλάδας στη τομή των «υπανάπτυκτων κόσμων» της Μεσογείου και των Βαλκανίων που καθορίζουν το πεπρωμένο της. Συνεχίζει με την κακή ποιότητα των εδαφών, τα πολλά βουνά, τα αρνητικά ιστορικά κατάλοιπα του Βυζαντίου και της οθωμανικής κατάκτησης, τη μεγάλη γεωγραφική απόσταση από το «φυσικό» κέντρο της Ευρώπης του Καρλομάγνου (το Άαχεν της Γερμανίας) και τις πολιτισμικές διαφορές για να υποστηρίξει στο τέλος ότι τα δεδομένα αυτά είχαν προδιαγράψει τη μοίρα της Ελλάδας να χρεοκοπήσει. Σημειώνει, βέβαια, ότι τα ίδια φυσικά γεωγραφικά δεδομένα στην αρχαιότητα επέτρεψαν τη μεγάλη ανάπτυξη του ελληνισμού, αλλά στη σημερινή Ευρώπη η Ελλάδα βρίσκεται τοποθετημένη στο «...λάθος απώτατο όριο του Οριενταλισμού». Και για να υποστηρίξει τη σημασία της φυσικής γεωγραφικής θέσης και της ιστορίας των αυτοκρατοριών, συνεχίζει φέρνοντας παραδείγματα από τη γρήγορη επανένταξη στη νεοφιλελεύθερη Ευρώπη των πρώην κομμουνιστικών κέντρο-Ευρωπαϊκών χωρών (Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία). Στο σχήμα αυτό, η καθυστέρηση των Βαλκανικών χωρών (Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, Ελλάδα) οφείλεται στη περιφερειακή γεωγραφική θέση τους και στο οθωμανικό παρελθόν.

Ολοκληρώνει τα επιχειρήματά του με λίγα καλά νέα: η Ελλάδα θα έχει βοήθεια από την Ευρώπη και δεν θα χρεοκοπήσει γιατί ελέγχει τις θάλασσες στην Α. Μεσόγειο και βρίσκεται θρησκευτικά και πολιτισμικά πολύ κοντά με τη Ρωσία, ένα μεγάλο Ευρωπαϊκό παίκτη τον οποίο χρειάζονται οι Βρυξέλλες. Έτσι απλά ο Κ υποστηρίζοντας ότι η σημερινή ελληνική οικονομική κρίση οφείλεται στο γεωγραφικό της πεπρωμένο και στις Οθωμανικές κληρονομίες, επαναφέρει με αντίστροφο τρόπο τον αφορισμό του Φουκουγιάμα για το «τέλος της ιστορίας»: τώρα σημασία έχει μόνο η γεωγραφία. Κάποιες πλευρές της άποψης του Κ μπορούν ίσως να γίνουν αποδεκτές, όπως η επανεισαγωγή της γεωγραφικής θέσης και των ιδιαιτεροτήτων κάθε χώρας. Όμως γι' αυτόν και πολλούς άλλους η γεωγραφία έχει μόνο την απλή, υλική υπόσταση των σχολικών εγχειριδίων, οι γεωγραφικές σχέσεις έχουν υποβιβαστεί σε αποστάσεις και οι ιστορικές καταβολές αντιμετωπίζονται

μοιρολατρικά, καθορίζοντας αμετάκλητα το πεπρωμένο.

Και το σπουδαιότερο: ερμηνεύει ένα σύγχρονο δυναμικό κοινωνικό φαινόμενο με τους πλέον στατικούς όρους της φυσικής γεωγραφίας, εστιάζοντας αποκλειστικά σε τοπικούς παράγοντες και αδιαφορώντας για τις δυναμικές, εκμεταλλευτικές διεθνείς σχέσεις.

Σύμφωνα με αυτά που υπνώνονται στο άρθρο του Ρόμπερτ Κάπλαν, θεωρώ πως οι απόψεις του σχετικά με την γεωγραφική θέση της Ελλάδας είναι σωστές. Επειδή η Ελλάδα βρίσκεται στο σταυροδρόμι των ηπείρων και θρησκευτικά έχει έμμεσα την υποστήριξη της Ρωσίας, η οποία είναι η νέα δύναμη σε παγκόσμια κλίμακα. Το γεωγραφικό της κλίμα, που κατά κύριο λόγο αποτελείται από βουνά και θάλασσες δεν της επιτρέπει να παράγει μεγάλες ποσότητες γεωργικών αγαθών, αλλά παρόλα αυτά τα γόνιμα εδάφη της μπορούν να παράγουν μεγάλη ποικιλία αγαθών. Επίσης η Ελλάδα, βρίσκει σαν δικαιολογία το παρελθόν που έχει με την Τουρκία και τις άλλες χώρες που συνορεύει και σπαταλά τεράστια ποσά σε στρατιωτικό εξοπλισμό για την θωράκιση της χώρας.

Στην παράδοση της αποικιοκρατίας

Επιχειρήματα σαν του Κ είναι πολύ διαδεδομένα στο σημερινό συντηρητικό κατεστημένο των ΗΠΑ. Ο Τζέφρεϋ Σάκς¹² στο ίδιο μήκος κύματος, απαντά στο ερώτημα της «τροπικής υπανάπτυξης» υποστηρίζοντας ότι: «...οι οικονομίες στις τροπικές ζώνες είναι παντού φτωχές, ενώ στις ήπιες και εύκρατες κλιματικές ζώνες γενικά είναι πλούσιες. Και όταν στις εύκρατες ζώνες υπάρχουν θύλακες φτώχειας η άμεση εξήγηση είναι δεκαετίες κομμουνιστικής κατοχής ή έντονη γεωγραφική απομόνωση.» Αιώνες αποικιοκρατίας, πολέμων, δημογραφικών ανατροπών, άστοχων παρεμβάσεων διεθνών οργανισμών και, το σημαντικότερο, άνισων όρων διεθνούς εμπορίου δεν αποτελούν «άμεσες εξηγήσεις» για τον υπεύθυνο της εφαρμογής του δόγματος «σοκ- ελεύθερη αγορά-κατάργηση κοινωνικών ασφαλίσεων» στη Λατινική Αμερική στη δεκαετία του 1980 και στη Ρωσία το 1990. Οι Σάκς και Κάπλαν

¹² Αμερικανός οικονομολόγος και συγγραφέας, ειδικός σύμβουλος του γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν για θέματα οικονομικής ανάπτυξης των φτωχότερων χωρών του κόσμου και διευθυντής του «Ιδρύματος της Γης»

αναπαράγουν τα κυρίαρχα επιχειρήματα του φυσικού γεωγραφικού ντετερμινισμού του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα τα οποία υποστήριζαν την αποικιοκρατική επέκταση. Δεν είναι τυχαίο ότι και οι δυο στα κείμενά τους αναφέρονται στη γεωγράφο Ελεν Τσόρτσιλ Σέμπλε, μαθήτρια του Ράτσελ, η οποία έγραφε το 1911: "οι βόρειοι λαοί της Ευρώπης είναι ενεργητικοί, προνοητικοί, σοβαροί και σκεπτόμενοι. Οι Νοτιοευρωπαίοι είναι χαλαροί, σπάταλοι (εκτός αν βρεθούν στα δύσκολα), γκέι, συναισθηματικοί και δημιουργικοί. Όλες αυτές τις ποιότητες δεν τις έχουν οι νέγροι, κάτω από το φυλετικό ρήγμα της ζώνης του Ισημερινού". Ένας αιώνας έχει περάσει από τότε που κυκλοφόρησε το βιβλίο της Σέμπλε και οι απροκάλυπτα ρατσιστικές και ομοφοβικές της απόψεις επανέρχονται σήμερα με κομψότερο τρόπο μέσα από τις απόψεις του Κ. Απηχούν όμως και κάποια επιχειρήματα που ακούσαμε από τους βόρειο-ευρωπαίους φίλους μας πριν μερικούς μήνες. Δίνοντας έμφαση μόνο στους φυσικογεωγραφικούς παράγοντες στη διαδικασία της κοινωνικής και οικονομικής προόδου, ο Κ κατηγορεί τα θύματα για το πρόβλημά τους, ανάγει τα κοινωνικά προβλήματα στο στατικό γεω-ιστορικό πεπρωμένο και σε τελική ανάλυση δικαιολογεί την «καλοκάγαθη» παρέμβαση μιας «ανώτερης εξωτερικής δύναμης», επειδή οι λαοί που κατοικούν στις προβληματικές γεωγραφικές ζώνες (π.χ. Ελλάδα, Νότια Ευρώπη, Αφρική) δεν είχαν/έχουν τις δυνατότητες να αναπτυχθούν μόνοι τους. Παλιά η «ανώτερη εξωτερική δύναμη» ήταν η ιμπεριαλιστική αποικιοκρατία, σήμερα είναι το ΔΝΤ, η ΕΚΤ και η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια.

Εκτός από τη γεωγραφία υπάρχει και η κοινωνία

Συνοψίζοντας την κριτική στην προβληματική έως απαράδεκτη ερμηνεία της ελληνικής οικονομικής κρίσης του Κ, η γεωγραφία έχει το μερίδιό της στη σημερινή οικονομική κρίση, δεν είναι όμως η φυσική, απόλυτη γεωγραφία που επιβάλλει το υπόδειγμα του Κ. Η διεθνοποίηση της ελληνικής κρίσης και η μετατροπή της σε κρίση της ευρωζώνης και του ευρώ θα αρκούσε για να αποδείξει πόσο έωλα είναι τα γεωγραφικά επιχειρήματα τύπου Κάπλαν. Όμως για την κατανόηση της σημερινής κρίσης έχουν μεγάλη σημασία : Η γεωγραφία των άνισων και εκμεταλλευτικών οικονομικών σχέσεων στο εσωτερικό της ΕΕ και διεθνώς, οι κλαδικά και γεωγραφικά άνισοι ρυθμοί κεφαλαιακής συσσώρευσης και οι γεωγραφικά άνισες επιδόσεις στο διεθνή ανταγωνισμό, οι γεωγραφικά άνισες ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας της ΕΕ, η

πλέον γεωγραφικά και τοπικά καθορισμένη ρύθμιση της αντίθεσης κεφαλαίου εργασίας. Τέλος είναι η ίδια η προβληματική λειτουργία του ευρώ, ένα νόμισμα χωρίς τη κρατικό-γεωγραφική ρύθμιση μιας «εθνικής» κεντρικής τράπεζας, μια λειτουργία που έχει αφαιρέσει από τις αδύναμες χώρες τις δυνατότητες υποτίμησης χωρίς να τους παρέχει κανένα μηχανισμό υποστήριξης σε περιόδους κρίσης όπως η σημερινή. Οι σχεδόν παράνομες αλλαγές (σε σχέση με το Σύμφωνο Σταθερότητας) που έκαναν οι υπουργοί οικονομικών των 27 στις 9/5/10 και η παρέμβαση του κ. Τρισέ, σπρώχνει λίγο την ΕΚΤ σε ρυθμιστικούς και παρεμβατικούς. Το σπουδαιότερο όμως είναι ο γεωγραφικός εντοπισμός της κοινωνικής αντίστασης και των κοινωνικών αγώνων στη χώρα μας σε αυτή τη συγκυρία. Αυτές δεν έχουν προκαλέσει την κρίση, προσπαθούν να παλέψουν για την αποφυγή των δραματικών της επιπτώσεων. (πηγή: www.epohi.gr/portal/perivallon/5115-2010-05-16-13-21-37, Χατζημηγάλης Κ., 2010)

3.7 Η ευρωπαϊκή ένωση και η οικονομική κρίση

Ο Γερμανός υπουργός Εξωτερικών, Γκουίντο Βεστερβέλε, σε άρθρο του στο "Βήμα της Κυριακής", δήλωσε:

Η οικονομική κρίση έβαλε την Ευρωπαϊκή Ένωση στην πιο δύσκολη δοκιμασία που είχε ποτέ από τότε που ιδρύθηκε. Παρά τις εντατικές προσπάθειες, δεν έχει ακόμη επιτύχει να κερδηθεί εκ νέου την εμπιστοσύνη των αγορών. Μάλιστα σε πολλές χώρες έχει υποστεί πλήγμα και η εμπιστοσύνη των πολιτών για το ευρωπαϊκό σχέδιο. Πολλά κράτη-μέλη αναγκάστηκαν να απαιτήσουν από τους πολίτες τους την αποδοχή θεμελιωδών και επώδυνων τομών. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δρομολόγησε ήδη πέρσι το μεγαλύτερο πακέτο μέτρων λιτότητας στην ιστορία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Η κρίση φανέρωσε ότι η ανταγωνιστικότητα στην ευρωζώνη παρουσιάζει μεγάλες παρεκκλίσεις. Μερικές χώρες οδηγήθηκαν με τα ιστορικά χαμηλά επιτόκια μετά την εισαγωγή του ευρώ σε μοιραίες αρνητικές εξελίξεις: τα δάνεια λαμβάνονταν με μεγάλη επιπολαιότητα, ο κρατικός μηχανισμός διογκώθηκε υπερβολικά, παραμελήθηκαν οι επενδύσεις και οι

κλάδοι με μέλλον, υπήρξε ανεπαρκής επιτήρηση και έλεγχος των τραπεζών και των χρηματαγορών. Για πολύ καιρό καλύπτονταν αυτά τα προβλήματα. Τώρα βλέπουμε ότι αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί. Και μάθαμε το εξής: μια κοινή χρηματική και νομισματική πολιτική δεν μπορεί να διαρκέσει χωρίς να υπάρχει μια αυστηρά συντονισμένη οικονομική και δημοσιονομική πολιτική. Τον τελευταίο χρόνο, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης. Η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σ' ότι αφορά στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τα μέτρα αυτά, αν και διέφεραν από χώρα σε χώρα, ωστόσο είχαν έναν κοινό στόχο, τη βελτίωση της ρευστότητας, την κινητοποίηση των επενδύσεων με σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας και τη συγκράτηση της απασχόλησης.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το σχέδιο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τη στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας κατατέθηκε το Δεκέμβριο του 2008. Η ανάπτυξη κοινών στρατηγικών σε συνδυασμό με την προώθηση των μακροπρόθεσμων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του σχεδίου. Στόχος είναι η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα.

Σε μια εποχή που η ελληνική κρίση έχει πυροδοτήσει μια κρίση εμπιστοσύνης σε ολόκληρη την ευρωζώνη οι χώρες επιχειρούν να την περιορίσουν με αυστηρά μέτρα περιορισμού των ελλειμμάτων στη χώρα μας, όπου βρίσκεται και η καρδιά της νέας (δημοσιονομικής) φάσης της ευρωπαϊκής κρίσης. Κανείς, ούτε οι καταναλωτές, ούτε

οι επιχειρήσεις, ούτε οι εξειδικευμένοι διεθνείς αναλυτές μπορούν να προβλέψουν με βεβαιότητα τη διάρκεια της εγχώριας κρίσης. Η κρίση της ελληνικής οικονομίας συνδέεται εν μέρει με την κρίση της στρατηγικής του ευρώ. Παρά την αρχική αναιτιολόγητη αισιοδοξία, οι οικονομικές εξελίξεις στις διεθνείς χρηματαγορές έπληξαν τον πυρήνα του ευρώ και οδήγησαν σε κρίση τις στρατηγικές εξουσίες που συνδέονται με αυτό. Η συμβίωση χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης κάτω από τη «στέγη» του ίδιου νομίσματος οδήγησε σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Η ταχεία ανάπτυξη στις χώρες της «περιφέρειας» και η σχετική στασιμότητα του «κέντρου» μείωσε δραστικά την αναπτυξιακή «ψαλίδα» μεταξύ τους. Την ίδια στιγμή, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης στις πρώτες συνοδεύτηκαν τόσο από ραγδαία μείωση στο κόστος του εγχώριου δανεισμού όσο και από εισροή ξένων «αποταμιεύσεων», γεγονός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση σταθερών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Παρά την αρχική αμηχανία και τις άστοχες αμφιταλαντεύσεις, η κρίση αντιμετωπίζεται ως αφορμή για την ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών που συνδέονται με το σχέδιο του ευρώ.

Η χρηματοπιστωτική κρίση που έπληξε την Παγκόσμια Οικονομία ήδη από το καλοκαίρι του 2007 είναι η χειρότερη στη Μεταπολεμική Οικονομική ιστορία. Επηρέασε την Ευρωπαϊκή Ένωση καταδεικνύοντας την ανάγκη για πραγματική Οικονομική Διακυβέρνηση στην Ευρώπη μέσω της σύγκλισης των δημοσιονομικών πολιτικών. Κατέδειξε σαφώς τις αδυναμίες της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, η οποία μέχρι σήμερα λειτουργεί σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μόνο στο Νομισματικό Τομέα. Η μακροοικονομική πολιτική και η πολιτική εποπτείας και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας εξακολουθούν να παραμένουν στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Ανάλογη είναι η κατάσταση και στη Δημοσιονομική Πολιτική, η οποία υπάγεται σε κοινούς κανόνες που θεσπίζονται από τη Συνθήκη της Ε.Ε. και από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, όμως ο τρόπος λειτουργίας της Δημοσιονομικής Πολιτικής παραμένει ακόμη στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δέχθηκε ένα ισχυρό πλήγμα εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Περιορίστηκαν οι διαθέσιμες πιστώσεις, μειώθηκαν οι τιμές των ακινήτων και οι χρηματαγορές δεν μπόρεσαν να αντισταθούν στις πιέσεις. Τα δεδομένα αυτά κλόνισαν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών όσον αφορά την ίδια

κατανάλωση αλλά και τις επενδύσεις. Το καλάθι της νοικοκυράς έμεινε μισοάδειο, ενώ και οι επιχειρήσεις ένιωσαν την πίεση με τη μείωση που παρατηρήθηκε στις παραγγελίες των πελατών τους. Τη ζοφερή αυτή κατάσταση αντανακλούν και οι πρόσφατες οικονομικές έρευνες, οι οποίες κάνουν λόγο για μηδενική -ή σχεδόν μηδενική- ανάπτυξη κατά το τρέχον έτος (2010), συρρίκνωση της ευρωπαϊκής οικονομίας και αύξηση της ανεργίας, η οποία αναμένεται να επιδεινωθεί κατά το προσεχές έτος, εάν δε ληφθούν άμεσα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης.

Η ζώνη του ευρώ βρίσκεται σαφώς σε ύφεση, ενώ ορατός είναι πλέον ο κίνδυνος η κατάσταση να επιδεινωθεί περαιτέρω. Το ενδεχόμενο «πάγωμα» των επενδύσεων και της μείωσης της ζήτησης από τους καταναλωτές θα έχει άμεσο αντίκτυπο στις επιχειρήσεις, οι οποίες θα αναγκαστούν να προβούν σε απολύσεις. Στην περίπτωση αυτή η ύφεση θα έχει μεγαλύτερη -από την προβλεπόμενη- διάρκεια, γεγονός που θα συντελέσει σε μια παρατεταμένη περίοδο χαμηλών αναπτυξιακών επιδόσεων και θα συρρικνώσει ακόμα περισσότερο την ευρωπαϊκή οικονομία. Μόνη λύση για να ανακοπεί η καθοδική αυτή πορεία είναι η άμεση και αποφασιστική δράση των κρατών-μελών σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο ευρωπαϊκός συντονισμός θα μπορέσει να προτείνει λύσεις, οι οποίες δε θα αφορούν μόνο το ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά σαφώς θα εκτείνονται σε παγκόσμια κλίμακα.

Η οικονομική κρίση μπορεί να γίνει η ευκαιρία για το επόμενο βήμα προς την κατεύθυνση της πολιτικής ένωσης της Ευρώπης. Αναμφίβολα τα κράτη δε θα εκχωρούσαν εύκολα τη δημοσιονομική τους πολιτική σε υπερεθνικό επίπεδο, καθώς αυτή αποτελεί ευαίσθητο πολιτικό τομέα για τις εθνικές Κυβερνήσεις. Ωστόσο, η σημερινή πολιτικοοικονομική συγκυρία μαρτυρά ότι ο συντονισμός της δημοσιονομικής πολιτικής είναι απαραίτητος, καθώς όχι μόνο θα ευνοήσει τις κοινωνίες, αλλά επιπρόσθετα θα μειώσει το οικονομικό κενό και την ασυμμετρία μεταξύ των κρατών-μελών. Είναι χρέος της Ε.Ε. να δράσει προκειμένου να καμφθούν οι αντιρρήσεις. Οικονομική διακυβέρνηση και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης είναι αλληλένδετα ζητήματα. Και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση πρέπει να προχωρήσει.

Η σημερινή λειτουργία της Ε.Ε. δεν επαρκεί για την αντιμετώπιση τέτοιων παγκόσμιων προβλημάτων. Για να μπορέσει η Ένωση να προωθήσει τις πολιτικές της χρειάζεται ιδίους πόρους. Ο σημερινός ευρωπαϊκός προϋπολογισμός δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών της κρίσης, ούτε δύναται να θέσει την Ευρώπη σε τροχιά

ανάκαμψης, καθώς αντιπροσωπεύει μόνο το 1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ. Είναι ανάγκη να αυξηθεί τουλάχιστον στο 5%, ποσοστό που θα είναι σε θέση να στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική προστασία των κρατών-μελών. Πρέπει επιτέλους να εξεταστεί σοβαρά η περίπτωση θέσπισης ενός άμεσου ευρωπαϊκού φόρου, που θα μπορεί να χρηματοδοτεί τις ευρωπαϊκές δαπάνες, κυρίως στις επιχειρήσεις, περιορίζοντας έτσι φαινόμενα φορολογικού ανταγωνισμού αλλά και φορολογικών παραδείσων. Χρειάζεται αναμόρφωση των ευρωπαϊκών θεσμών προκειμένου να προωθηθεί η συνοχή ανάμεσα στις φτωχότερες περιοχές των κρατών-μελών. Τέλος, τα μέλη του Συμβουλίου ECOFIN, ο ρόλος των οποίων σήμερα είναι σχεδόν διακοσμητικός, πρέπει να αποκτήσουν τη δύναμη να δρουν όπως οι Υπουργοί Οικονομικών των χωρών τους. Το Συμβούλιο ECOFIN, σε μια πολιτική ένωση της Ευρώπης, θα δύναται να έχει την αρμοδιότητα της δίκαιης κατανομής πόρων (κυρίως μέσω της ρυθμιστικής πολιτικής), της σταθεροποιητικής πολιτικής (κυρίως μέσω της συναλλαγματικής, της νομισματικής και της δημοσιονομικής πολιτικής) και της αναδιανεμητικής πολιτικής (κυρίως μέσω της δομής φόρων και δαπανών).

Οι ως άνω πολιτικές είναι ανάγκη να προχωρήσουν άμεσα προκειμένου να πάψουν να ανακύπτουν ζητήματα, όπως αυτό της Ελλάδας, το δημόσιο χρέος της οποίας την ανάγκασε πρόσφατα να προστρέξει σε βοήθεια στον ad hoc μηχανισμό στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Συνέπεια της ελληνικής κίνησης ήταν η μείωση -αν όχι κατακύλιση- του ευρώ έναντι του δολαρίου. Είναι καιρός λοιπόν να αναζητηθούν στέρεες βάσεις για το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ.

Η Ευρωζώνη χρειάζεται δυνατότερους και κοινούς μηχανισμούς για να αποφύγει παρόμοια περιστατικά στο μέλλον. Ενδεικτικό είναι ότι σήμερα 8 χώρες της Ευρωζώνης έχουν υπαχθεί στη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Χρειάζεται ενιαία εκπροσώπηση στους διεθνείς οργανισμούς, όπως το ΔΝΤ. Χρειάζεται συντονισμός των εθνικών οικονομικών πολιτικών και αποτελεσματική εποπτεία, προκειμένου να επιτευχθούν δημοσιονομική σταθερότητα και αναπτυξιακή δυναμική. Η Ευρωζώνη μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ζώνη οικονομικής ασφάλειας.

Η σημερινή παγκόσμια οικονομική κρίση πρέπει να αποτελέσει το κίνητρο για να συνειδητοποιήσει η Ε.Ε. τις θεσμικές της αδυναμίες και να στραφεί προς την προώθηση της ολοκλήρωσής της μέσω μιας ενιαίας οικονομικής διακυβέρνησης. Ο

κεντρικός σχεδιασμός της δημοσιονομικής διαχείρισης των κρατών-μελών, η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού νομισματικού ταμείου, η θέσπιση κοινής φορολογικής πολιτικής και η δημιουργία ενός κεντρικού ταμείου διαχείρισης του δημόσιου χρέους είναι πολιτικές που πρέπει να πραγματοποιηθούν άμεσα.

Εν κατακλείδι, η ανάγκη για οικονομική διακυβέρνηση είναι διττή: αποτελεί πολιτική επιλογή για την αντιμετώπιση του οικονομικού προβλήματος, αλλά και οικονομική απαίτηση για την αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, μέσω των πολιτικών συνοχής. Άλλωστε, η Ε.Ε. ξεκίνησε ως οικονομική κοινότητα. Επόμενα βήματα συνεπώς είναι η οικονομική/πολιτική ένωση και η δημοσιονομική και οικονομική ολοκλήρωση. Και αυτό πρέπει να γίνει κατανοητό από όλα τα κράτη-μέλη. Η κατάρρευση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος δε συμφέρει κανέναν, πολύ δε περισσότερο τις μικρότερες και πιο αδύναμες χώρες. Χρειάζεται θετική ολοκλήρωση βασισμένη στην εμπιστοσύνη και στην ιδέα της κατασκευής ενός καλύτερου μέλλοντος που θα ενισχύσει την Ε.Ε., όχι μόνο στο εσωτερικό, αλλά και στο διεθνές επίπεδο. Μόνο τότε η Ε.Ε. θα πετύχει το στόχο της: να γίνει η πιο δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο.

(πηγή: <http://www.epistimonikomarketing.gr/i-anagki-gia-oikonomiki-diakubernisi-stin-europaiki-enosi/>, Λιανού Μ., 2010)

Από όλα αυτά που ειπώθηκαν παραπάνω συμπεραίνουμε πως δεν ήταν όλα τα κράτη-μέλη έτοιμα να μπουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για το λόγο αυτό οδηγηθήκαμε στη κρίση. Δεν γίνεται να ισχύουν διαφορετικοί θεσμοί και κανόνες σε κάθε χώρα ξεχωριστά και το μόνο που τις ενώνει στην ουσία να είναι ένα νόμισμα. Παρόλα αυτά, είναι μία ευκαιρία για την Ε.Ε να αναδιοργανωθεί και να μπορέσει να θέσει τα θεμέλια για μία πιο δυνατή και ενωμένη Ευρώπη.

3.8 Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στις κρίσεις

Σε ένα σύστημα παραγωγής στο οποίο όλη η συνοχή του στηρίζεται στην πίστη, είναι προφανές ότι πρέπει να ξεσπάσει μια κρίση, να σημειωθεί ένας ορμητικός συνωστισμός στις θυρίδες των τραπεζών για την απόκτηση μέσων πληρωμής, όταν σταματήσουν ξαφνικά οι πιστώσεις και όταν έχει πέραση μόνο η πληρωμή σε μετρητά. Γι' αυτό όλη η κρίση παρουσιάζεται σαν πιστωτική κρίση και χρηματική (Μαρξ, 1848).

Ένα σύστημα υψηλής αστάθειας ή κάποιας κρίσης, η ζήτηση για αποθέματα μπορεί να αυξηθεί για το λόγο ότι οι τράπεζες θεωρούν πολύ επικίνδυνο να δανείσουν. Αυτή η παρατήρηση από τους Agenor, et. al., (2008) παρέχει μια χρήσιμη μεθοδολογία που στοχεύει στον προσδιορισμό της πηγής μιας πιστωτικής κρίσης. Εάν οι τράπεζες είναι απρόθυμες, παρά ανίκανες, να επεκτείνουν τα δάνεια μια αντίφαση στην πίστωση μπορεί να αποδοθεί κυρίως στους παράγοντες της προσφοράς παρά της ζήτησης.

Ο βασικός πυρήνας λειτουργίας των τραπεζών είναι η διαχείριση των αποταμιεύσεων της κοινωνίας και η κάλυψη των αναγκών χρηματοδότησής της. Σε αντίθεση με τις κοινές επιχειρήσεις, οι τράπεζες δεν αξιοποιούν μόνο τα κεφάλαια των μετόχων τους αλλά και τις αποταμιεύσεις των πολιτών και συνολικά της κοινωνίας και της οικονομίας. Επομένως, ασκούν μια κοινωνικά αναγκαία λειτουργία κατά παραχώρηση, ενώ επιπλέον μέσω της χρηματοδότησης καθορίζουν αποφασιστικά το μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης της κοινωνίας. Για παράδειγμα, σε περιόδους κρίσης, οι τράπεζες θα πρέπει να λειτουργούν ανακυκλικά, δηλαδή να απαλύνουν τις συνέπειες της κρίσης και όχι να τις επιτείνουν. Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει οι τράπεζες να έχουν ως βασικό κριτήριο της πιστοδοτικής τους πολιτικής τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας και όχι μόνο το βραχυπρόθεσμο κέρδος για τον μέτοχο όπως συχνά συμβαίνει σήμερα. Ένας τέτοιος προσανατολισμός δεν είναι σήμερα δυνατός στα πλαίσια του συστήματος των ιδιωτικών τραπεζών, της πλήρους απελευθέρωσης της χρηματοπιστωτικής αγοράς και του άκρατου ανταγωνισμού. Τον ρόλο αυτό καλούνται να τον διαδραματίσουν οι δημόσιες ή τα ειδικού σκοπού πιστωτικά ιδρύματα. Για το λόγο αυτό οι τράπεζες δημόσιου συμφέροντος και ειδικού σκοπού θα πρέπει άμεσα να εκσυγχρονιστούν, να ενισχυθούν και να διαδραματίσουν έναν ρόλο ρυθμιστικό, κοινωνικό, αναπτυξιακό και σταθεροποιητικό για ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα και την οικονομία, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων όπως είναι η σημερινή.

Ο πυλώνας αυτός των δημοσίων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και τραπεζών θα πρέπει να λειτουργήσει με νέα κριτήρια αποδοτικότητας που θα βασίζονται στη μεγιστοποίηση της αναπτυξιακής και κοινωνικής αποτελεσματικότητας. Στόχος τους είναι να καλύπτουν ειδικές ανάγκες και να αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα τμημάτων του πληθυσμού (πχ ανάγκες στέγασης) και περιφερειών (πχ περιφερειακή ανάπτυξη και σύγκλιση). Στο πλαίσιο αυτό είναι κεντρικής σημασίας ζήτημα να ενισχυθεί η θέση και να διευρυνθεί ο ρόλος των τραπεζών δημοσίου συμφέροντος. Το

Δημόσιο, με πυρήνα αυτά τα πιστωτικά ιδρύματα, μπορεί να ασκήσει μια νέα χρηματοπιστωτική πολιτική με αποκλειστικά αναπτυξιακά και κοινωνικά κριτήρια σε όφελος της οικονομίας και των πολιτών.

Συνοψίζοντας, η επιλογή για έναν ισχυρό δημόσιο πυλώνα στο τραπεζικό σύστημα μπορεί να θεμελιωθεί και από τρεις επιπλέον παράγοντες. Πρώτον, το τραπεζικό σύστημα ουσιαστικά διαχειρίζεται ένα δημόσιο αγαθό και επιτελεί ζωτικής σημασίας για την κοινωνία και την οικονομία λειτουργίες. Δεύτερον, το πιστωτικό σύστημα είναι ενδογενώς ασταθές, λόγω της φύσης της πίστωσης και άρα η ασφάλεια του συστήματος απαιτεί την ύπαρξη ενός αποτελεσματικού και δημόσιου συστήματος παροχής εγγυήσεων και ασφάλειας (εγγύηση καταθέσεων, χρηματοδότηση τελευταίας καταφυγής κλπ.). Τρίτον, οι αποφάσεις σε σχέση με την κατανομή των πιστώσεων είναι μακροοικονομικής σημασίας, με ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις, άρα δεν μπορούν να λαμβάνονται μόνο με κοινά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

4.1 Η οικονομική διάσταση της σημερινής κρίσης

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η σύγχρονη κοινωνία, έχοντας παντού τη μορφή της οικονομίας της αγοράς ανάπτυξης, υποφέρει από μια παρατεταμένη κρίση. Το είδος της κρίσης αυτής είναι τέτοιο ώστε τη διαφοροποιεί από άλλες του παρελθόντος, ενώ, παράλληλα, καταλύει κάθε σύστημα που στηρίζει τις σημερινές ιεραρχικές κοινωνίες σε Ανατολή και Δύση, Βορρά και στο Νότο. Ένα σύμπλεγμα οικονομικών και πολιτικών παραγόντων, στη δεκαετία του 1970 έκανε πραγματικότητα τη διάλυση του σοσιαλδημοκρατικού κρατισμού που είχε ξεκινήσει στη δεκαετία του 1930 και μεταπολεμικά πήρε τη μορφή της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης. Ο κύριος οικονομικός παράγοντας ήταν η εντεινόμενη διεθνοποίηση της οικονομίας (ως αποτέλεσμα της επέκτασης των πολυεθνικών που αποτελεί ένα νέο θεμελιακό φαινόμενο στην οικονομία της αγοράς) που έγινε ασύμβατη με τον σοσιαλδημοκρατικό κρατισμό ο οποίος ήταν αδύνατο να στηριχτεί σε ανοικτές αγορές εμπορευμάτων, και κυρίως, κεφαλαίου. Οι πολιτικοί παράγοντες αναφέρονται στην παρακμή της Αριστεράς, ως αποτέλεσμα της επέκτασης των μμεσαίων τάξεων σε βάρος της χειρωνακτικής εργατικής τάξης, καθώς και της παράλληλης κατάρρευσης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Καθοριστικό ρόλο για την επέκταση των μμεσαίων τάξεων έπαιξαν οι παράλληλες σημαντικές τεχνολογικές αλλαγές (επανάσταση στην πληροφορική) που σηματοδότησαν τη μετάβαση της οικονομίας της αγοράς σε μια μεταβιομηχανική φάση. Το αποτέλεσμα που προέκυψε από τη συνδυαστική δράση των παραγόντων αυτών ήταν μια δραστική αλλαγή στη διάρθρωση της απασχόλησης που εκφράστηκε με τη σημαντικότερη μείωση του μμεγέθους της χειρωνακτικής εργατικής τάξης. Έτσι, η κρίση που δημιουργήθηκε από την ασυμβατότητα κρατισμού και διεθνοποίησης (και όχι η κρίση πετρελαίου, όπως υποστηρίζουν οι σοσιαλδημοκράτες οικονομολόγοι) έδωσε την ευκαιρία στις οικονομικές ελίτ να καταλύσουν τον σοσιαλδημοκρατικό κρατισμό - ο οποίος, με την μορφή των εθνικοποιήσεων, των πολιτικών πλήρους απασχόλησης και του κράτους-πρόνοιας, δημιουργούσε ένα τριμερές σύστημα οικονομικής δύναμης (κράτος, συνδικάτα, κεφάλαιο) — που οι ελίτ θεωρούσαν ότι υπονόμει την ηγεμονία του ιδιωτικού κεφαλαίου.

4.2 Προτεινόμενες λύσεις και προτάσεις

Ο επομένως στόχος του νεοφιλελεύθερου κινήματος ήταν η ενίσχυση της δύναμης αυτών που ελέγχουν την οικονομία, μέσω της δραστηκής συρρίκνωσης των κοινωνικών ελέγχων πάνω στις αγορές, δηλαδή των ελέγχων που είχε επιβάλλει, συνήθως με σκληρούς αγώνες η υπόλοιπη κοινωνία για να αυτοπραστατευθεί από την αγορά. Οι κύριες πολιτικές που προτάθηκαν από τους νεοφιλελεύθερους και εφαρμόστηκαν εν συνεχεία πρώτα από τις κυβερνήσεις Θάτσερ/Ρέηγκαν και αργότερα από κυβερνήσεις σ' ολόκληρο τον κόσμο ήταν οι ακόλουθες:

- Απελευθέρωση των αγορών και ιδιαίτερα της αγοράς εργασίας. Αυτό έχει ως συνέπεια την εξάλειψη και τροποποίηση σημαντικών ελέγχων δραστηκών με στόχο να γίνει η αγορά εργασίας περισσότερο «ελαστική», δηλαδή περισσότερο πειθαρχημένη στις συνθήκες της αγοράς. Η ανεργία και η μερική απασχόληση έχουν σήμερα αποκτήσει μμαζικές διαστάσεις, ενώ η φτώχεια και η ανισότητα έχουν και αυτές αυξηθεί σε βαθμό ανάλογο με την απορύθμιση της αγοράς εργασίας.
- Ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων.
- Το κράτους-πρόνοιας μεταβλήθηκε σ' ένα ασφαλιστικό δίκτυο (κυρίως για τους άπορους) και ταυτόχρονη ενθάρρυνση της ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα στις κοινωνικές υπηρεσίες (υγεία, εκπαίδευση, συνταξιοδοτικά σχήματα κ.τ.λ.).
- Ανακατανομή του φορολογικού βάρους προς όφελος των ομάδων υψηλού εισοδήματος.

Το συνδυαστικό αποτέλεσμα των «αντικειμενικών» (οικονομικών και τεχνολογικών) παραγόντων που οδηγούσαν σε περαιτέρω διεθνοποίηση και των νεοφιλελεύθερων πολιτικών για την απελευθέρωση των αγορών ήταν ότι, από τη δεκαετία του 1970 και μετά, η διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς έχει επιταχυνθεί με ακόμη εντονότερους ρυθμούς.

Έτσι, όσον αφορά στις αγορές εμπορευμάτων, ο βαθμός εξάρτησης της

οικονομίας ανάπτυξης από την επέκταση των εξαγωγών έχει αυξηθεί σημαντικά από τη δεκαετία του 1970. Ακόμα, η προστασία των εγχώριων αγορών εμπορευμάτων έχει σχεδόν εξαλειφθεί στα δυο μεγάλα οικονομικά μπλοκ (Ευρωπαϊκή Ένωση - ΕΕ και Βόρεια Αμερική - NAFTA) και σύντομα θα πάψει να υφίσταται σ' ολόκληρο τον κόσμο, με την πλήρη εφαρμογή των συμφωνιών GATT/ΠΟΕ.

Όσον αφορά στις αγορές κεφαλαίου, η νεοφιλελεύθερη κατάργηση των συναλλαγματικών ελέγχων και των περιορισμών στη διακίνηση του κεφαλαίου είχε αποφασιστική επίδραση στη διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς.

Στις συνθήκες που επικρατούν στη σημερινή διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς καμιά εθνική κυβέρνηση δεν μπορεί να ακολουθήσει σήμερα οικονομικές πολιτικές που δεν εγκρίνονται από τις αγορές κεφαλαίου. Οι αγορές αυτές έχουν σήμερα τη δύναμη να δημιουργούν αβάσταχτη οικονομική πίεση στη δανειοληπτική ικανότητα, στην αξία του νομίσματος και στη ροή επενδύσεων μιας χώρας.

Αυτό όμως δε σημαίνει ότι το κράτος δεν έχει πια κανένα οικονομικό ρόλο να παίζει. Δεν θα πρέπει κανείς να συγχέει το φιλελευθερισμό / νεοφιλελευθερισμό με το *laissez-faire* (έλλειψη κυβερνητικού παρεμβατισμού). Το κράτος καλείται σήμερα να πάρει μέτρα για να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα, να εκπαιδεύσει το εργατικό δυναμικό στις απαιτήσεις της νέας τεχνολογίας, ακόμη και να επιχορηγήσει, άμεσα ή έμμεσα, τις εξαγωγικές βιομηχανίες. Κατά συνέπεια, ο τύπος κρατικού παρεμβατισμού που είναι συμβατός με τη διαδικασία αγοραιοποίησης όχι μόνο δεν αποθαρρύνεται, αλλά, αντίθετα, προωθείται ενεργά από τη νεοφιλελεύθερη συναίνεση, ιδιαίτερα από τα «προοδευτικά» στοιχεία της.

Συνοψίζοντας, είναι προφανές ότι η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού δεν είναι συγκυριακό φαινόμενο (δηλαδή δεν είναι μια συνωμοσία των «κακών νεοφιλελεύθερων»), αλλά αντιπροσωπεύει την ολοκλήρωση της διαδικασίας αγοραιοποίησης που διακόπηκε από την άνοδο του κρατισμού. Η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» στην Ανατολή και η παρακμή της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας στη Δύση — ως αποτέλεσμα κυρίως της συρρίκνωσης της εκλογικής της βάσης — έχουν δημιουργήσει τις πολιτικές συνθήκες για την ολοκλήρωση της διαδικασίας αγοραιοποίησης. Η νέα αυτή (νεοφιλελεύθερη / σοσιαφιλελεύθερη) συναίνεση έχει αντικαταστήσει την εκλιπούσα σοσιαλδημοκρατική συναίνεση και αντανακλά τις ριζικές δομικές αλλαγές που επέφερε η ανάπτυξη της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς.

Εντούτοις, σύμφωνα με την προβληματική μας, το αποφασιστικό στοιχείο

της οικονομικής κρίσης δεν είναι η κρίση της οικονομίας της αγοράς/ανάπτυξης στο Βορρά. Στο βαθμό που η κοινωνία του Βορρά όπως περιγράφηκε παραπάνω αναπαράγεται με οποιονδήποτε τρόπο, το σύστημα μπορεί να σταθεροποιηθεί όταν φτάσει σε μια νέα ισορροπία που θα στηρίζεται στην εκμετάλλευση των τεχνολογικών πλεονεκτημάτων του Βορρά και στο χαμηλό κόστος παραγωγής του Νότου. Το αποφασιστικό στοιχείο στην οικονομική κρίση συνίσταται στο γεγονός ότι το σημερινό σύστημα της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς οδηγεί σε συνεχή συγκέντρωση εισοδήματος, πλούτου και επομένως οικονομικής δύναμης όχι μόνο μέσα στο Βορρά (και φυσικά το Νότο) αλλά και μεταξύ Βορρά και Νότου.

Το σύστημα δηλαδή αυτό δεν είναι εγγενώς σε θέση να μετασχηματίσει την οικονομία της αγοράς στο Νότο σε μια οικονομία αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης, παρόμοια με αυτή που έχει ήδη εγκαθιδρυθεί στο Βορρά. Αυτό καταδεικνύεται από το γεγονός ότι το άνοιγμα μεταξύ Βορρά και Νότου έχει διευρυνθεί δραματικά από τη στιγμή που ξεκίνησε η διαδικασία αγοραιοποίησης στην περιφέρεια και εξακολουθεί να διευρύνεται με γοργούς ρυθμούς.

Το αποτέλεσμα της καθολίκευσης της οικονομίας της αγοράς/ανάπτυξης είναι η περιθωριοποίηση ενός πολύ σημαντικού τμήματος του παγκόσμιου πληθυσμού.

Σύμφωνα με μια πρόσφατη (1998) Έκθεση των Ηνωμένων Εθνών για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη, ο πλούτος των 225 πλουσιότερων ανθρώπων στον κόσμο ισοδυναμεί με το συνολικό εισόδημα 2,5 δισεκατομμυρίων ανθρώπων, σχεδόν δηλαδή το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού. Παράλληλα η καθολίκευση της οικονομίας της αγοράς έχει οδηγήσει στη σημερινή οικολογική κρίση που απειλεί όχι μόνο την ποιότητα ζωής αλλά και την ίδια τη ζωή στον πλανήτη. Τα δύο αυτά γεγονότα θέτουν από μόνα τους σε αμφισβήτηση ολόκληρη την οικονομική και κοινωνική βάση της οικονομίας της αγοράς.

Με δεδομένη την παραπάνω ανάλυση της σημερινής οικονομίας είναι προφανές ότι το στοιχείο της οικονομικής του προτάγματος της Περιεκτικής Δημοκρατίας θα πρέπει να έλκει πρωταρχικά τα κυρίως θύματα της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, δηλαδή τα κοινωνικά στρώματα που σχηματικά θα περιγράφαμε ως εξής: η υποτάξη και οι περιθωριοποιημένοι, δηλαδή, οι άνεργοι, οι χειρωνακτικοί εργάτες, οι χαμηλόμισθοι υπάλληλοι, οι μερικά απασχολούμενοι (part-timers), οι περιστασιακά εργάτες, οι αγρότες που εξαφανίζονται εξαιτίας της επέκτασης των μεγάλων αγροτικών επιχειρήσεων, καθώς και τα μελλοντικά μέλη

των μεσαίων τάξεων, οι φοιτητές που κυρίως επανδρώνουν τους κλάδους των υπηρεσιών, οι οποίοι βλέπουν επίσης τα όνειρά τους για εργασιακή ασφάλεια να εξαφανίζονται ραγδαία στις «ελαστικές» αγορές εργασίας που χτίζονται. Θα πρέπει επίσης να έλκει ένα σημαντικό μέρος των «μεσαίων στρωμάτων», το οποίο, μην μπορώντας να ανέλθει στην «υπερτάξη», ζει σε συνθήκες μόνιμης ανασφάλειας.

Παρ' όλα αυτά, παρά, δηλαδή, την πελώρια «αντικειμενική» κρίση του σημερινού οικονομικού συστήματος, που σημαίνει ότι το σύστημα αυτό δεν μπορεί να ικανοποιήσει ούτε τις βασικές ανάγκες του ενός πέμπτου τουλάχιστον του παγκόσμιου πληθυσμού, η παγκόσμια οικονομία της αγοράς δεν αμφισβητείται ευρέως. Το γεγονός αυτό καθιστά την ανάγκη για ένα νέο απελευθερωτικό πρόταγμα, που θα υπερβαίνει τόσο την οικονομία της αγοράς όσο και τον σοσιαλιστικό κρατισμό, ακόμη πιο επιτακτική.

Ο μηχανισμός της αγοράς και ο μηχανισμός κεντρικού σχεδιασμού Το πρόταγμα της ΠΔ προτείνει ένα νέο δημοκρατικό τρόπο οργάνωσης της οικονομίας που στηρίζεται σε μια άλλη μέθοδο κατανομής των πλουτοπαραγωγικών πηγών πέρα από τους δυο τρόπους που αναπτύχθηκαν τα τελευταία 200 χρόνια –και απέτυχαν και οι δυο, δηλαδή την οικονομία της αγοράς και τον κεντρικό σχεδιασμό.

Η αγορά είναι ένας αυτόματος μηχανισμός μέσω του οποίου ο Ανταμ Σμιθ κατανέμει τους οικονομικούς πόρους μεταξύ διαφόρων χρήσεων με τρόπο, υποτίθεται, ορθολογικό. Σ' ένα σύστημα οικονομίας της αγοράς, οι βασικές οικονομικές αποφάσεις που πρέπει να πάρει μια κοινωνία (δηλαδή τι παράγεται, πώς και για ποιον) καθορίζονται αποφασιστικά από την αγοραστική δύναμη εκείνων των εισοδηματικών ομάδων που μπορούν να στηρίξουν τις επιθυμίες τους με χρήμα.

Πρόκειται για έναν συνεχή πλειστηριασμό, στον οποίο νικητές αναδεικνύονται εκείνοι που διαθέτουν τη μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη. Έτσι, το σύστημα της οικονομίας της αγοράς, σ' αντίθεση με τη φιλελεύθερη μυθολογία, είναι το χειρότερο σύστημα κατανομής των αγαθών και υπηρεσιών, όταν η αγοραστική δύναμη κατανέμεται άνισα. Υπό συνθήκες ανισότητας, (που είναι, βέβαια, το αναπόφευκτο αποτέλεσμα της δυναμικής της οικονομίας της αγοράς), γίνεται φανερή η θεμελιακή αντίφαση του συστήματος σε σχέση με την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών: δηλαδή, η αντίφαση μεταξύ της δυνητικής ικανοποίησης των βασικών αναγκών ολόκληρου του πληθυσμού και της πραγματικής ικανοποίησης των αναγκών ενός μέρους μόνο του πληθυσμού που υποστηρίζονται με χρήμα.

Επιπλέον, η ανισότητα είναι η βασική αιτία της ενθουσιώδους υιοθέτησης

από τις ελίτ σ' ολόκληρο τον κόσμο του οικο- καταστροφικού στόχου της οικονομικής μεγέθυνσης, εφόσον ο στόχος των 'οικονομικών της διάχυσης προς τα κάτω' (trickle down effect) είναι ακριβώς να διατηρήσει την κοινωνική συνοχή μιας πολύ άνιση κοινωνίας, μέσω της αύξησης της «πίτας», παρά μέσω της αναδιανομής της.

Σ' αντίθεση με τον αυτόματο χαρακτήρα της αγοράς, ο σχεδιασμός αποτελεί έναν συνειδητά ελεγχόμενο μηχανισμό κατανομής των οικονομικών πόρων μεταξύ διαφόρων χρήσεων. Υπάρχουν πολλές παραλλαγές σχεδιασμού στη θεωρία και στην ιστορική εμπειρία. Σε γενικές γραμμές, ο σχεδιασμός μπορεί να είναι είτε συγκεντρωτικός είτε αποκεντρωτικός.

Μια ακραία μορφή συγκεντρωτικού σχεδιασμού ήταν το σταλινικό μοντέλο στο οποίο το Γραφείο Σχεδιασμού (με άλλα λόγια, οι γραφειοκράτες/τεχνοκράτες της σοβιετικής ελίτ) καθορίζει το συνολικό επίπεδο παραγωγής του κοινωνικού προϊόντος, τη σύνθεσή του, τις μεθόδους παραγωγής, την κατανομή κλπ και μεταβιβάζει τις εντολές από την κορυφή προς τη βάση. Ο συγκεντρωτικός σχεδιασμός όχι μόνο οδηγεί σε ανορθολογικότητες (οι οποίες οδήγησαν τελικά στην κατάρρευση του συστήματος) και είναι αναποτελεσματικός στην κάλυψη των αναγκών, αλλά είναι και ιδιαίτερα αντιδημοκρατικός. Παρ' όλα αυτά, αξίζει να αναφερθεί ότι ο συγκεντρωτικός σχεδιασμός πέτυχε εργασιακή ασφάλεια και μια καλύτερη κατανομή του εισοδήματος (αν και όχι καλύτερη κατανομή της οικονομικής δύναμης) σε σχέση με άλλες χώρες παρόμοιου επιπέδου ανάπτυξης.

(πηγή: www.inclusivedemocracy.org/pd/is2/issue_2_id_1.pdf)

4.3 Η μετάβαση στην οικονομική δημοκρατία

Στο προηγούμενο κείμενο εξετάσαμε τους λόγους που κάνουν τη μετάβαση σε μια οικονομική δημοκρατία επιτακτική. Τώρα θα εξετάσουμε τα βήματα που μπορούν να γίνουν στη μεταβατική περίοδο σε σχέση με την ικανοποίηση των προϋποθέσεων της οικονομικής δημοκρατίας. Τις προϋποθέσεις αυτές τις προσδιορίζουμε ως δημοτική αυτοδυναμία, δημοτική ιδιοκτησία των πλουτοπαραγωγικών πηγών συνομοσπονδιακή κατανομή των πόρων. Ας δούμε πώς ικανοποιείται καθεμιά από αυτές ξεχωριστά.

4.3.1. Αυτοδυναμία στη μεταβατική περίοδο

Το ζήτημα που ανακύπτει εδώ είναι πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε σήμερα τις συνθήκες για αυτοδυναμία, δηλαδή, πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τη μετάβαση από το «εδώ» στο «εκεί», από εξαρτημένες σε αυτοδύναμες κοινότητες. Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι σε αντίθεση με διάφορους σύγχρονους, κυρίως οικολόγους, συγγραφείς που αναφέρονται επίσης στην αυτοδυναμία σε μια μεταβατική περίοδο, ένα κίνημα για την Περιεκτική Δημοκρατία πρέπει να αναπτύξει μια μεταβατική στρατηγική για τη ριζοσπαστική αποκέντρωση της εξουσίας στους νέους δήμους με ρητό στόχο τηναντικατάσταση του υπάρχοντος πολιτικού και οικονομικού θεσμικού πλαισίου και όχι απλώς τη βελτίωσή του.

Οι βασικές προϋποθέσεις για την αύξηση της τοπικής οικονομικής αυτοδυναμίας αναφέρονται στη δημιουργία τοπικής οικονομικής δύναμης με τη μορφή:

- οικονομικής εξουσίας,
- φορολογικής εξουσίας, και, πάνω απ' όλα,
- εξουσίας στον καθορισμό της παραγωγής.

Όσον αφορά την οικονομική εξουσία, η δημιουργία ενός δημοτικού τραπεζικού δικτύου είναι απαραίτητη σ' αυτή τη διαδικασία. Εντούτοις, η δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου προϋποθέτει ότι το κίνημα για την Περιεκτική Δημοκρατία έχει ήδη αναλάβει την εξουσία σ' έναν αριθμό δήμων/κοινοτήτων. Ωστόσο, ακόμα και πριν συμβεί αυτό, υπάρχει ένας αριθμός βημάτων που μπορεί να γίνουν προς αυτήν

την κατεύθυνση, ακόμα και στο επίπεδο επιμέρους δήμων/κοινοτήτων. Τέτοια βήματα είναι:

- Οι δημοτικές πιστωτικές ενώσεις, που είναι οικονομικοί συνεταιρισμοί οι οποίοι υποστηρίζονται από τον νέο δήμο και παρέχουν δάνεια στα μέλη τους για τις προσωπικές και τις επενδυτικές τους ανάγκες, χρησιμοποιούν τις καταθέσεις τους για τοπική ανάπτυξη και κοινωνικές επενδύσεις που βοηθούν τα μέλη της τοπικής κοινότητας να αποκτήσουν βιώσιμη απασχόληση κλπ. Οι δημοτικές πιστωτικές ενώσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση πάνω στην οποία, σ' ένα μεταγενέστερο στάδιο, θα κτιζόταν ένα δημοτικό τραπεζικό δίκτυο.
- Το δημοτικό νόμισμα που αποτελεί τοπικό νόμισμα το οποίο ελέγχεται από το δήμο. Το νόμισμα αυτό θα μπορούσε να παίξει αποφασιστικό ρόλο στην ενίσχυση της τοπικής αυτοδυναμίας διότι θα έκανε δυνατό τον έλεγχο της οικονομικής δραστηριότητας από τον νέο δήμο ενώ, συγχρόνως, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για την εισοδηματική ενίσχυση των μελών του δήμου. Το δημοτικό νόμισμα δεν αντικαθιστά το εθνικό νόμισμα, αλλά το συμπληρώνει.
- Η δημοτική πιστωτική κάρτα που αποτελεί ένα δημοτικό πιστωτικό σχήμα, το οποίο στοχεύει στην κάλυψη των βασικών αναγκών όλων των πολιτών. Έτσι, θα μπορούσαν να διανεμηθούν στους πολίτες δωρεάν δημοτικές «πιστωτικές κάρτες», στις οποίες το όριο της πίστωσης θα καθοριζόταν σε αντίστροφη συνάρτηση με το εισόδημα και την περιουσία του πολίτη (δηλαδή όσο μεγαλύτερο το επίπεδο εισοδήματος και περιουσίας, τόσο χαμηλότερο το όριο της πίστωσης). Αυτές οι πιστωτικές κάρτες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αγορά τοπικά παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Ένα τέτοιο σχήμα θα μπορούσε επομένως να παίξει χρήσιμο ρόλο στη μετάβαση προς ένα σύστημα διατακτικών (κουπονιών), το οποίο θα αντικαθιστούσε όλα τα νομίσματα στην οικονομική δημοκρατία.

Όσον αφορά τη φορολογική εξουσία, το μεταβατικό πρόγραμμα για μια Περιεκτική Δημοκρατία θα πρέπει να περιέχει βήματα για τη μετατόπιση της φορολογικής εξουσίας από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο, ως ένα βασικό βήμα για τη

δημιουργία συνθηκών οικονομικής αυτοδυναμίας. Έτσι, θα μπορούσε να εισαχθεί ένα νέοδημοτικό φορολογικό σύστημα (δηλαδή ένα φορολογικό σύστημα το οποίο θα ελέγχεται από τον νέο δήμο), το οποίο θα προσπαθήσει να ανταποκριθεί, (όσο είναι δυνατό κάτω από τους περιορισμούς της οικονομίας της αγοράς η οποία θα εξακολουθεί να υπάρχει στη μεταβατική περίοδο), στις βασικές αρχές της Περιεκτικής Δημοκρατίας.

Η μετατόπιση της φορολογικής εξουσίας στους δήμους, που πρέπει να αποτελεί βασικό αίτημα ενός νέου δημοκρατικού κινήματος, θα επέτρεπε στις δημοτικές συνελεύσεις να καθορίζουν το ύψος των φόρων καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι φόροι θα επιβάλλονταν πάνω στο εισόδημα, τον πλούτο, τη γη, τη χρήση ενέργειας και την κατανάλωση. Οι δημοτικές συνελεύσεις θα μπορούσαν κατά τακτά ετήσια διαστήματα να συνέρχονται και να συζητούν διάφορες προτάσεις σχετικά με το επίπεδο της φορολογίας για την επόμενη χρονιά σε σχέση με τον τρόπο που πρέπει να ξοδευτούν τα δημοτικά έσοδα. Με τον τρόπο αυτόν, οι δημοτικές συνελεύσεις, στην πραγματικότητα, θα άρχιζαν να αναλαμβάνουν τις δημοσιονομικές εξουσίες του κράτους, τουλάχιστον όσον αφορά τους δήμους τους, μολονότι βέβαια στη μεταβατική περίοδο (μέχρι η συνομοσπονδία των δήμων να αντικαταστήσει το κράτος), θα υπόκειντο επίσης στην κρατική δημοσιονομική εξουσία.

Το δημοτικό φορολογικό σύστημα θα έπρεπε να επιχειρήσει την μετατόπιση του φορολογικού βάρους, από την έμμεση φορολόγηση στην άμεση φορολόγηση του εισοδήματος, της περιουσίας, της κατοχής γης, της χρήσης των πλουτοπαραγωγικών πηγών, καθώς και δραστηριοτήτων που δημιουργούν περιβαλλοντικό και κοινωνικό κόστος για το δήμο. Όσον αφορά τη διάθεση των φορολογικών εσόδων, οι σχετικοί στόχοι ενός δημοτικού φορολογικού συστήματος θα έπρεπε να είναι:

- Η χρηματοδότηση ενός προγράμματος για την δημοτικοποίηση των τοπικών πλουτοπαραγωγικών πηγών, που θα παρείχε ευκαιρίες εργασίας σ' όλους τους πολίτες του δήμου.
- Η χρηματοδότηση ενός προγράμματος κοινωνικών δαπανών που θα κάλυπτε τις βασικές ανάγκες όλων των πολιτών, με τη μορφή ενός βασικού εισοδήματος (το μέγεθός του θα εξαρτάται από το εισόδημα και την περιουσία του πολίτη) που θα είναι εξασφαλισμένο για κάθε πολίτη,

ανεξάρτητα από την ικανότητά του για εργασία. Το βασικό αυτό εισόδημα θα μπορούσε να πληρώνεται μέσω της δημοτικής πιστωτικής κάρτας που αναφέραμε παραπάνω.

- Η χρηματοδότηση θεσμικών διευθετήσεων που θα έκαναν την δημοκρατία στα νοικοκυριά αποτελεσματική (π.χ. αμοιβή της εργασίας στο σπίτι, της φροντίδας για τα παιδιά και τους ηλικιωμένους από μέλη της οικογένειας κ.λπ.)
- Η χρηματοδότηση προγραμμάτων για την αντικατάσταση των παραδοσιακών ενεργειακών πλουτοπαραγωγικών πηγών με τοπικούς ενεργειακούς πόρους, και κυρίως με φυσική ενέργεια
- (ηλιακή, αιολική κ.λπ.) που θα ελαχιστοποιούσε την εξάρτηση των τοπικών οικονομιών από εξωτερικά κέντρα καθώς και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ενέργειας.
- Η παράλληλη οικονομική ποινικοποίηση των αντι-οικολογικών δραστηριοτήτων των παραρτημάτων και των θυγατρικών μεγάλων εταιριών στο έδαφος του δήμου.

Έτσι, η συνισταμένη των παραπάνω μέτρων θα ήταν η αναδιανομή της οικονομικής δύναμης μέσα στον δήμο, με την έννοια της μεγαλύτερης ισότητας στη κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Αυτό, σε συνδυασμό με την εισαγωγή ενός δημοκρατικού Πλάνου, θα δημιουργούσε μια γερή βάση για τη μετάβαση προς μια πλήρη οικονομική δημοκρατία.

Τέλος, όσον αφορά την πολύ σημαντική εξουσία στον καθορισμό της παραγωγής, θα πρέπει να σχεδιαστούν συνεκτικά προγράμματα που θα περιλαμβάνουν συγκεκριμένες προτάσεις για τις αλλαγές που είναι απαραίτητες στην οικονομική δομή κάθε δήμου, έτσι ώστε να μπορούν να επιτευχθούν οι στόχοι μιας Περιεκτικής Δημοκρατίας. Μια μεταβατική στρατηγική προς μεγαλύτερη αυτοδυναμία θα σήμαινε ότι οι πολίτες θα έπρεπε να παράγουν περισσότερα για τους εαυτούς τους και ο ένας για τον άλλο και ότι θα αντικαθιστούσαν προϊόντα που παράγονται έξω από τον δήμο με τοπικά παραγόμενα αγαθά και υπηρεσίες. Θα μπορούσαν σχετικά να δοθούν οικονομικά κίνητρα τόσο στους ιδιοκτήτες τοπικών καταστημάτων για να τους παρακινήσουν να εφοδιάζονται με τοπικά παραγόμενα προϊόντα, όσο και στους πολίτες για να τα αγοράζουν. Αυτό, με τη σειρά του, θα ενθάρρυνε τους τοπικούς παραγωγούς (αγρότες, τεχνίτες κ.λπ.) να παράγουν για/και

να πωλούν στην τοπική αγορά, σπάζοντας τις αλυσίδες των μεγάλων δικτύων παραγωγής και διανομής.

Εντούτοις, η δημιουργία δημοτικών επιχειρήσεων, δηλαδή επιχειρήσεων που θα ανήκουν στον νέο δήμο και θα έχουν στόχο την παραγωγή ή τη διανομή, θα είχε πολιτική σημασία, σ' αυτό το μεταβατικό στάδιο προς την Περιεκτική Δημοκρατία, μόνο εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές θ' αποτελούσαν μέρος ενός συνεκτικού πολιτικού προγράμματος προς έναν ριζοσπαστικό κοινωνικό μετασχηματισμό.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αναβίωση της τοπικής οικονομίας, στο πλαίσιο ευρύτερων εθνικών και υπερεθνικών οντοτήτων, θα μπορούσε να παίζει αποφασιστικό ρόλο όχι μόνο στη θεμελίωση της οικονομικής δημοκρατίας, αλλά και στην αναδιάρθρωση των οικονομικά ασθενέστερων περιφερειών. Μόνο η μείωση του βαθμού εξάρτησης αυτών των περιφερειών από τα μητροπολιτικά κέντρα θα επέτρεπε τη δημιουργία ενός νέου μοντέλου παραγωγής και κατανάλωσης, συμβατού με το οικονομικό δυναμικό της κάθε περιφέρειας. Για παράδειγμα, σε μια χώρα σαν την Ελλάδα, η αναβίωση των τοπικών οικονομιών αποτελεί σήμερα τη μόνη διέξοδο από τη χρόνια οικονομική κρίση που δημιουργήθηκε από την ιστορική αποτυχία τόσο του κρατισμού όσο και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας να δημιουργήσουν μια σύγχρονη παραγωγική δομή που θα ήταν σε θέση να ικανοποιεί τις βασικές ανάγκες της χώρας χωρίς να καταδικάζεται ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, κυρίως οι νέοι, στην ανεργία και την αναγκαστική μετανάστευση.

Τέλος, μια μεταβατική στρατηγική προς μεγαλύτερη αυτοδυναμία θα πρέπει να περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός δημοτικού συστήματος πρόνοιας, δηλαδή ενός συστήματος παροχής κοινωνικών υπηρεσιών που θα ελέγχεται από τον νέο δήμο. Η μεταβίβαση σημαντικών κοινωνικών υπηρεσιών (εκπαίδευση, υγεία, στέγαση κ.λπ.) στους νέους δήμους είναι ιδιαίτερα σημαντική σήμερα που το κράτος- πρόνοιας βρίσκεται υπό διάλυση και αντικαθίσταται σταδιακά από ασφαλιστικά δίκτυα για τους πολύ φτωχούς και από την παράλληλη ενίσχυση της ιδιωτικής κάλυψης των βασικών αναγκών. Η χρήση των τοπικών πλουτοπαραγωγικών πηγών για την παροχή των σχετικών υπηρεσιών θα πρέπει να μεγιστοποιηθεί, με στόχο τόσο τη δημιουργία τοπικής απασχόλησης και τοπικού εισοδήματος, όσο και τη δραστική μείωση της εξωτερικής εξάρτησης. Εντούτοις, ένα συνεκτικό δημοτικό πρόγραμμα κοινωνικής πρόνοιας που ενέχει την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε υψηλότερα επίπεδα (τριτοβάθμια εκπαίδευση, μεγάλα νοσοκομεία κ.λπ.) θα μπορούσε να εγκαθιδρυθεί μόνο με τη συνεργασία ενός αριθμού νέων δήμων και θα μπορούσε να αποτελέσει τη

βάση για ένα συνομοσπονδιακό σύστημα πρόνοιας.

Το δημοτικό σύστημα πρόνοιας όχι μόνο θα ήταν λιγότερο επιρρεπές στη γραφειοκρατικοποίηση, αλλά θα παρείχε έναν πολύ πιο αποτελεσματικό μηχανισμό από το κρατικό σύστημα πρόνοιας, λόγω του μικρότερου μεγέθους του και της ευκολότερης διαχείρισής του από πολίτες με πλήρη γνώση των τοπικών προβλημάτων. Επιπλέον, καθώς η δημοτικοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών θα ήταν μέρος ενός προγράμματος για την ενίσχυση της ατομικής και κοινωνικής αυτονομίας, θ' αποφευγόταν η δημιουργία μιας νέας κουλτούρας εξάρτησης.

(πηγή: www.inclusivedemocracy.org/pd/is2/issue_2_id_1.pdf)

4.4.2. Η μετάβαση σε μια «δημοτική» οικονομία

Η δημιουργία ενός δημοτικοποιημένου οικονομικού τομέα είναι ένα αποφασιστικό βήμα στη μετάβαση προς την Περιεκτική Δημοκρατία, όχι μόνο λόγω της σημασίας που έχει σε σχέση με την οικονομική δημοκρατία, αλλά και επειδή η εγκαθίδρυση αυτοδιαχειριζόμενων παραγωγικών μονάδων αποτελεί το θεμέλιο για τη δημοκρατία στο χώρο εργασίας. Ένας δημοτικοποιημένος οικονομικός τομέας θα ενείχε νέες συλλογικές μορφές ιδιοκτησίας που θα εξασφάλιζαν τον έλεγχο της παραγωγής, όχι μόνο από αυτούς που εργάζονται στις παραγωγικές μονάδες αλλά και από το δήμο. Οι παραγωγικές μονάδες θα μπορούσαν να ανήκουν στο δήμο και να διευθύνονται από τους εργαζόμενους στις μονάδες αυτές, ενώ η τεχνική διαχείριση (μάρκετινγκ, σχεδιασμός κ.λπ.) θα μπορούσε να ανατίθεται σε εξειδικευμένο προσωπικό. Εντούτοις, ο συνολικός έλεγχος των δημοτικών επιχειρήσεων θα πρέπει να ανήκει στις δημοτικές συνελεύσεις, οι οποίες θα επιβλέπουν την παραγωγή, τις πολιτικές απασχόλησης και τις περιβαλλοντικές πολιτικές τους.

Έτσι, οι νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και της συλλογικής ιδιοκτησίας όχι μόνο θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για μια οικονομική δημοκρατία, αλλά και θα ενισχύσουν το «γενικό κοινωνικό συμφέρον». Και αυτό, σε αντίθεση με τα ιεραρχικά οργανωμένα κοινωνικά συστήματα όπου οι άρχουσες κοινωνικές τάξεις και ομάδες αναπόφευκτα επιδιώκουν το μερικό συμφέρον. Επομένως, η απάντηση στην οικονομική αποτυχία των σοσιαλιστικών επιχειρήσεων δεν είναι η νεοφιλελεύθερη (με τη σοσιαλδημοκρατική συννεοχή) ιδιωτικοποίηση τους, αλλά η δημοτικοποίησή τους. Η θεμελίωση μιας σειράς δημοτικών επιχειρήσεων που ανήκουν και ελέγχονται από τον δήμο (μέσω των δημοτικών

συνελεύσεων) σε συνεργασία με τους εργαζόμενους σ' αυτές (μέσω των συνελεύσεων στους χώρους εργασίας) θα δημιουργούσε ευκαιρίες τοπικής απασχόλησης και θα τόνωνε το τοπικό εισόδημα, σε συνθήκες που θα εξασφάλιζαν:

- οικονομική δημοκρατία, με την έννοια της δημοκρατικής
- συμμετοχής στη διαχείριση αυτών των επιχειρήσεων,
- δημοκρατία στους χώρους εργασίας χωρίς θεσμοθετημένες
- ιεραρχικές δομές,
- εργασιακή ασφάλεια
- οικολογική ισορροπία.

Τα δύο σημαντικά ερωτήματα που ανακύπτουν εδώ σε σχέση με την δημοτικοποίηση της οικονομίας στη μεταβατική περίοδο είναι, πρώτον, πώς θα εγκαθιδρυθούν τέτοιες δημοτικές επιχειρήσεις και, δεύτερον, πώς θα διευθύνονται έως ότου γίνουν μέρη μιας πλήρους οικονομικής δημοκρατίας.

Όσον αφορά το ζήτημα της εγκαθίδρυσης δημοτικών επιχειρήσεων, αυτή θα μπορούσε να επιτευχθεί μ' ένα συνδυασμό μεθόδων. Ορισμένες από αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ακόμα και πριν οι υποστηρικτές μιας Περιεκτικής Δημοκρατίας αναλάβουν έναν δήμο/κοινότητα. Για παράδειγμα, η σύσταση Δημοτικών Κτηματικών Εταιριών (Land Trusts) είναι ένας χρήσιμος τρόπος για την χρηματοδότηση της αγοράς γης προς συλλογική ιδιοκτησία, χρησιμοποιώντας ως εγγύηση την ίδια την αξία της γης. Τέτοιες εταιρίες έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί σε διάφορα μέρη για την κοινοτική ανάπτυξη.

Άλλα μέτρα μπορούν να υιοθετηθούν αποτελεσματικά μόνο μετά την επιτυχή συμμετοχή στις τοπικές εκλογές. Έτσι, ένα σημαντικό βήμα για την εγκαθίδρυση ενός δημοτικού οικονομικού τομέα είναι η δημιουργία ενός δικτύου δημοτικών τραπεζικών συνεταιρισμών, παρόμοιων, για παράδειγμα, με το πολύ επιτυχημένο δίκτυο της Caja Laboral Popular¹³ των Βάσκων στην Ισπανία, το οποίο υποστηρίζει τους συνεταιρισμούς του Mondragon, το οποίο βέβαια είναι ένα σχήμα στο οποίο κανείς μπορεί να κάνει σημαντική κριτική.

Ένας πιο εφικτός και επιθυμητός τρόπος για τους δήμους που ελέγχονται

¹³ είναι μια ισπανική πιστωτική ένωση ιδρύθηκε το 1959 ως μέρος του Mondragon Corporation και εδρεύει στο Mondragón, στη Χώρα των Βάσκων στην Ισπανία

από το κίνημα της Περιεκτικής Δημοκρατίας ίσως ήταν η εγκατάσταση τραπεζικού δικτύου δημοτικής ιδιοκτησίας και ελέγχου. Έτσι, κάθε δήμος θα μπορούσε να έχει τη δική του δημοτική τράπεζα που θα μπορούσε αρχικά να ενσωματωθεί σ' ένα περιφερειακό, και στη συνέχεια σ' ένα συνομοσπονδιακό, δίκτυο. Ένα τέτοιο δίκτυο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για:

- την απορρόφηση της τοπικής αποταμίευσης που θα προσελκυόταν στο δίκτυο από το γεγονός ότι οι αποταμιευτές θα είχαν τη δυνατότητα να ελέγχουν το χαρακτήρα των επενδυτικών του δραστηριοτήτων. Ο έλεγχος αυτός θα μπορούσε να ασκείται από τις δημοτικές συνελεύσεις σε συνεργασία με τις συνελεύσεις των υπαλλήλων της τράπεζας και θα διασφάλιζε τη διοχέτευση των αποταμιεύσεων σε έργα που αποσκοπούν στην τοπική ανάπτυξη, στη μεγιστοποίηση της τοπικής απασχόλησης, στον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της παραγωγής κ.λπ.
- την χρηματοδότηση επενδύσεων σε σύγχρονες παραγωγικές μονάδες που έχουν ως στόχο τους την τοπική δημιουργία κοινωνικού πλούτου και την επακόλουθη μείωση της εξάρτησης της τοπικής οικονομίας από εξωτερικά κέντρα. Έτσι, τα έσοδα από την τοπική φορολογία θα μπορούσαν να χρησιμοποιούνται όχι μόνο για τη χρηματοδότηση των τοπικών έργων υποδομής και κοινωνικών υπηρεσιών αλλά και για τη χρηματοδότηση - μέσω του δικτύου των δημοτικών τραπεζών - επενδύσεων σε νέες παραγωγικές μονάδες (ή για την αγορά παλαιών) που θα εντάσσονταν στον δημοτικοποιημένο τομέα της οικονομίας. Επομένως, το μεγαλύτερο μέρος του αρχικού κεφαλαίου που απαιτείται για τη σύσταση των δημοτικοποιημένων επιχειρήσεων θα πρέπει να προέλθει από τα δημοτικά έσοδα, τα οποία, μέσω του δημοτικού τραπεζικού δικτύου, θα μπορούσαν να διοχετευθούν, με τη μορφή δανείου, προς ομάδες πολιτών που επιθυμούν να συστήσουν δημοτικούς συνεταιρισμούς κ.λπ.
- την προσφορά άλλων εξειδικευμένων υπηρεσιών που θα μπορούσαν να επιτρέψουν την δημιουργία και λειτουργία δημοτικών επιχειρήσεων από κάθε ενδιαφερόμενη κοινωνική ομάδα στον δήμο, η οποία δεν κατέχει κατ' ανάγκη

και την απαιτούμενη εξειδικευμένη γνώση (π.χ. εργάτες χρεοκοπημένων επιχειρήσεων, άνεργοι, χαμηλόμισθοι κ.λπ.).

Η δημοτική τράπεζα θα μπορούσε να αναλάβει τη διεξαγωγή έρευνας για τον τύπο των παραγωγικών μονάδων που χρειάζεται ο τοπικός δήμος. Η έρευνα σχετικά με τις συγκεκριμένες μονάδες στις οποίες θα πρέπει να κατευθυνθούν οι τοπικές επενδύσεις καθώς και σχετικά με τη γεωγραφική κατανομή των μονάδων αυτών (δηλαδή, σχετικά με τη δυνατότητα των τοπικών οικονομιών να αναλάβουν την υλοποίησή τους) θα πρέπει να αναληφθεί, σε πρώτη φάση, από τα ερευνητικά κέντρα του δικτύου δημοτικών τραπεζών και, σ' ένα μεταγενέστερο στάδιο, από τη συνομοσπονδία των δήμων. Τα κριτήρια όμως που θα χρησιμοποιούνται στο ερευνητικό αυτό πρόγραμμα δεν θα πρέπει να είναι τα στενά τεχνοκρατικά οικονομικά κριτήρια της αποτελεσματικότητας (όπως ορίζεται σήμερα), αλλά εναλλακτικά κριτήρια που θα στοχεύουν στη μεγιστοποίηση της τοπικής απασχόλησης και της τοπικής (και συνακόλουθα της συνομοσπονδιακής) αυτοδυναμίας και παραγωγικότητας, καθώς και στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Τέλος, η δημοτική τράπεζα θα πρέπει να παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες για το χωροταξικό σχεδιασμό της παραγωγής, το σχεδιασμό του εργοστασίου, την εκπαίδευση του προσωπικού, τα λογιστικά συστήματα κ.λπ.

Οι δημοτικές επιχειρήσεις δεν θα πρέπει να αναπαράγουν τη γραφειοκρατική δομή των σοσιαλιστικών συνεταιρισμών και θα πρέπει να διακρίνονται σαφώς από τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις. Έτσι, εκτός από την ιδιοκτησία (η οποία ανήκει στον νέο δήμο και όχι σε καπιταλιστές ή στο κράτος), η όλη διάρθρωση και λειτουργία των επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι διαφορετική από τις αντίστοιχες των καπιταλιστικών και κρατικοσοσιαλιστικών επιχειρήσεων. Χρειάζεται επομένως η μεγαλύτερη δυνατή αποκέντρωση για να αποφύγουμε τη γραφειοκρατικοποίησή τους αλλά και για να διασφαλίσουμε τη μέγιστη δυνατή αυτονομία σ' όσους εργάζονται σ' αυτές, στα όρια φυσικά που θέτουν οι στόχοι του δήμου.

Η αποκέντρωση της λήψης των αποφάσεων, στο πλαίσιο συνεταιρισμών των οποίων η ιδιοκτησία θα ανήκει στο νέο δήμο αλλά η ανεξάρτητη διαχείριση θα ανήκει στους εργαζόμενους, είναι ίσως η καλύτερη λύση. Μ' άλλα λόγια, η δημοτική συνέλευση θα μπορούσε να προσδιορίζει τους κοινωνικούς και οικολογικούς στόχους που θα πρέπει να επιτύχει η δημοτική επιχείρηση (π.χ. το ποσοστό των δημοτικών

εσόδων που θα διατεθεί για την επίτευξη των κοινωνικών και οικολογικών στόχων του δήμου, τα οικολογικά στάνταρς που θα πρέπει να επιτευχθούν, την ασφάλεια της απασχόλησης κ.λπ.), ενώ η ίδια η επιχείρηση θα μπορούσε να είναι αντικείμενο της αυτοδιεύθυνσης των εργαζομένων σε αυτήν. Ένας πιθανός τρόπος για την επίτευξη του προτεινόμενου υψηλού βαθμού αποκέντρωσης στη λήψη των αποφάσεων θα ήταν, για παράδειγμα, οι δημοτικές συνελεύσεις να παρέχουν τις δημοτικοποιημένες επιχειρήσεις στις κολεκτίβες των εργαζομένων, με βάση συμβάσεων μακρόχρονης μίσθωσης (lease).

Όσον αφορά ιδιαίτερα τη διευθυντική δομή, το πρόβλημα τίθεται συνήθως ως θέμα σύγκρουσης μεταξύ ιεραρχικής αποτελεσματικότητας και εργατικής δημοκρατίας. Στην εκδοχή που προτείνουμε εδώ, η Γενική Συνέλευση, εκφράζοντας το μερικό συμφέρον των εργαζομένων στην επιχείρηση, θα μπορούσε να εκλέγει τα μισά μέλη του Εποπτικού Συμβουλίου, ενώ η Δημοτική Συνέλευση, εκφράζοντας το γενικό συμφέρον του δήμου, θα μπορούσε να εκλέγει τα άλλα μισά. Τα μέλη του Εποπτικού Συμβουλίου θα πρέπει να είναι άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις πάνω στον τύπο της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας (για να μπορούν να ασκούν πραγματική εποπτεία στους μάνατζερ) και θα πρέπει να είναι ανακλητά από τις αντίστοιχες συνελεύσεις. Το Εποπτικό Συμβούλιο θα εκλέγει με τη σειρά του το διευθυντικό προσωπικό, το οποίο θα αποτελείται από άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις στο αντικείμενο της δραστηριότητάς τους. Επομένως, το κύρος του διευθυντικού προσωπικού θα εκπηγάξει από τη γνώση τους και μόνο, πράγμα που σημαίνει ότι καμιά ιεραρχική εξουσία δεν θα είναι ανεκτή έναντι των απλών εργαζομένων. Τέλος, η συνέλευση του χώρου εργασίας θα καθορίζει ποιες αποφάσεις θα παίρνονται από την ίδια και ποιες θα μεταβιβάζονται στο Εποπτικό Συμβούλιο και τους μάνατζερ, έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικότητας και δημοκρατίας.

Εντούτοις, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτός ο τύπος δημοτικής επιχείρησης είναι χρήσιμος μόνο στη μεταβατική περίοδο, έως ότου η οικονομία δημοτικοποιηθεί πλήρως. Κι αυτό, επειδή έχει ένα βασικό μειονέκτημα: παρά τις προτεινόμενες τροποποιήσεις για να ικανοποιείται το γενικό συμφέρον, το ίδιο το γεγονός ότι, σ' ένα σύστημα οικονομίας της αγοράς, οι μονάδες αυτές θα βρίσκονται κάτω από τη σταθερή ανταγωνιστική πίεση των καπιταλιστικών επιχειρήσεων σημαίνει ότι το μερικό συμφέρον των υπαλλήλων θα τείνει να υπερβαίνει το γενικό συμφέρον του δήμου. Γι' αυτό, βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία και κοινωνική

λειτουργία τέτοιων συνεταιρισμών είναι ότι τα μέλη των δημοτικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένου του διευθυντικού προσωπικού, θα πρέπει να υιοθετούν τις βασικές αρχές οργάνωσης μιας Περιεκτικής Δημοκρατίας.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα σε σχέση με τις δημοτικές επιχειρήσεις είναι ότι οι επιχειρήσεις αυτές μπορεί να μην είναι σε θέση να επιβιώσουν τον ανταγωνισμό με τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις που έχουν το πλεονέκτημα των οικονομιών κλίμακας και σημαντικών διαφορών στην παραγωγικότητα. Πιστεύουμε, όμως, ότι το πρόβλημα αυτό θα έχει πολύ μικρότερη σημασία σε μια αυτοδύναμη οικονομία, όπου οι δημοτικές επιχειρήσεις κατευθύνουν την παραγωγική τους δραστηριότητα κυρίως στην τοπική αγορά. Και αυτό, διότι η κοινωνική υπευθυνότητα και ικανοποίηση, που ενδυναμώνονται από την αυτοδυναμία και το δημοκρατικό έλεγχο, αποτελούν εγγύηση για την ποιότητα των προϊόντων. Επιπλέον, θα μπορούσε κανείς να περιμένει ότι οι νέοι πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί θα δημιουργήσουν μια νέα συνείδηση που θα κάνει τον πολίτη να αντιστέκεται περισσότερο στα καθαρά οικονομικά κίνητρα.

Το γεγονός άλλωστε ότι οι δημοτικές επιχειρήσεις είναι τμήμα ενός συνεκτικού πολιτικού προγράμματος για συστημική ,συμβάλλει αποφασιστικά στη δημιουργία αυτής της συνείδησης.

Είναι επομένως φανερό ότι η επιτυχία των δημοτικών επιχειρήσεων εξαρτάται από το εάν είναι αναπόσπαστο τμήμα ενός συνεκτικού προγράμματος δημοτικοποίησης της οικονομίας, με άλλα λόγια, ενός προγράμματος τα συστατικά στοιχεία του οποίου είναι αυτοδυναμία, δημοτική ιδιοκτησία και κατανομή των οικονομικών πόρων με βάση τους συνομοσπονδιοποιημένους δήμους. Ο στόχος της διαδικασίας αυτής είναι η βαθμιαία μετατόπιση όλο και περισσότερων ανθρώπινων και μη ανθρώπινων πόρων από την οικονομία της αγοράς προς τις νέες δημοτικοποιημένες οικονομίες, οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση μιας Περιεκτικής Δημοκρατίας. Στο τέλος αυτής της διαδικασίας, οι δημοτικές επιχειρήσεις θα ελέγχουν την δημοτική οικονομία και θα ενσωματωθούν στον δημοτικοποιημένο τομέα της συνομοσπονδίας, που θα μπορούσε κατόπιν να αγοράσει ή να απαλλοτριώσει τις μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις.

4.4.3. Η μετάβαση σε μια συνομοσπονδιακή κατανομή των αγαθών και υπηρεσιών.

Ένα βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει μια στρατηγική προς τη συνομοσπονδιακή κατανομή των οικονομικών πόρων είναι πώς θα δημιουργηθούν οι απαιτούμενες θεσμικές διευθετήσεις για την οικονομική δημοκρατία στη μεταβατική περίοδο, όταν το θεσμικό πλαίσιο θα εξακολουθεί να είναι μια οικονομία της αγοράς.

Η συνομοσπονδιακή κατανομή των οικονομικών πόρων ενέχει δυο βασικούς μηχανισμούς:

- ένα δημοκρατικό μηχανισμό σχεδιασμού για τις περισσότερες μακροοικονομικές αποφάσεις, και
- ένα σύστημα διατακτικών για τις περισσότερες μικροοικονομικές αποφάσεις που δημιουργεί συνθήκες ελευθερίας επιλογής, αντικαθιστώντας την πραγματική αγορά με μια τεχνητή.

Είναι φανερό ότι το σύστημα διατακτικών δεν μπορεί να εισαχθεί πριν από τη δημιουργία μιας πλήρους οικονομικής δημοκρατίας με τη μορφή συνομοσπονδιοποιημένων δήμων. Εντούτοις, ένα σύστημα δημοκρατικού σχεδιασμού θα μπορούσε να εισαχθεί ακόμα και στη μεταβατική περίοδο, παρόλο που, όπως είναι φανερό, το εύρος των αποφάσεων θα περιορίζεται σοβαρά από την οικονομία της αγοράς ωστόσο, ένα τέτοιο σύστημα θα παίζει χρήσιμο ρόλο στην εκπαίδευση των πολιτών στην οικονομική δημοκρατία και ταυτόχρονα στη δημιουργία των προϋποθέσεων για ατομική και κοινωνική αυτονομία.

Αλλά, για να είναι ένας δημοκρατικός μηχανισμός σημαντικός και να προσελκύει πολίτες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, προϋποτίθεται ότι οι ίδιες οι αποφάσεις είναι σημαντικές. Η περίπτωση της κλασικής Αθήνας δείχνει ότι, στο βαθμό που ικανοποιείται ο όρος αυτός, είναι απόλυτα εφικτή η κινητοποίηση χιλιάδων ανθρώπων για την άσκηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων. Είναι επομένως σημαντικό ότι, στη μεταβατική περίοδο προς μια Περιεκτική Δημοκρατία, ο δρόμος πρέπει να ενδυναμωθεί με σημαντικές εξουσίες, που θα τον μετατρέψουν σ'

ένα συνεκτικό σύστημα τοπικής φορολογίας, δαπανών και χρηματοδότησης. Στη συνέχεια, οι δημοτικές συνελεύσεις (ή οι συνελεύσεις γειτονιάς σε μεγάλες πόλεις, συνομοσπονδιοποιημένες σε δημοτικές συνελεύσεις) μπορούν να ενδυναμωθούν για να παίρνουν αποφάσεις που αφορούν την οικονομική ζωή του δήμου, οι οποίες στη συνέχεια θα εκτελούνται από το δημοτικό συμβούλιο ή κάποιο άλλο αντίστοιχο σώμα, αφού προηγουμένως το σώμα αυτό θα έχει μετατραπεί σε σώμα ανακλητών εντολοδόχων.

Έτσι, οι δημοτικές συνελεύσεις, όπως περιγράψαμε παραπάνω, μπορούν να παίρνουν σημαντικές αποφάσεις στην άσκηση της φορολογικής εξουσίας, στην κατανομή των χρηματοοικονομικών πόρων (μέσω του δημοτικού τραπεζικού συστήματος κ.λπ.) και τέλος στον καθορισμό της κατανομής των οικονομικών πόρων στον δημοτικοποιημένο τομέα του δήμου, δηλαδή στις δημοτικοποιημένες επιχειρήσεις και κοινωνικές υπηρεσίες. Ως πρώτο βήμα, οι δημοτικές συνελεύσεις θα μπορούσαν να εισάγουν ένα σύστημα διατακτικών σε σχέση με τις κοινωνικές υπηρεσίες. Σ' ένα μεταγενέστερο στάδιο, όταν ένας σημαντικός αριθμός δήμων θα έχει προσχωρήσει στη συνομοσπονδία Περιεκτικών Δημοκρατιών, οι δημοτικές συνελεύσεις θα μπορούσαν να επεκτείνουν το σύστημα διατακτικών ώστε να καλύπτονται οι βασικές ανάγκες όλων των πολιτών, στην αρχή, παράλληλα με την οικονομία της αγοράς μέχρις ότου η τελευταία εξαφανιστεί σταδιακά.

Τέλος, κανείς δεν πρέπει να έχει αυταπάτες ότι η εφαρμογή της μεταβατικής στρατηγικής προς μια οικονομική δημοκρατία δεν θα αντιμετωπίσει επίθεση από τις ελίτ που ελέγχουν την κρατική μηχανή και την οικονομία της αγοράς. Παρόλα' αυτά, στο βαθμό που το επίπεδο συνειδητοποίησης της πλειονότητας του πληθυσμού θα έχει ανυψωθεί στο σημείο που να υιοθετεί τις αρχές που περιλαμβάνονται σ' ένα πρόγραμμα για την Περιεκτική Δημοκρατία —και η πλειονότητα του πληθυσμού έχει κάθε συμφέρον να υποστηρίξει ένα τέτοιο πρόγραμμα σήμερα—, νομίζουμε ότι οι παραπάνω προτάσεις είναι απολύτως εφικτές, μολονότι μπορεί φυσικά να υπάρξουν σημαντικές τοπικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες.

Χωρίς να υποτιμούμε τις δυσκολίες που υπάρχουν στο πλαίσιο των σημερινών παντοδύναμων μεθόδων πλύσης εγκεφάλου και οικονομικής βίας, οι οποίες μπορεί στην πραγματικότητα να αποδειχθούν πιο αποτελεσματικές από την καθαρή κρατική βία στην καταστολή ενός κινήματος για την Περιεκτική

Δημοκρατία, πιστεύουμε ότι η προτεινόμενη στρατηγική είναι μια ρεαλιστική στρατηγική στην πορεία προς μια νέα κοινωνία.

(πηγή: www.inclusivedemocracy.org/pd/is2/issue_2_id_1.pdf)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(Δ.Ν.Τ)

Κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η ανθρωπότητα γνώρισε μια περίοδο πολύ μεγάλης νομισματικής αστάθειας που περιελάμβανε υπερπληθωριστικές τάσεις με φυσικό επακόλουθο τις συχνές και μεγάλες μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Έτσι προς το τέλος του πολέμου, πραγματοποιήθηκε η Νομισματική και Χρηματοοικονομική Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών, ευρύτερα γνωστή ως η Διάσκεψη του Bretton Woods. Το σύστημα σταθερών ισοτιμιών Bretton Woods ίσχυσε μέχρι το 1971, οπότε οι ΗΠΑ εγκατέλειψαν την μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό.

Εκεί αποφασίστηκε η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), της Παγκόσμιας Τράπεζας, της GATT ¹⁴καθώς και η υιοθέτηση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που έγινε γνωστό ως το σύστημα του Bretton Woods.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) άρχισε να λειτουργεί το 1945, με το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σκοπός του ήταν η εποπτεία του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που είχε θεσπιστεί με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου, το οποίο είχε στόχο την αποφυγή της ανταγωνιστικής υποτίμησης των νομισμάτων, όπως αυτή που οδήγησε στους εμπορικούς πολέμους κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Όταν τα κράτη αντιμετώπιζαν κάποιο προσωρινό πρόβλημα στο ισοζύγιο πληρωμών το οποίο δημιουργούσε πιέσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία, το ΔΝΤ παρείχε βραχυπρόθεσμα δάνεια ώστε να διατηρηθούν σταθερές οι συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Το ΔΝΤ χρηματοδοτείται από τα κράτη-μέλη του οργανισμού (186 το 2009, με τελευταίο μέλος το Κόσσοβο) ανάλογα με το μερίδιο που υπολογίζεται ότι έχουν στη παγκόσμια οικονομία (quotas). Με βάση το ποσοστό χρηματοδότησης, κάθε

¹⁴ Ο οργανισμός συστάθηκε έπειτα από τη διάσκεψη στο Μπρέτον Γουντς το 1944. Οι ΗΠΑ και η Βρετανία πρωταγωνίστησαν σε αυτήν τη διάσκεψη. Η Τράπεζα ως το 1968 χορηγούσε δάνεια σε μικρή σχετικά κλίμακα. Η Γαλλία ήταν η πρώτη χώρα που έλαβε αναπτυξιακή βοήθεια από την Παγκόσμια Τράπεζα. Τις τελευταίες δεκαετίες η Τράπεζα έχει δεχτεί εντονότερη κριτική από αντιπάλους της παγκοσμιοποίησης και άλλες κοινωνικές ομάδες.

κράτος έχει και το αντίστοιχο μερίδιο σε ψήφους. Για την Ελλάδα αντιστοιχεί το 0,38% του συνολικού προϋπολογισμού του ΔΝΤ (περίπου 1 δισ. ευρώ), για την Ε.Ε. συνολικά περίπου το 30%, για τις ΗΠΑ το 17,09%, ενώ η Κίνα έχει το 3,72%. Βάσει των συμφωνιών που διέπουν το ΔΝΤ, κάθε χώρα μπορεί να δανειστεί ετησίως το 200% των ποσών που συνεισφέρει και 600% συνολικά -- σε εξαιρετικές περιπτώσεις αυτό μπορεί να παραβιαστεί, όπως στην περίοδο της παγκόσμιας κρίσης που διανύουμε (όπου η αναλογία έχει διαμορφωθεί μέχρι στιγμής στο 1 προς 10).

Με την κατάρρευση αυτού του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών τη δεκαετία του 1970, το ΔΝΤ έμεινε σχεδόν χωρίς σκοπό. Ο ρόλος του ΔΝΤ έγινε ξανά σημαντικός τη δεκαετία του 1980, όταν κατέστη ο βασικός διεθνής φορέας για την αντιμετώπιση της κρίσης του εξωτερικού χρέους (1982: ο χρόνος εμπλοκής του ΔΝΤ στο Μεξικό).

Το ΔΝΤ δανείζει μέσω διαφόρων τυποποιημένων προγραμμάτων, εφόσον εκδηλωθεί το ενδιαφέρον από την υποψήφια χώρα. Το πιο διαδεδομένο πρόγραμμα είναι οι Συμφωνίες Υποστήριξης (Stand-By Arrangements). Έχει διάρκεια συνήθως ενός ή δύο χρόνων αλλά μπορεί να επεκταθεί και σε τρία χρόνια, ενώ η αποπληρωμή γίνεται σε διάστημα τριών έως πέντε χρόνων. Με χαμηλά επιτόκια (τρέχοντα γύρω στο 1,5%, συν όποιο πριμ συμφωνηθεί, έως 2%). Το σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι η εκταμίευση του δανείου γίνεται τμηματικά, υπό τον όρο ότι επιτυγχάνονται οι οικονομικοί στόχοι που έχουν συμφωνηθεί με βάση τις τακτικές εκθέσεις (τρίμηνες ή εξάμηνες) από ειδικό κλιμάκιο, το οποίο εδρεύει στη χώρα η οποία δανείζεται (conditionality).

5.1.1 Οι προτεινόμενες πολιτικές του ΔΝΤ

Το ειδικό βάρος του ΔΝΤ προέρχεται από τον έλεγχο των οικονομιών των κρατών στα οποία εμπλέκεται, έτσι ώστε να συνεχίσει να εκταμιεύει κανονικά τα δάνεια τα οποία έχουν συμφωνηθεί. Εξ' αυτού του λόγου το ΔΝΤ αποτελεί για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα ένα κέντρο συλλογής και παροχής πληροφοριών, γεγονός το οποίο δίνει τη δυνατότητα να παράγει «μηνύματα» προς τις αγορές χρήματος για το αν μια χώρα ακολουθεί ορθές ή μη πολιτικές. Παρέχοντας βραχυπρόθεσμη ρευστότητα, το ΔΝΤ εγγυάται, μέσω των οικονομικών προγραμμάτων που συμφωνούνται, την επιστροφή της χώρας στις αγορές χρήματος.

Το ίδιο το ΔΝΤ συγκεντρώνει τα κεφάλαια του χάρη στις τακτικές εισφορές

και εγγυήσεις των 186 κρατών-μελών του, με τις ισχυρότερες βέβαια οικονομίες να προσφέρουν τις υψηλότερες χρηματικές εισφορές στο ταμείο, αλλά να έχουν και την ισχυρότερη επιρροή στη στρατηγική και τις αποφάσεις του οργανισμού. Ειδικά οι ΗΠΑ έχουν σαφέστατα τον πρώτο λόγο, γεγονός που βεβαίως δεν ικανοποιεί τα κράτη της Ευρώπης, αλλά ούτε τις αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις του πλανήτη που διεκδικούν μεγαλύτερο ρόλο και λόγο. Δεν είναι τυχαίο ότι οι ευρωπαϊκές χώρες δεν επιθυμούν κατά βάση την προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΝΤ, καθώς με τον τρόπο αυτό η Ουάσιγκτον θα έχει εμμέσως πλην σαφώς μεγαλύτερη ανάμειξη στα εσωτερικά της Ευρώπης και στη δημοσιονομική στρατηγική της.

Στην πράξη, όμως, η δράση του Ταμείου έχει προκαλέσει σοβαρότατες επικρίσεις. Με έδρα την Ουάσιγκτον και δομή που δίνει στις οικονομικά ισχυρότερες χώρες μεγαλύτερη επιρροή στις αποφάσεις του, το ΔΝΤ κατηγορείται για προώθηση και εξυπηρέτηση συμφερόντων του Λευκού Οίκου και των Δυτικών επιχειρηματικών κολοσσών, ανά τον πλανήτη. Παράλληλα, πολυάριθμες μελέτες αποδεικνύουν ότι η εμπλοκή του Ταμείου στις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου συνοδεύτηκε στις περισσότερες περιπτώσεις από δραματική αύξηση της φτώχειας και των ασθενειών.

5.1.2 Το ιστορικό των παρεμβάσεων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Οι παρεμβάσεις του ΔΝΤ τα τελευταία δέκα χρόνια έχουν υποστεί κριτική όχι μόνο για την κοινωνικά άδικη στόχευση προς τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους, αλλά και ως προς την αποτελεσματικότητά τους, αφού δεν είναι λίγες οι φορές όπου η συνδρομή – παρεμβολή του (του ΔΝΤ), χαρακτηρίστηκε ως αποτυχημένη και καταστροφική.

Ασιατική κρίση (1997-1998: ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ): Την ώρα που το ντόμινο της ασιατικής κρίσης απειλεί να φτάσει μέχρι την Ιαπωνία, το ΔΝΤ δίνει δάνεια 55 δισ. δολαρίων στην Κορέα, 17 δισ. στην Ταϊλάνδη και 23 δισ. στην Ινδονησία. Είναι η μεγαλύτερη μέχρι στιγμής διάσωση του ΔΝΤ και συνοδεύεται από το πρόγραμμα που έμεινε γνωστό ως SAP (structural adjustment policies), μέσω του οποίου επιβάλλονται μέτρα λιτότητας όπως η περικοπή των κρατικών δαπανών, η αύξηση των επιτοκίων, η αναδιάρθρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, η ανάκληση αποφάσεων για την προστασία του εμπορίου και η ρευστοποίηση αφερέγγυων επιχειρήσεων. Τα προγράμματα προκαλούν σημαντική υποτίμηση των νομισμάτων, κύμα χρεοκοπιών, δραματική απώλεια θέσεων εργασίας και αύξηση των τιμών στα

είδη καθημερινής ανάγκης, πυροδοτώντας κοινωνική αναταραχή και βίαιες εκδηλώσεις, με αποκορύφωμα την μετατροπή των εθνικών οικονομικών κρίσεων των προαναφερθεισών χωρών σε μία τεραστίων διαστάσεων παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Μαλαισία, η οποία δεν αποδέχτηκε τη βοήθεια του ΔΝΤ αλλά προτίμησε κάποιες ανορθόδοξες για το ΔΝΤ οικονομικές πολιτικές, ήταν η πρώτη χώρα που ξεπέρασε την κρίση.

Αργεντινή (1999-2001: ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ): Στα τέλη του 2000 και υπό την απειλή χρεοκοπίας, εξασφαλίζει δάνειο 40 δισ. δολαρίων από το ΔΝΤ. Η διαχείριση της κρίσης εκ μέρους του οργανισμού θεωρείται αποτυχημένη, κυρίως γιατί επέβαλε τους ίδιους όρους λιτότητας που είχαν χρησιμοποιηθεί και κατά την ασιατική κρίση του '97. Το 2001 η χώρα δεν αποφεύγει τη χρεοκοπία (μείωση 22% του ΑΕΠ μεταξύ 1998-2002) και το τραπεζικό της σύστημα καταρρέει. Ακολουθούν τρία χρόνια επώδυνης οικονομικής συρρίκνωσης και πολιτικής κρίσης. ενώ οι ανορθόδοξες πολιτικές (με αρκετά ισχυρή τη στήριξη, κατά το πρώτο διάστημα, της εσωτερικής ζήτησης με παράλληλη αδιαφορία για τον πληθωρισμό) μετά το 2002 οδήγησαν σε αξιοσημείωτη βελτίωση της οικονομίας της Αργεντινής. Με την αποπληρωμή μεγάλου μέρους των δανείων, το 2006, η Αργεντινή κάνει το πρώτο βήμα για την ανάκτηση της οικονομικής της ανεξαρτησίας. Από το 1999 έως το 2001, περίοδο εφαρμογής των πολιτικών του, το ΔΝΤ προέβλεπε ρυθμούς μεγέθυνσης 1,5 , 3,7, και 2,6 για κάθε έτος ενώ οι πραγματικοί ρυθμοί αποδείχθηκαν -0,8 , -4,4 και -10,9 αντίστοιχα.

Λετονία (2008: πτώση 18% σε ένα χρόνο και αδιέξοδο): ΔΝΤ και ΕΕ αποφάσισαν να στηρίξουν από κοινού τη χώρα κατά την κρίση του 2008, με ένα δάνειο 1,7 δισ. δολαρίων. Ενώ οι κινήσεις περικοπής δαπανών ικανοποίησαν τους Ευρωπαίους, το ΔΝΤ θεώρησε ότι η Λετονία δεν επιδεικνύει επαρκή πολιτική βούληση, με αποτέλεσμα να επιβάλει αυστηρότερους όρους. Το ρήγμα ανάμεσα σε ΔΝΤ και ΕΕ προκάλεσε καθυστερήσεις στην εκταμίευση των δόσεων.

Εστιάζοντας περισσότερο στη δράση του ΔΝΤ, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η παρέμβασή του στη χώρα συνδέεται με μια πτώση της οικονομικής δραστηριότητας κατά 18% σε ένα χρόνο. Από μόνο του το μέγεθος συνιστά μέγιστη πολιτική αποτυχία, χωρίς να αναφέρουμε την αύξηση της ανεργίας από 6,2% το 2007 σε 22%

τον Δεκέμβρη του 2009, καθώς πρόκειται για από τις μεγαλύτερες μειώσεις στη σύγχρονη ιστορία. Τα αποτελέσματα αυτά προήλθαν από τον στόχο μείωσης του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού από 8% σε 3% μέχρι το 2012 σε συνθήκες κρίσης, και σε αυτήν την περίπτωση η αρχική υποεκτίμηση των αποτελεσμάτων συμπληρώθηκε με μια «στερνή γνώση». Στα μέτρα που χρησιμοποιήθηκαν περιλαμβάνονταν μειώσεις μισθών κατά 20% και συντάξεων κατά 10%. Απολύθηκαν 6.000 δημόσιοι υπάλληλοι (υπολογίζεται ότι σωρευτικά θα χάσει τη δουλειά του ένα ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων γύρω στο 20-30%). Επίσης, η συμφωνία περιελάμβανε κλείσιμο σχολείων, απολύσεις δασκάλων και κλείσιμο νοσοκομείων ώστε να μειωθούν οι δαπάνες.

Αυτές οι πολιτικές προφανώς, όπως παραδέχεται και το ΔΝΤ, έχουν μειώσει την εσωτερική ζήτηση και την καταναλωτική δαπάνη, οι τράπεζες συνεχίζουν να συστέλλουν την πίστη και οι προοπτικές μεγέθυνσης εξαρτώνται από την ανάκαμψη της παγκόσμιας ζήτησης που θα «τραβήξει» κάποιον εξαγωγικό τομέα της οικονομίας.

Τουρκία (κατ' επανάληψη) Αποτελεί τακτικό «πελάτη» του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, καθώς έχει λάβει κατ' επανάληψη δάνεια. Μερικά παραδείγματα αποτελούν τα 4 δισ. δολάρια του 1999, τα 7,5 δισ. δολάρια του 2000 και το 3ετές πρόγραμμα των 10 δισ. δολαρίων που συμφωνήθηκε το 2004. Το ΔΝΤ θεωρεί ότι η εμπλοκή του στην οικονομία της Τουρκίας έχει στεφθεί από επιτυχία, όμως, εξαιτίας των αυστηρών όρων που θέτει, αποτελεί «κόκκινο πανί» για τους Τούρκους, με αποτέλεσμα οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά του οργανισμού να αποτελούν συχνό φαινόμενο. Έτσι, ο Erdogan απέφυγε με κάθε τρόπο κατά τη διάρκεια της τελευταίας οικονομικής κρίσης να προσφύγει στο ΔΝΤ, γνωρίζοντας ότι οι απαιτήσεις του οργανισμού για μειώσεις κρατικών δαπανών και αναδιάρθρωση του προϋπολογισμού θα στοίχιζαν πολιτικά και μάλιστα σε μία εποχή που η χώρα διένυε προεκλογική περίοδο.

Ισλανδία (2008: ΕΚΒΙΑΣΜΟΣ) Ήταν η πρώτη βιομηχανική χώρα που χρειάστηκε τη διάσωση του ΔΝΤ από τη συμφωνία της Βρετανίας το 1976. Υπό την απειλή χρεοκοπίας, η Ισλανδία πήρε δάνειο 2,4 δισ. δολαρίων αφού ανέβασε τα επιτόκια στο 18%, σε μία προσπάθεια να στηρίξει το νόμισμά της, την κορόνα. Ο οργανισμός, όμως, καθυστερεί την εκταμίευση των δόσεων σε μια εκβιαστική κίνηση που

στοχεύει να πιέσει τη χώρα να αποζημιώσει τη Βρετανία και την Ολλανδία για τα χρήματα που έχασαν οι πολίτες τους στις ισλανδικές τράπεζες. Παράλληλα, επιβάλλει σκληρούς όρους, όπως μείωση κατά 10% των δαπανών όλων των υπουργείων και αύξηση των επιτοκίων.

Ουγγαρία (2008: ΚΡΙΣΗ): Το ΔΝΤ από κοινού με την Ε.Ε. προσέφεραν συνδυασμένο πακέτο σωτηρίας, ύψους 25 δισ. δολαρίων, ενώ η πτώση της τιμής του φιορινιού καθιστούσε αδύνατη την αποπληρωμή χρεών. Σε αντάλλαγμα η Βουδαπέστη υποσχέθηκε να μειώσει τις δαπάνες της στο δημόσιο τομέα και να θέσει υπό έλεγχο το έλλειμμα της.

Εν μέσω προβλημάτων ρευστότητας λόγω της κρίσης του 2008, πήρε δάνειο 16,5 δισ. δολαρίων. Όμως, οι απαιτήσεις του ΔΝΤ για περικοπές δαπανών, πωλήσεις τραπεζών και ενίσχυση του χρηματοοικονομικού συστήματος ενέτειναν την πολιτική κρίση της χώρας. Βλέποντας ότι οι όροι του δεν ακολουθούνται, το ΔΝΤ πάγωσε τη συνεργασία του.

Λευκορωσία (2008: ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ): Για το ασυνήθιστα μεγάλο (για τα δεδομένα της χώρας) δάνειο των 2,5 δισ. δολαρίων, συμφώνησε να προχωρήσει στην υποτίμηση του νομίσματος κατά 20% και να παγώσει τους μισθούς.

Πακιστάν (Νοέμβριος 2008: ΑΔΙΕΞΟΔΟ): Η κρίση, σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια και την αυξημένη απειλή της τρομοκρατίας, έφερε τα οικονομικά του Πακιστάν σε επικίνδυνη κατάσταση. Το ΔΝΤ συμφώνησε να χορηγήσει δάνειο 7,6 δισ. δολαρίων. Για να το εξασφαλίσει, το Ισλαμαμπάντ υποσχέθηκε να θέσει υπό έλεγχο το έλλειμμα του και τον πληθωρισμό. Ως αντάλλαγμα αναγκάστηκε να αναστείλει τις επιδοτήσεις σε ενέργεια, πετρέλαιο και λιπάσματα, να μειώσει τις κρατικές δαπάνες, να αυξήσει τους φόρους και τα επιτόκια.

Σερβία (2009: ΑΝΕΡΓΙΑ): Χρειάστηκε δάνειο 3 δισ. ευρώ για να ξεπεράσει την κρίση του 2008. Για να το εξασφαλίσει συμφώνησε σε σκληρούς όρους, όπως η απώλεια του 1/5 των 70.000 θέσεων εργασίας του δημοσίου τομέα και το πάγωμα των μισθών.

Ρουμανία (2009: ΚΡΙΣΗ) Οι όροι λιτότητας που επέβαλε το ΔΝΤ για το δάνειο των 20 δισ. ευρώ, το 2009, έριξαν την κυβέρνηση της Ρουμανίας, προκαλώντας την αναστολή της εκταμίευσης των δόσεων. Η ροή της χρηματοδότησης φαίνεται να αποκαθίσταται, καθώς η νέα κυβέρνηση ενέκρινε μέτρα όπως η σύνδεση των συντάξεων με τον πληθωρισμό, έναντι του μέσου όρου των μισθών.

Σρι Λάνκα (2009: ΑΝΕΡΓΙΑ): Αν και οι διαπραγματεύσεις των δύο πλευρών είχαν πολλά σκαμπανεβάσματα, το ΔΝΤ συμφώνησε να δώσει δάνειο 2,5 δισ. δολαρίων στη Σρι Λάνκα για να αντιμετωπίσει την τελευταία οικονομική κρίση και να ανοικοδομήσει τη χώρα μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου.

Μεξικό (1995: ΦΤΩΧΕΙΑ 50%): Το Μεξικό ήταν η πρώτη χώρα που υπέγραψε τη Γραμμή Ευέλικτης Πίστωσης με το ΔΝΤ, το οποίο συνεργάστηκε με το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ για το δάνειο των 30 δισ. δολαρίων που έδωσε το 1995. Ως αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων που επέβαλε, ο αριθμός των Μεξικανών που ζούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας ξεπέρασε το 50% και ο κατώτατος μισθός μειώθηκε κατά 20%.

Ρωσία (κατ' επανάληψη): Το ιστορικό του ΔΝΤ στη Ρωσία δεν είναι το καλύτερο. Η χώρα έλαβε δάνεια τουλάχιστον 20 δισ. δολαρίων από το 1992 έως το 1996 και άλλα 41,5 δισ. δολάρια το 2008, όμως, δεν προχώρησε ποτέ στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Λανθασμένες οικονομικές πολιτικές και κακοδιαχείριση (αφού αρκετά δισ. από τα δάνεια εκλάπησαν), οδήγησαν στη χρεοκοπία.

Βραζιλία (1998, 2002: ΑΝΕΡΓΙΑ): Έλαβε 41,5 δισ. δολάρια το 1998 και άλλα 30 δισ. δολάρια το 2002. Το ΔΝΤ ζήτησε από τη Βραζιλία να εμφανίσει πλεονασματικό προϋπολογισμό, κάτι που σήμαινε χρόνια περικοπή δαπανών και κατάργηση μεγάλου αριθμού θέσεων εργασίας στο Δημόσιο Τομέα.

Βρετανία (1976): Η κατάρρευση της στερλίνας έναντι του δολαρίου το 1976 έριξε τη Βρετανία σε μία οικονομική και πολιτική κίνηση. Η κυβέρνηση των Εργατικών προχώρησε στην ταπεινωτική κίνηση της προσφυγής στο ΔΝΤ (που μέχρι τότε βοηθούσε οικονομικά μόνο χώρες του τρίτου κόσμου) και ζήτησε δάνειο 2,3 δισ.

στερλινών. Το τίμημα ήταν βαρύ, καθώς το ΔΝΤ απαίτησε από το Λονδίνο επώδυνες περικοπές κρατικών δαπανών. (πηγή: www.kaele.ondsl.gr/page.asp?id=3148, 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

6.1 Προτάσεις για την ανάπτυξη και την έξοδο από την κρίση σε τομείς

6.1.1 Κοινωνία

Η φρικτή περίοδος που περνάει ο μέσος Έλληνας αυτήν την στιγμή μας φέρνει μπρος στο δίλημμα μεταξύ της αρετής και της κακίας. Ο δρόμος της κακίας είναι η εύκολη διέξοδος: κάνουμε αρκετές μεταρρυθμίσεις για να πεισθούν οι πιστωτές μας να εγκρίνουν τις εκταμιεύσεις και συνεχίζουμε όπως πριν, αλλά με μειωμένο εισόδημα κατά 25%. Επιστρέφουμε ουσιαστικά στα επίπεδα του 1990, και στην αντίστοιχη ποιότητα ζωής. Ο δημόσιος τομέας θα παραμείνει υπερφυής και διεφθαρμένος, τα παιδιά μας θα ταλανίζονται σε ένα κακό εκπαιδευτικό σύστημα, οι ασθενείς και οι ηλικιωμένοι θα υφίστανται ιατρική περίθαλψη επιπέδου τρίτου κόσμου, και οι νέοι δεν θα βρίσκουν εργασία. Όλα αυτά είναι δυστυχώς εύκολα να τα φανταστούμε, καθώς και το ότι η χώρα θα εξακολουθεί να είναι υπό τον ζυγό ενός σε μεγάλο βαθμό διεφθαρμένου πολιτικού κόσμου και των ομάδων συμφερόντων που εξυπηρετεί. Για αυτούς που επιθυμούν κάτι καλύτερο υπάρχουν οι εναλλακτικές λύσεις αφομοίωσης ή μετανάστευσης. Ο δρόμος της αρετής είναι η δύσκολη επιλογή της απόρριψης οργανωμένων συμφερόντων και πολιτικών δυναστειών, της ενίσχυση όλων που επιθυμούν διακαώς να σπουδάζουν, να εργάζονται και να παράγουν δημιουργώντας πλούτο για τον εαυτό τους και την κοινωνία και ζώντας αξιοπρεπώς.

Η επιλογή είναι δύσκολη διότι όλοι (άτομα, επιχειρήσεις, κυβερνήσεις) πρέπει τελικά να δουλέψουν πιο σκληρά και να μάθουν να συμπεριφέρονται σαν να ζουν σε μία διαφορετική κοινωνία, ας πούμε σαν αυτήν της Κύπρου, της Φινλανδίας, της Γερμανίας. Η επιλογή είναι ακόμα πιο δύσκολη διότι τα οργανωμένα συμφέροντα δεν θα ενδώσουν χωρίς προηγουμένως να αντισταθούν σε πλατείες, δρόμους και λιμάνια, χωρίς συσκοτισμούς, καταλήψεις, σπασμένα τζάμια, πυρπολήσεις αυτοκινήτων και απεργιακά κύματα.

Υπεράνω όλων, αρετή σημαίνει να εξασφαλίσουμε για τα παιδιά μας ένα μέλλον στην χώρα τους. Έχει απομείνει άραγε αρκετή αρετή στην Ελλάδα;

Τα μέτρα δημοσιονομικής λιτότητας και οικονομικής μεταρρύθμισης του Μνημονίου είναι απαραίτητα σαν πρώτο βήμα.

Αλλά πρέπει να συνοδευθούν από ισχυρότατο πρόγραμμα αναπτυξιακής πολιτικής ώστε να απομακρύνουν την χώρα από φαύλο κύκλο μειούμενης

παραγωγής, αυξανόμενης ανεργίας και εξαπλωμένων χρεωκοπιών. Προτείνουμε λοιπόν δεκαεπτά μέτρα τα οποία θα έχουν διττό αποτέλεσμα. Πρώτον, όταν ολοκληρωθούν, θα αυξήσουν τον ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης κατά τουλάχιστον 4% τον χρόνο, επιτρέποντας έτσι στην Ελλάδα όχι μόνο να ικανοποιήσει τις δανειακές της υποχρεώσεις, αλλά κάνοντας βαθιές και πρωτάκουστες τομές να βελτιώσει σημαντικά την παραγωγικότητα και την διεθνή ανταγωνιστικότητα της και να μπει σε σταθερή τροχιά ευημερίας. Και δεύτερον, όντας πιστευτά θα αντιστρέψουν τις προσδοκίες και του Ελληνικού λαού και της διεθνούς κοινής γνώμης για το μέλλον της χώρας. Η πλέον κραυγαλέα από τις αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας είναι ότι το 2009 οι Έλληνες κατανάλωσαν 12% πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ το εισόδημα τους ήταν 5% κάτω του μέσου όρου, η παραγωγικότητα της εργασίας 20% χαμηλότερη, και μόνο το 39% των κατοίκων εργάζονταν σε αντίθεση με 43% στην ΕΕ. Ελλειμματικά ισοζύγια, μεταβιβάσεις από την ΕΕ καθώς και εξωτερικά δάνεια χρηματοδοτούσαν την υψηλή κατανάλωση μέχρις ότου στέρεψαν. Η δραματική ύφεση που ακολούθησε χαμηλώνει τα εισοδήματα των Ελλήνων από 22 χιλ. Ευρώ κατά κεφαλή σε 17-18 χιλ., στο επίπεδο δηλαδή που αναλογεί στην παραγωγικότητα και απασχόληση της χώρας. Μισθοί και συντάξεις θα μειωθούν κατά 25%. Η απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα θα μειωθεί κατά 800.000. Χωρίς δραστικά αναπτυξιακά μέτρα, τα εισοδήματα θα κατέβουν από 95% της ΕΕ σε περίπου 72%. Η Ελλάδα θα γίνει Σλοβακία. Και, η κοινωνική μας δομή θα κλονιστεί.

Τόσο βαθιές αδυναμίες μπορούν να αντιμετωπισθούν μόνον με βαθιές καινοτομίες στην οργάνωση της παραγωγής, την διοίκηση και την κοινωνική δομή, οι οποίες θα μεταφέρουν το κύριο βάρος της οικονομικής ανάπτυξης από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, θα περιορίσουν τα μονοπωλιακά προνόμια, θα καταργήσουν τις πολιτικές δυναστείες και θα περιορίσουν την εξουσία των εργατικών συνδικάτων. Η κεντρική κυβέρνηση θα παραμείνει υπεύθυνη μόνο στους χώρους της δικαιοσύνης, άμυνας και προστασίας του πολίτη, υποδομών, ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Οι προτάσεις μας είναι ριζοσπαστικές (μερικές απαιτούν συνταγματική αναθεώρηση), και φυσικά θα τύχουν ηχηρών αντιδράσεων από πλήθος οργανωμένων συμφερόντων. Στην συνέχεια του κειμένου αυτού στηρίζομαστε στην οικονομική επιστήμη για να εξηγήσουμε πως τα μέτρα που προτείνουμε θα ωφελήσουν το μέσο Ελληνικό νοικοκυριό και την εθνική οικονομία. Οι αλλαγές αυτές στοχεύουν, μέσα σε μία δεκαετία από την εφαρμογή τους, να αυξηθεί η παραγωγικότητα της εργασίας από το 80% στο 120% της μέσης παραγωγικότητας στην ΕΕ, δηλαδή στο επίπεδο των

ευπόρων μελών της Ένωσης, ν' ανεβάσουν το εθνικό εισόδημα από 220 σε 425 δις. Ευρώ, και να δημιουργήσουν 1,2 εκατομμύρια νέων θέσεων εργασίας στο ιδιωτικό τομέα, απασχολώντας 800 χιλιάδες νέους και απορροφώντας 400 χιλιάδες πλεονάζοντες εργαζόμενους από τον δημόσιο τομέα. Τέτοια βελτίωση της παραγωγικότητας απαιτεί μαζικές παρεμβάσεις σε τέσσερες στυλοβάτες της εθνικής οικονομίας: (α) διαφθορά και δημόσια διοίκηση· (β) υποδομές και ανθρώπινοι πόροι· (γ) αγορές και ανταγωνισμός· και (δ) ασφαλιστικό, φορολογία και δημόσιο χρέος.

Πλατειά αποδοχή των τολμηρών προτάσεων μας θα ενσπείρει εμπιστοσύνη στο μέλλον της Ελλάδος μεταξύ επενδυτών και πιστωτών διεθνώς, δίνοντας έτσι το έναυσμα για ενάρετο κύκλο εισερχομένων κεφαλαίων, ξένων επενδύσεων, και βελτιωμένων όρων δανεισμού. Επιδιώκουμε να πείσουμε την κοινή γνώμη ότι ριζοσπαστικές λύσεις είναι αναπόφευκτες, περιγράφουμε τις στρατηγικές που απαιτούνται και σκιαγραφούμε τους κινδύνους που μας απειλούν εάν δεν υιοθετηθούν.

6.1.2 Αποκατάσταση εμπιστοσύνης

Αναπτυξιακές στρατηγικές, ιδιαίτερα όταν είναι ριζοσπαστικές, είναι αδύνατον να επιτύχουν εκτός εάν η εσωτερική και διεθνής κοινή γνώμη πεισθούν ότι τα δύο μεγάλα Ελληνικά κόμματα, τα οποία ουσιαστικά θα κληθούν να εφαρμόσουν τόσο φιλόδοξες αλλαγές, έχουν ενστερνισθεί την πάταξη της διαφθοράς και την θεραπεία της εφιαλτικής ανεπάρκειας του δημόσιου τομέα. Το κοινό θα πεισθεί ότι πραγματικές αλλαγές βρίσκονται καθ' οδόν εάν δει σε ένα χρόνο πράγματα πρωτάκουστα για την Ελλάδα. Εύστοχα παραδείγματα θα ήταν κατακλυσμός μεγάλων δημοσίων έργων, ενδείξεις ότι ο Ελληνικός πολιτικός κόσμος είναι πραγματικά προετοιμασμένος να στερηθεί μερικά από τα προνόμια του, και φυλάκιση κάποιων κραυγαλέων σφετεριστών δημοσίου χρήματος.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι δεκαεπτά συγκεκριμένες προτάσεις μας σε ενότητες που αντιστοιχούν στους τέσσερες στυλοβάτες.

Πρόταση 1: Μετά από συνολική θητεία δώδεκα ετών, οι βουλευτές συνταξιοδοτούνται αναγκαστικά και στην συνέχεια αποκλείονται από οποιοδήποτε

αξίωμα ή μισθωτή εργασία στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Η πρόταση αυτή επιδιώκει να αποθαρρύνει την πολιτική σαν διά βίου σταδιοδρομία και να ενισχύσει την συνεχή ανανέωση του πολιτικού κόσμου.

Πρόταση 2: Κοινοπραξίες κατασκευαστικών εταιρειών, ιδιωτών επενδυτών και άλλων αναλαμβάνουν εκτέλεση και συντήρηση συγχρόνων δικτύων αυτοκινητοδρόμων, λιμένων, αεροδρομίων, σταθμών και λιμένων αναψυχής. Καταβάλλουν το κόστος κατασκευής έναντι αποκλειστικής και αφορολόγητης εκμετάλλευσης για 30 χρόνια.

Πρόταση 3: Σφετερισμοί, δωροδοκίες και άλλες σοβαρές καταχρήσεις δημοσίων πόρων χαρακτηρίζονται ως ιδιώνυμα αδικήματα για πολιτικούς, ηγέτες εργατικών σωματείων και επιχειρήσεων, και υψηλά ισταμένους δημόσιους λειτουργούς. Η δίωξη τέτοιων αδικημάτων δεν παραγράφεται και εκδικάζεται μέσα σε ένα χρόνο από ειδικά διοικητικά δικαστήρια. Οι ένοχοι τιμωρούνται με σοβαρά πρόστιμα, στέρηση σύνταξης και φυλάκιση.

6.1.3. Διαφθορά & δημόσια διοίκηση

Τα στοιχεία είναι τρανταχτά: η διαφθορά είναι απανταχού στην δημόσια διοίκηση και χειροτερεύει συνεχώς. Η Παγκόσμια Τράπεζα κατατάσσει την Ελλάδα 81η από 202 χώρες στην πάταξη της διαφθοράς. Η Διεθνής Διαφάνεια την ταξινομεί σαν χειρότερη μεταξύ των ΕΕ-27 το 2009, με δείκτη 3,8 (και άριστα το 10). Η Κύπρος το 2009 είχε 6,6 και η Ελλάδα το 1997 είχε 5,3! Οι συνέπειες για την Ελληνική οικονομία είναι καταστρεπτικές: Σύμφωνα με μελέτες της Διεθνούς Τράπεζας και από τους Mauro (1995) και Kaufmann (2010), η διαφθορά διπλασιάζει το δημοσιονομικό έλλειμμα, επιτρέπει το 25% των φόρων να διαφεύγει, αποθαρρύνει τις επενδύσεις, αυξάνει την ανισότητα, και επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη. Π.χ., εάν ο δημόσιος τομέας ήταν τα τελευταία 10 χρόνια όσο παραγωγικός είναι σήμερα αυτός της Κύπρου, τότε το μέσο οικογενειακό εισόδημα θα ήταν 13% μεγαλύτερο. Εάν η διαφθορά είχε μείνει στο επίπεδο του 1997, τα εισοδήματα σήμερα θα ήταν 8% μεγαλύτερα. Εκτιμούμε ότι ο ετήσιος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης θα αυξανόταν κατά 1% εάν η Ελλάδα καταπολεμούσε την διαφθορά όσο η Κύπρος. Οι ωφέλειες από καλύτερη διοίκηση θα είναι μεγαλύτερες εάν, πέραν της Πρότασης 3, μειωθεί η απασχόληση στον δημόσιο τομέα. Ο δημόσιος τομέας σε

οικονομίες που έχουν επιδείξει ταχύρρυθμη ανάπτυξη απασχολεί μικρότερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού, π.χ., Βραζιλία και Τουρκία 11%, Ισπανία και Κύπρος 15%, και Ιρλανδία 22%, έναντι 25% στην Ελλάδα. Συνιστούμε βαθμιαία μείωση από το 25% που είναι τώρα στο 15%, μέχρι το 2015, με παράλληλη αύξηση των αμοιβών των δημοσίων υπαλλήλων και παροχή ισχυρών κινήτρων για αποτελεσματική και πλέον χρηστή διοίκηση.

Πρόταση 4: Επιλέγονται, με ανοιχτές διαδικασίες, εταιρείες λογισμικού οι οποίες αναλαμβάνουν να εκσυγχρονίσουν όλες τις δημόσιες υπηρεσίες το τάχιστα δυνατό και να τις συμβουλεύουν για πέντε χρόνια. Εκτιμούμε ότι το κόστος αυτής της πρότασης είναι 5 δις. ευρώ.

Πρόταση 5: Η απασχόληση στον γενικό δημόσιο τομέα μειώνεται διαδοχικά από 1100 σε 700 χιλιάδες με πώληση όλων των δημοσίων επιχειρήσεων και κατανέμεται με ορθολογικά κριτήρια. Δημόσιοι υπάλληλοι που πλεονάζουν παίρνουν αναγκαστική άδεια με 80% των αποδοχών τους για 3 χρόνια, 60% για τα επόμενα δύο, καθώς και τις αναλογούσες ασφαλιστικές εισφορές. Άτομα άνω των 55 ετών υπόκεινται σε ειδική μεταχείριση.

Εκτιμούμε ότι έτσι οι αμοιβές στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, που αντιστοιχούν σε 13,9% το ΑΕΠ, δηλ. 33,5 δις. ευρώ, θα μειωθούν στο 12,7% στο διάστημα 2011-2013, 10,8% στο 2014-15 και 10,3% στο 2016 και μετέπειτα. Συνολικά, οι ετησίες αμοιβές στο δημόσιο θα μειωθούν κατά 8,6 δις. Ευρώ, επιτρέποντας έτσι στην κυβέρνηση να αυξήσει τους μισθούς αυτών που παραμένουν.

Πρόταση 6: Προαγωγές στο δημόσιο γίνονται αξιοκρατικά, και επιβλέπονται από επιτροπές προϊσταμένων και τον Γενικό Επιθεωρητή Διοίκησης. Οι απολαβές των κατωτέρων υπαλλήλων αυξάνονται κατά 50% πάνω από τον πληθωρισμό σε 5 χρόνια. Οι απολαβές των υψηλά ισταμένων υπαλλήλων που emπίπτουν στις διατάξεις της Πρότασης 3 διπλασιάζονται μέχρι το 2015.

Πρόταση 7: Το γραφείο του Γενικού Επιθεωρητή Διοίκησης επιβλέπει και αξιολογεί το έργο όλων των κρατικών υπηρεσιών και λογοδοτεί στο κοινό. Εκτιμούμε ότι οι αυξήσεις απολαβών θα κοστίζουν 10,8 δις. ετησίως μέχρι το 2015, οπότε οι συνολικές αμοιβές των 700 χιλ. δημοσίων υπαλλήλων θα έχουν φθάσει στα 40 δις., δηλαδή 6,5 δις. περισσότερο από σήμερα.

Πρόταση 8: Να καταργηθούν οι πολιτικές παρατάξεις από τον χώρο της παιδείας. Δεν είναι τυχαίο ότι από 1975 και μετά η Ελλάδα σταμάτησε να παράγει τίμιους πολιτικούς. Οι κομματικές παρατάξεις δυστυχώς είναι αυτές που μαθαίνουν την διαφθορά στους νέους, εισάγουν το μοντέλο των πελατειακών σχέσεων ανάμεσα στους μελλοντικούς πολιτικούς και τους μελλοντικούς πολίτες, ενώ δεν αφήνουν χώρο σε όσους έχουν αρχές και ιδανικά να ασχοληθούν με τα κοινά. Ταυτόχρονα μπλοκάρουν την ΕΦΕΕ με αποτέλεσμα να μην μπορεί η νεολαία να αντιδράσει, όπως πχ την περίοδο της χούντας. Επίσης ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς στην συνέχεια διορίζετε στο δημόσιο με αποτέλεσμα την διαφθορά και του δημόσιου τομέα.

6.1.4. Υποδομές & ανθρώπινοι πόροι

Η Ελλάδα υστερεί σε κάθε είδους υποδομές, δηλ. σιδηροδρόμους, αυτοκινητοδρόμους, λιμένες και αεροδρόμια. Το δημόσιο κεφάλαιο υστερεί έναντι των ΕΕ-27 και είναι συγκρίσιμο με αυτό του τρίτου κόσμου. Η χώρα μας, με 2,9% της έκτασης και 2,2% του πληθυσμού της ΕΕ έχει απηρχαιωμένο σιδηροδρομικό δίκτυο με μήκος στο 1% της ΕΕ, το ήμισυ των αυτοκινητοδρόμων της Πορτογαλίας, 0,8% των αεροπορικών μεταφορών της ΕΕ και λιγότερο από 5% των θαλασσιών μεταφορών της Ευρώπης. Όλες οι μελέτες δείχνουν ότι επενδύσεις σε μεταφορές και επικοινωνίες είναι απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη. Εάν η εφαρμογή της Πρότασης 2 διπλασιάσει το δημόσιο κεφάλαιο μέχρι το 2015, δηλ. σε 2500 χιλμ. αυτοκινητοδρόμων, κάνει υπερταχεία σιδηροδρομική σύνδεση Αθήνας – Θεσσαλονίκης, τρεις σύγχρονους λιμένες, πέντε σύγχρονα αεροδρόμια και πενήντα λιμένες αναψυχής, τότε εκτιμούμε (βασίζόμενοι σε μελέτη των Easterly και Rebello (1993)) ότι ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης θα αυξηθεί κατά 0,7% και η συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας κατά 35-40%. Οικογενειακά εισοδήματα θα αυξηθούν κατά 8% σε δέκα χρόνια από την βελτίωση της υποδομής και μόνο. Όλοι γνωρίζουν την ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος και την αδυναμία του να προετοιμάσει τους Έλληνες για τις απαιτήσεις των αναπτυγμένων οικονομιών, ιδιαίτερα αυτών που βασίζονται σε τεχνολογικά προηγμένες υπηρεσίες. Τα στοιχεία είναι σαρωτικά: χαμηλή παραγωγικότητα του Ελληνικού εργατικού δυναμικού (στο 80% της ΕΕ-27), απογοητευτική επίδοση των Ελληνόπουλων 15 ετών στις εξετάσεις PISA (28^{οι} από 30 χώρες του ΟΟΣΑ), οξύτατη ανεπάρκεια τεχνολογικών εφευρέσεων και ευρεσιτεχνιών (0,2% των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην ΕΕ απονέμονται σε

Έλληνες, 10 φορές λιγότερα από ότι αναλογούν στο πληθυσμό). Και το πλέον συντριπτικό από όλα τα στοιχεία είναι η συγκλονιστική ανεπάρκεια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο να προετοιμάζει τους νέους για απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα: το πτυχίο ΑΕΙ βελτιώνει μισθούς κατά μόνο 32%, δηλ. 300 ευρώ τον μήνα (έναντι 61% στην ΕΕ) [Ψαχαρόπουλος (2004, 2009)], αποφέροντας έτσι απόδοση 3,5% στο κόστος της εκπαίδευσης (έναντι 7% στην ΕΕ).

Υπαίτιοι είναι οι κυβερνήσεις, και οι ψηφοφόροι που τις κρατούν στην εξουσία. Αρκούν να επενδύουν στην εκπαίδευση, σαν ποσοστό του ΑΕΠ, 2% λιγότερο από τις άλλες χώρες της ΕΕ. Το κύριο πρόβλημα όμως παραμένει η σπάταλη και απηρχαιωμένη εκπαιδευτική διοίκηση. Για να βελτιωθεί η Ελληνική εκπαίδευση στα Ευρωπαϊκά επίπεδα προτείνουμε να τα μιμηθούμε με αποκέντρωση και δημιουργία άμιλλας μεταξύ ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα, προτείνουμε:

Πρόταση 9: Ανακαλούνται όλοι οι νόμοι που απαγορεύουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και την αστυνομική παρουσία στους πανεπιστημιακούς χώρους. Η χρηματοδότηση και επίβλεψη των δημοσίων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μεταφέρεται από το Υπουργείο Παιδείας σε περιφερειακές κυβερνήσεις. Νομοθετείται σύστημα διαπίστευσης (accreditation) όλων των πανεπιστημίων που διοικείται από ανεξάρτητη αρχή, και το Υπουργείο Παιδείας αποκτά επιτελικό χαρακτήρα.

Πρόταση 10: Για περίοδο δύο ετών (2011-2013), αίρεται προσωρινά η αυτοδιαχείριση των τριτοβαθμίων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (όπως στην πρώην Ανατολική Γερμανία στην δεκαετία του 1990), και ανατίθενται σε επιτροπές διακεκριμένων πανεπιστημιακών, Ελλήνων και ξένων που αξιολογούν όλα τα μέλη ΔΕΠ, το διοικητικό προσωπικό και τους σπουδαστές σύμφωνα με διεθνή κριτήρια. Πλεονάζον προσωπικό κάθε βαθμίδας απομακρύνεται σύμφωνα με την Πρόταση 5. Σπουδαστές που απορρίπτονται απομακρύνονται και προετοιμάζονται για την αγορά εργασίας. Μετά την πάροδο δύο ετών, τα ιδρύματα ανακτούν αυτοδιοίκηση και αυτοδιαχείριση (όπως στην Μ. Βρετανία) με πλήρη εξουσία στην οικονομική διαχείριση, πρόσληψη προσωπικού, καθορισμό αμοιβών και διδάκτρων και αριθμού εισερχομένων σπουδαστών.

Πρόταση 11: Όλα τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα αξιολογούνται το 2013-14 από επιτροπές Ελλήνων πανεπιστημιακών. Ο αριθμός των διδασκόντων μειώνεται στον μέσο όρο της ΕΕ, και οι απολαβές τους αυξάνονται σύμφωνα με την Πρόταση 6.

Εκτιμούμε ότι με την συνδυασμένη εφαρμογή των Προτάσεων 7-9 θα διπλασιαστεί ο ρυθμός απόδοσης στην εκπαίδευση φθάνοντας στο 7% συμβάλλοντας στην αύξηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης κατά 0,9%.

6.1.5. Αγορές & ανταγωνισμός

Οι κρατικές παρεμβάσεις στις αγορές εργασίας, προϊόντων και υπηρεσιών επιδιώκουν τον περιορισμό του ανταγωνισμού, διατήρηση υψηλών τιμών και περιθωρίων κέρδους, και προστασία προνομίων και συμφερόντων όσων συνεργάζονται με τον πολιτικό κόσμο. Σαν αποτέλεσμα οι Ελληνικές αγορές προϊόντων και υπηρεσιών είναι οι πλέον στρεβλωμένες μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, με την αγορά εργασίας να καταλαμβάνει την 5η θέση. Δεν είναι παράδοξο που οι επιχειρήσεις διστάζουν να προσλαμβάνουν εργάτες ακόμα και σε ευμενείς συνθήκες· είναι αδύνατον να απολύσουν όταν οι συνθήκες χειροτερέψουν. Αποτέλεσμα είναι να πέσει η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας στην 26η θέση της ΕΕ-27, να ανέβει η ανεργία μεταξύ των νέων στο 20%, και να αποθαρρύνονται οι ξένες επενδύσεις (που είναι περίπου 1% του ΑΕΠ στην Ελλάδα έναντι του 4% στην ΕΕ-27). Ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι εξάλειψη του ασφυκτικού ελέγχου των αγορών από το κράτος θα προσθέσει 15% στο ΑΕΠ μέσα στα επόμενα χρόνια και θα αυξήσει τις ξένες επενδύσεις. Εκτιμούμε ότι εάν οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα φθάσουν στο επίπεδο της ΕΕ-27, ο ετήσιος ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης θα αυξηθεί κατά 0,5%. Στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας δείχνουν ότι κατά την περίοδο 1976-1988 χάθηκαν, εξαιτίας νομίμων απεργιών, 0,36 εργάσιμες μέρες ανά 1 εκατομμύριο κατοίκων στην Ελλάδα, έναντι 0,06 στις ΗΠΑ και 0,14 στην Ιταλία και την Ισπανία.

Για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των αγορών και να εναρμονισθούν οι εργασιακές σχέσεις με αυτές στην ΕΕ προτείνουμε τα εξής.

Πρόταση 12: Νομοθετείται χρονοδιάγραμμα απελευθέρωσης μέχρι το 2015 όλων των αγορών εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών καθώς και όλων των κλειστών επαγγελματιών. Ακυρώνονται όλοι οι νόμοι που ρυθμίζουν περιθώρια κέρδους, τιμές και ελάχιστο ωρομίσθιο. Αίρεται κάθε περιορισμός δημιουργίας ή λειτουργίας συγκοινωνιακών επιχειρήσεων. Μία ανεξάρτητη και επαρκώς στελεχωμένη Επιτροπή Ανταγωνισμού αναλαμβάνει την επίβλεψη όλων των αγορών, προσβάλλει μέσω της

δικαιοσύνης κάθε είδος μονοπωλιακές πρακτικές, και εγγυάται απρόσκοπτη είσοδο και αποτελεσματικό ανταγωνισμό.

Πρόταση 13: Αναδιοργανώνεται το εθνικό πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων εργασίας ώστε να επιτρέπονται για μεμονωμένες επιχειρήσεις και βιομηχανικούς κλάδους αλλά να έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα σε εθνικό επίπεδο. Οι συμβάσεις ρυθμίζουν αμοιβές και όρους εργασίας, καθώς και αποζημίωση για απολυόμενους. Νόμοι που περιορίζουν απολύσεις τροποποιούνται. Απεργιακές αποφάσεις σωματείων απαιτούν πλειοψηφία των μελών τους σε μυστικές ψηφοφορίες που επιβλέπονται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού ή από δικαστικούς αντιπροσώπους.

6.1.6 Συντάξεις, δημόσιο, χρέος, φόροι

Τριάντα χρόνια δημοσιονομικών ελλειμμάτων με μέσο όρο 7,5% του ΑΕΠ έχουν φέρει το κράτος στο χείλος του γκρεμού, με το δημόσιο χρέος στο 130% του ΑΕΠ και τους πιστωτές μας απρόθυμους να μας δανείσουν με επιτόκιο κάτω από 12%. Η έκλυτη σπατάλη και η αβεβαιότητα για το μέλλον τους αποθαρρύνουν. Το 2007, η κυβέρνηση δαπάνησε 45% του εθνικού εισοδήματος και συνέλεξε λιγότερο από 40% σε φόρους. Οι φορολογικές υπηρεσίες και η πολιτική τους ηγεσία απέτυχαν να συλλέξουν η καταγράστηκαν ένα τέταρτο των νομίμων φόρων. Παρόλα αυτά, οι φόροι στα κέρδη και αποθεματικά είναι από τους υψηλότερους της ΕΕ-27. Πληθώρα πολυεθνικών και Ελληνικών επιχειρήσεων εγκαταλείπουν την Ελλάδα. Η δημοσιονομική κρίση επιδεινώνεται από την απελπιστική κατάσταση των συστημάτων ασφάλισης και υγείας. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα του ΟΟΣΑ χωρίς ατομικούς συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς (ΑΣΛ), ενώ οι συντάξεις είναι οι πλέον γενναιόδωρες: πληρώνουν 96% των μέσων αποδοχών, αρχίζουν από ηλικία 58 ετών και κοστίζουν 13,5% του ΑΕΠ. Αντιθέτως, στις χώρες του ΟΟΣΑ οι συντάξεις πληρώνουν κατά μέσο όρο 61% των αποδοχών, αρχίζουν από ηλικία 63 ετών και κοστίζουν 10% του ΑΕΠ.

Η διοίκηση των δημοσίων νοσοκομείων στελεχώνεται με πολιτικά κριτήρια, και λειτουργεί ανεξέλεγκτα και χωρίς προϋπολογισμούς. Η χρήση φαρμάκων είναι

υπερβολική. Αποτέλεσμα: δημιουργούνται ελλείμματα που είναι συνολικά 2% του ΑΕΠ.

Η έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού είναι τεράστια, οι γιατροί και νοσοκόμοι δεν αμείβονται επαρκώς και σαν αποτέλεσμα είναι επιρρεπείς σε δωροδοκίες από ασθενείς που απλά επιθυμούν περίθαλψη ποιότητας. Αποτέλεσμα: οι Ελληνίδες ζουν τώρα δύο χρόνια λιγότερα από τις Ισπανίδες, ενώ ζούσαν το ίδιο το 1960.

Για να μειωθεί το βάρος που επιβάλλει το ασφαλιστικό σύστημα στα οικονομικά του κράτους, να περιορισθεί η φοροδιαφυγή και να βελτιωθεί η ποιότητα της περίθαλψης, προτείνουμε τέσσερες μεταρρυθμίσεις που θα φέρουν την Ελλάδα στα επίπεδα της ΕΕ, θα ισοζυγίσουν τον προϋπολογισμό, θα αυξήσουν τις αποταμιεύσεις και θα επιταχύνουν την οικονομική ανάπτυξη.

Πρόταση 14: Η συνταξιοδότηση γίνεται σε ηλικία 63 ετών, κατά μέσο όρο με τις συντάξεις στο 65% των αποδοχών. Προσωπικές επιλογές για ΑΣΛ επιτρέπουν επαύξηση αυτού τού ποσού.

Εκτιμούμε ότι η συμβολή των δημοσίων οικονομικών στο ασφαλιστικό σύστημα θα μειωθεί κατά 6% του ΑΕΠ, από το 13,4% που είναι τώρα, στο 7% του ΑΕΠ, εξοικονομώντας περίπου 20 δις. ευρώ για το κράτος.

Πρόταση 15: Συντάξεις και κοινωνική ασφάλιση οργανώνονται σε σύστημα εν μέρει βασιζόμενο σε ατομικούς συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς, και οι αντίστοιχοι πόροι επενδύονται σε κάθε μορφής χρηματιστηριακές και τραπεζικές αξίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ένας μικρός φόρος θα απαιτηθεί για να εξασφαλισθεί αξιοπρεπής ελάχιστη σύνταξη για όλους. Εκτιμούμε ότι σε μία δεκαετία, 5% του ΑΕΠ θα τοποθετηθεί σε ΑΣΛ, αυξάνοντας έτσι και την εθνική αποταμίευση και επιφέροντας αύξηση 0,8% στο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης. Αναγνωρίζουμε όμως ότι η μεταβατική περίοδος θα επιβαρύνει τους εργαζομένους και συνεπώς απαιτεί έντεχνη εκτέλεση.

Πρόταση 16: Η σοβαρή φοροδιαφυγή είναι αδίκημα τιμωρητέο με πρόστιμα και φυλάκιση. Οι φορολογικές δηλώσεις ευπόρων και ελευθέρων επαγγελματιών ελέγχονται συστηματικά και ανώνυμα. Οι εκπτώσεις που διεκδικούν φορολογούμενοι αγοραστές/πωλητές διασταυρώνονται αυτόματα με τις δηλώσεις των υπολοίπων συναλλασσομένων. Εκτιμούμε ότι μέτρα τέτοιου είδους θα περιορίσουν την διαφυγή

εμμέσων και αμέσων φόρων στο ήμισυ και θα αυξήσουν την συλλογή νομίμων φόρων κατά 2,5% του ΑΕΠ, δηλαδή άνω των 8 δις. το 2015.

Πρόταση 17: Τα δημόσια νοσοκομεία οργανώνονται ως αυτοτελή ιδρύματα που περιθάλπουν ασθενείς και αποζημιώνονται από ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες μέσω ενός συστήματος υποχρεωτικής ασφάλισης υγείας υπό την επίβλεψη του κράτους. Είναι δύσκολο να εκτιμηθούν οι οικονομικές επιπτώσεις της πρότασης αυτής δεδομένης επίσης και της συνεχιζόμενης γήρανσης του Ελληνικού πληθυσμού. Αλλά τέτοια συστήματα λειτουργούν επιτυχώς σε άλλες χώρες της Ευρώπης που επίσης γηράσκουν.

Οι ξένες επενδύσεις ωθούν την οικονομική ανάπτυξη παντού. Για να φθάσει η Ελλάδα τουλάχιστον το μέσο επίπεδο της ΕΕ, προτείνουμε δραστική μείωση των φόρων για άτομα και επιχειρήσεις με παράλληλη μέριμνα για τα οικονομικά αδύνατα στρώματα και τους συνταξιούχους. Τονίζουμε ότι και η ανισότητα και η φτώχεια το 2008 φέρνουν την Ελλάδα στην τρίτη χειρότερη θέση της ΕΕ.

Πρόταση 18: Όλοι οι άμεσοι φόροι στις επιχειρήσεις μειώνονται στο 10%, όπως στην Κύπρο· οι κρατήσεις για κοινωνική ασφάλιση μειώνονται βαθμιαία μέχρι το 2015 κατά το ένα τρίτο. Το φορολογικό σύστημα αναμορφώνεται, με τους φόρους εισοδήματος μειούμενους κατά το ήμισυ, και συνδυάζεται με σύγχρονο ασφαλιστικό σύστημα του τύπου αρνητικού φόρου που εγγυάται ελάχιστο εισόδημα για εργαζομένους και συνταξιούχους.

Ακόμα και χωρίς αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, εκτιμούμε ότι το άμεσο κόστος της πρότασης αυτής δεν θα υπερβεί το 4% του ΑΕΠ (10 δις. ευρώ) το 2011, και θα ανέλθει στο 9,5% (24 δις.) το 2015. Επιπλέον, θα απαιτηθούν 4 δις. για οικονομική υποστήριξη των ασθενέστερων στρωμάτων και 6,5 δις. για την βελτίωση αποδοχών δημοσίων υπαλλήλων (σύμφωνα με την Πρόταση 5). Μείωση των φόρων, αύξηση αποδοχών δημοσίων υπαλλήλων και κοινωνικές δαπάνες θα φθάσουν το 2015 να κοστίζουν συνολικά 34,5 δις. τον χρόνο. Το ποσό αυτό θα εξοικονομηθεί από μείωση δαπανών για συντάξεις (κατά 20 δις. σύμφωνα με την Πρόταση 13) και μείωση της φοροδιαφυγής (κατά 6 δις. σύμφωνα με την Πρόταση 15). Ακόμα 8 δις. θα προκύψουν από την αύξηση της φορολογήσιμης ύλης (λόγω της μείωση φόρων) που προβλέπουμε ότι θα φθάσει 75 δις. τα επόμενα πέντε χρόνια. Επίσης, η καταπολέμηση της διαφθοράς, Πρόταση 3, θα έχει ευεργετικά αποτελέσματα και στην ανισότητα, μειώνοντας έτσι και την οικονομική επιβάρυνση στο ασφαλιστικό σύστημα πρόνοιας.

Θα επιτρέψουν αυτές οι προτάσεις την Ελλάδα πράγματι να ανταπεξέλθει στο βάρος του υπέρογκου χρέους της; Εάν όλες οι προτάσεις γίνουν αποδεκτές από την Ελληνική κοινωνία, τότε η συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη από την πάταξη της διαφθοράς, την βελτίωση των υποδομών και της εκπαίδευσης, την μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος και την αύξηση των αμέσων ξένων επενδύσεων συνολικά ανυψώνουν το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης κατά σχεδόν 4% πάνω από το 2-3% των προηγούμενων ετών. Και εάν συνυπολογισθεί ο πληθωρισμός σε 2%, τότε το ονομαστικό εισόδημα μπορεί να αυξάνεται με ρυθμό 8-9%, αρκετά ταχύτερα από την αύξηση του χρέους, απομακρύνοντας έτσι το φάσμα της χρεωκοπίας. Αυτό αρκεί όχι μόνο για να εξαλείψει τους φόβους της διεθνούς οικονομικής κοινότητας, αλλά και να μετατρέψει μέχρι το 2020 την Ελλάδα σε μεσογειακό «τίγρη» με βιοτικό επίπεδο σαν αυτό της Ολλανδίας σήμερα. Απαιτείται, με άλλα λόγια, τολμηρό μεταρρυθμιστικό πνεύμα, αντίστοιχο εκείνου που επέτρεψε στον Ελευθέριο Βενιζέλο στις αρχές του εικοστού αιώνα να αλλάξει την πορεία της Ελλάδας.

6.2 Το οικονομικό πλαίσιο της περιεκτικής δημοκρατίας

Η οικονομική δημοκρατία πρέπει επομένως να είναι αποκεντρωτική. Ένας προφανής τρόπος για την ριζική αποκέντρωση του σχεδιασμού είναι μέσω κάποιας «σύνθεσης» της αγοράς και του σχεδιασμού.

Το ζήτημα όμως είναι πώς μπορούμε να επιτύχουμε μια σύνθεση ενός δημοκρατικού σχεδιασμού και της ελευθερίας επιλογής, χωρίς να καταφύγουμε ούτε σε μια πραγματική αγορά, η οποία αναπόφευκτα θα οδηγούσε σε όλα τα προβλήματα που συνεπάγεται ο καταμερισμός των οικονομικών πόρων μέσω της αγοράς αλλά ούτε και σε μια κρατικιστική «δημοκρατία», είτε φιλελεύθερη είτε σοβιετική.

Έχοντας δείξει την έκταση της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τις σύγχρονες κοινωνίες, στο επόμενο τεύχος θα προχωρήσουμε σε μια προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το οικονομικό μοντέλο στο οποίο μπορεί να θεμελιωθεί μια Περιεκτική Δημοκρατία. Παρόλο που εναπόκειται στις συνελεύσεις των πολιτών του μέλλοντος να σχεδιάσουν τη μορφή που θα πάρει μια Περιεκτική Δημοκρατία, είναι σημαντικό να δειχτεί ότι μια τέτοια μορφή κοινωνίας δεν είναι μόνο αναγκαία αλλά και εφικτή. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σήμερα, σε μια περίοδο που η αυτοαποκαλούμενη «Αριστερά» έχει εγκαταλείψει κάθε όραμα για μια κοινωνία που

δεν βασίζεται στην οικονομία της αγοράς και τη φιλελεύθερη «δημοκρατία», τις οποίες θεωρεί δεδομένες, και απορρίπτει οποιαδήποτε εναλλακτικά οράματα ως «ουτοπικά» (με την αρνητική σημασία της λέξης), ενώ στην πραγματικότητα ουτοπικά είναι τα όνειρά της για μια «παγκοσμιοποίηση με ανθρώπινο πρόσωπο» κ.λπ.

Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του μοντέλου αυτού, που το διαφοροποιεί από παρόμοια μοντέλα συγκεντρωτικού ή αποκεντρωτικού σχεδιασμού, είναι ότι, μολονότι δεν προϋποθέτει την υπέρβαση της σπανίως, εντούτοις εξασφαλίζει την ικανοποίηση των βασικών αναγκών όλων των πολιτών, χωρίς όμως να θυσιάζει την ελευθερία της επιλογής, σε μια οικονομία χωρίς κράτος, χρήμα και αγορά.

Οι συνήθεις ορισμοί που δίνονται στην οικονομική δημοκρατία από τους φιλελεύθερους, τους σοσιαλιστές και τους πράσινους οικονομολόγους είναι είτε ελλιπείς είτε μερικοί ή και τα δυο μαζί και τείνουν να δίνουν έμφαση μόνο στη μία από τις κύριες πτυχές της οικονομικής εξουσίας: την ιδιοκτησία και τον έλεγχο.

Ένας χρήσιμος ίσως τρόπος για να ορίσουμε την οικονομική δημοκρατία, με τρόπο που να συνεπάγεται την κατάργηση των εξουσιαστικών οικονομικών σχέσεων, θα ήταν να ξεκινήσουμε από τον ορισμό της άμεσης δημοκρατίας. Μπορούμε, απλώς, να ορίσουμε την άμεση (ή πολιτική) δημοκρατία ως τη μορφή πολιτικής οργάνωσης η οποία διασφαλίζει την ισοκατανομή της πολιτικής δύναμης μεταξύ των πολιτών, μέσω της άμεσης συμμετοχής τους στην πολιτική διαδικασία λήψης και εφαρμογής των αποφάσεων. Αυτός ο ορισμός της δημοκρατίας ενέχει ρητά την άρνηση της πολιτικής εξουσίας και συνεπάγεται την 'αρχή' του λαού στην πολιτική σφαίρα. Αντίστοιχα, μπορούμε να ορίσουμε την οικονομική δημοκρατία ως μια οικονομική δομή και διαδικασία που, με την άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης και εφαρμογής των αποφάσεων, διασφαλίζει την ισοκατανομή της οικονομικής δύναμης μεταξύ των πολιτών. Όπως ισχύει στην περίπτωση της άμεσης δημοκρατίας, η οικονομική δημοκρατία σήμερα είναι εφικτή μόνο στο επίπεδο των συνομοσπονδιούμενων δήμων.

Με άλλα λόγια, η οικονομική δημοκρατία συνεπάγεται τη δημοτική ιδιοκτησία της οικονομίας (δηλαδή, τα μέσα παραγωγής ανήκουν σε κάθε «δήμο», δηλ. το σύνολο των πολιτών μιας περιοχής). Έτσι, η «δημοτική» ιδιοκτησία της οικονομίας παρέχει την οικονομική δομή για μια δημοκρατική ιδιοκτησία, ενώ η άμεση συμμετοχή των πολιτών στις οικονομικές αποφάσεις παρέχει το πλαίσιο για

μια διαδικασία συνεκτικού δημοκρατικού ελέγχου της οικονομίας. Ο 'δήμος' επομένως γίνεται η αυθεντική μονάδα της οικονομικής ζωής, εφόσον η οικονομική δημοκρατία δεν είναι εφικτή σήμερα παρά μόνο εάν η ιδιοκτησία και ο έλεγχος των πλουτοπαραγωγικών πηγών οργανώνονται στο επίπεδο των συνομοσπονδιούμενων δήμων. Έτσι, σ' αντίθεση με τους άλλους ορισμούς της οικονομικής δημοκρατίας, ο ορισμός που δίνεται εδώ ενέχει τη ρητή άρνηση της οικονομικής εξουσίας και συνεπάγεται την αρχή του λαού στην οικονομική σφαίρα. Μ' αυτήν την έννοια, η οικονομική δημοκρατία είναι το αναγκαίο συμπλήρωμα, καθώς και το θεμέλιο, της άμεσης δημοκρατίας.

Εντούτοις, παίρνοντας υπόψη μας το σημερινό υψηλό βαθμό συγκέντρωσης οικονομικής δύναμης και τον αντίστοιχο βαθμό διεθνούς αλληλεξάρτησης, είναι δύσκολο, ακόμα και να φανταστούμε, μια ριζικά διαφορετική μορφή κοινωνίας που θα θεμελιώνεται στην οικονομική δημοκρατία. Είναι εφικτή μια τέτοια κοινωνία σήμερα; Ποιο θα έπρεπε να είναι το σύστημα κατανομής των οικονομικών πόρων που θα ήταν συμβατό με την οικονομική δημοκρατία; Φυσικά, δεν πρόκειται να δώσουμε συμπαγείς απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα, αλλά απλώς κάποιες γενικές κατευθυντήριες γραμμές. Δεν ξεχνάμε δηλαδή ότι η θεωρία μπορεί να διερευνά μόνο δυνατότητες και εναπόκειται στην κοινωνική «πράξη» να δώσει συγκεκριμένο περιεχόμενο στη νέα μορφή κοινωνικής οργάνωσης.

Έτσι, στο επόμενο κείμενο θα σκιαγραφήσουμε ορισμένα βήματα που μπορούν να γίνουν ώστε να προσεγγίσουμε μια οικονομική δημοκρατία, ενώ στο επόμενο τεύχος θα γίνει μια προσπάθεια να διατυπωθεί ένα νέο όραμα οικονομικής δημοκρατίας και να εκφραστούν ορισμένες συγκεκριμένες προτάσεις για το πώς θα μπορούσε να λειτουργεί ένα τέτοιο δημοκρατικό μοντέλο οικονομίας. Μ' αυτήν την διπλή έννοια, η προτεινόμενη προσέγγιση εκφράζει ένα νέο οικονομικό μοντέλο που βασίζεται στην 'δημοτική' οργάνωση της οικονομίας. Ελπίζουμε ότι η ανάγκη διατύπωσης ενός τέτοιου μοντέλου, και ενός τρόπου μετάβασης προς μια οικονομική δημοκρατία, έχει γίνει προφανής από την παραπάνω ανάλυση.

(πηγή: greekeconomistsforreform.com/.../A-I-P-DEVELOPMENTw.abs-GR-10-...)

Κώστα Αζαριάδη, Γιάννη Μ. Ιωαννίδη, Χριστόφορο Α. Πισσαρίδη,)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7°

7.1 Συμπεράσματα

Μελετώντας τις αίτιες των οικονομικών κρίσεων και βιώνοντας την οικονομική κρίση στην Ελλάδα καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι το πάρων παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα θα καταρρεύσει. Οι λόγοι είναι οι έξης:

- Η κάθε χώρα προσπαθεί να προάγει τα συμφέροντα της χωρίς να τηρεί τους κανόνες που διέπουν το χρηματοοικονομικό σύστημα .
- Οι αγορές και οι νομοί της αγοράς ελέγχονται από μια παγκόσμια ελίτ η οποία ενδιαφέρετε όχι για το χρήμα αλλά για την εξουσία.
- Δεν υπάρχει μια σταθερή μονάδα μέτρησης. Ακόμα και ο χρυσός που ποσοτικά είναι ίδιος στο πέρασμα του χρόνου, δεν είναι σταθερός σε αξία γιατί η μεγαλύτερη ποσότητα βρίσκετε σε 2-3 χώρες οι οποίες με την σειρά τους επηρεάζουν την πρόσφορα-ζήτηση με αποτέλεσμα να αλλάζει η αξία του.
- Το χρήμα ενώ ξεκίνησε σαν μονάδα μέτρησης για ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών κατάντησε να είναι και αυτό ένα εμπορεύσιμο είδος.

Αυτή την στιγμή μέσω του χρηματοοικονομικού συστήματος βιώνουμε τον πρώτο παγκόσμιο οικονομικό πόλεμο. Ίσως η δημιουργία ενός παγκοσμίου νομίσματος να έκανε καλύτερα τα πράγματα αλλά ένα παγκόσμιο νόμισμα θα ήταν η αρχή και μιας παγκόσμιας κυβέρνησης με απρόβλεπτες συνέπειες για την ανθρωπότητα. Ότι και να γίνει οπού και να είναι η κατάληξη το μονό σίγουρο είναι ότι πάντα στο τέλος αυτοί που επιβιώνουν είναι οι ΙΚΑΝΟΙ. Υπάρχει ένα άλλο συμπέρασμα το οποίο προκύπτει από το παρελθόν αλλά και όπως το βιώνουμε τώρα στο παρόν. Το μόνο που φαίνεται ότι παραμένει βέβαιο είναι ότι η οικονομική κρίση ή οικονομικές κρίσεις δυστυχώς θα υπάρχουν πάντα γιατί πάντα θα υπάρχουν συμφέροντα. Διότι πίσω από τις κρίσεις κάποιιο λίγοι βγαίνουν κερδισμένοι.

Έτσι έχουμε μια πρώτη λύση για την έξοδο από την κρίση, δηλαδή να την βιώνουμε κερδίζοντας οι λίγοι. Δηλαδή να ζούμε διοικώντας την χώρα μας ξένοι παράγοντες και όχι το δικό μας εκλεγμένο σώμα .Σε αυτήν την περίπτωση το βιοτικό

μας επίπεδο θα είναι χαμηλό για αρκετό χρονικό διάστημα ώσπου η οικονομία μας να επανέλθει σε ανταγωνιστικό επίπεδο. Βέβαια αυτή η λύση θα αποδεκατίσει ,όσο και αν δεν το δηλώνουν ευθέως ,μεγάλο αριθμό πληθυσμού της χώρας προωθώντας έμμεσα τη φράση ‘ΜΟΝΟ ΟΙ ΙΚΑΝΟΙ ΘΑ ΕΠΙΒΙΩΣΟΥΝ’ .Κατά την γνώμη μας αυτή η λύση είναι και η αρχή του τέλους για ένα ανεξάρτητο κράτος. Μια διαφορετική επίλυση είναι η χώρα να κάνει ρυθμιζόμενη πτώχευση. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά του εθνικού της νομίσματος και σταδιακή κατάργηση του Ευρωπαϊκού. Έτσι η εισαγωγή προϊόντων θα σταματήσει και θα συντηρείται η χώρα αποκλειστικά από τα εθνικά της προϊόντα. Αυτό έχει ως συνέπεια βιοτεχνίες να ανοίξουν ξανά, αύξηση γεωργικών προϊόντων και η ανεργία να μειωθεί. Βέβαια οι μισθοί θα είναι χαμηλοί αλλά θα αρκούν για να κρατήσουν ‘ζωντανό’ το βιοτικό επίπεδο. Η ανάπτυξη θα είναι 100% σίγουρη και το κράτος μη έχοντας κανένα χρέος θα μπορέσει σιγά αλλά σταθερά να στηριχτεί στις δικές του δυνάμεις. Όμως δυστυχώς ή ευτυχώς αυτό δεν το αφήνουν να συμβεί! Δεν το αφήνουν οι άλλες ‘ισχυρές’ χώρες για τον απλό λόγο ότι δεν θα μπορούν ,αν συμβεί πτώχευση, να το ελέγχουν. Την ΕΛΛΑΔΑ για παράδειγμα δεν θα την αφήσουν να πτωχεύσει γιατί δεν θέλουν να γίνει ανεξάρτητο κράτος .Η γεωγραφική της θέση και ο ορυκτός όπως και φυσικός πλούτος που διαθέτει δεν αφήνει καμιά χώρα αδιάφορη. Όλες θέλουν ένα κομμάτι της .Με το τρέχον καθεστώς λοιπόν πάντα θα έχουν την ευκαιρία να έχουν τον έλεγχο σε μια χώρα που δίδαξε πολιτισμό ,ήταν από τις πρώτες αν όχι η πρώτη με ισχυρή οικονομία και έχει να δώσει ακόμα τόσα πολλά. Τέλος το μοναδικό συμπέρασμα που βγαίνει από τα παραπάνω είναι ότι κανένα κράτος δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητο και ισχυρό γιατί η παραβίαση από ένα άλλο κράτος θεωρείται σίγουρη και επισημοποιείτε με μια βοήθεια του σε περίοδο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναστασάτος Τ.(2010), "Οι επιπτώσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα από την υπαγωγή της Ελλάδας στον μηχανισμό στήριξης ΕΕ/ΔΝΤ"

Βαβούρας Σ. Ιωάννης (2005), "Η οικονομική πολιτική", εκδόσεις Παπαζήση.

Γκότσης χ.(1990), "Οικονομική πολιτική", εκδόσεις Α. Σταμούλης.

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ Γ.Δ(1998), "Μακροοικονομική θεωρία: θεωρία και πολιτική εισοδήματος, απασχολήσεως και τιμών", εκδόσεις Athens university of economics and business.

Διαμαντόπουλος Θ.(1987), "Η Ελλάδα σε κρίση", εκδόσεις Ροές.

Δρακάτος Γ. Κωνσταντίνος(1988), "Η Ελληνική οικονομία σε κρίση", εκδόσεις Παπαζήση.

Εγκυκλοπαίδεια Επιστήμη και Ζωή(2009), εκδόσεις Χατζηακώβου, τόμος 15.

Λαπασιώρας Σ., "Τι είναι και τι θέλει το ΔΝΤ από τη ζωή μας"

Μαλλιάρη Δ. & Αναστασάτος Τ.(2010), "Η δυναμική του δημόσιου ελληνικού χρέους και γιατί η χρεοκοπία δεν αποτελεί επιλογή",

Μούσης Ν.(2003), "Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία πολιτική", εκδόσεις Παπαζήση.

Μπαμπινιώτης Γ.(2005), Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας, εκδόσεις Κέντρο λεξικολογίας.

Μπένος Ε. θεοφάνης(1996), "Θεωρία χρήματος", εκδόσεις Γ. Μπένου

Σωτηρίου Σ. "οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα την τελευταία πενταετία."

Φωτόπουλος Τ., "Περίεκτα Δημοκρατία"

Φωτόπουλος Τ., "Παγκοσμιοποίηση και Νέα Τάξη"

Φωτόπουλος Τ. "Η οικονομική διάσταση της σημερινής κρίσης και η οικονομική δημοκρατία ως λύση", εκδόσεις: Γόρδιος.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Marx K (1867), *Das Kapital, Kritik der politischen Ökonomie*, Verlag von Otto Meisner

Balderston, Theodore, *The Origins and Course of the German Economic Crisis, November 1923 – May 1932*, Berlin 1993.

Blaich, Fritz: "Der Schwarze Freitag, Inflation und Wirtschaftskrise" Reihe: Deutsche Geschichte der neuesten Zeit, dtv, München 1990. ISBN 3-423-04515-9

Borchhardt, Knut: *Wachstum, Krisen, Handlungsspielräume der Wirtschaftspolitik*, Göttingen 1982.

Born, Karl Erich: *Die deutsche Bankenkrise*, München 1967.

Edward W. Bennett: *Germany and the Diplomacy of the Financial Crisis 1931*, Cambridge, Mass. 1932.

Eichengreen, Barry: *Golden Fetters. The Gold Standard and the Great Depression 1919 – 1939*, New York 1992.

Heyde, Philipp: *Das Ende der Reparationen. Deutschland, Frankreich und der Young-Plan*, Paderborn 1998.

Holtfrerich, Carl-Ludwig: Alternativen zu Brüning's Wirtschaftspolitik in der Weltwirtschaftskrise, In: *Historische Zeitschrift* 235 (1982). S. 605-631.

James, Harold: *Deutschland in der Weltwirtschaftskrise 1924 – 1936*, Stuttgart 1988.

James, Harold: *Der Rückfall. Die neue Weltwirtschaftskrise*, München 2003.

Kindleberger, Charles P.: *Die Weltwirtschaftskrise 1929 – 1939*, München 1973.

Meister, Rainer: *Die große Depression: Zwangslagen und Handlungsspielräume der Wirtschafts- und Finanzpolitik in Deutschland 1929-1932*, Regensburg 1991. ISBN 3-924956-74-X

Ritschl, Albrecht: "Deutschlands Krise und Konjunktur 1924 – 1934.

Binnenkonjunktur, Auslandsverschuldung und Reparationsproblem zwischen Dawes-Plan und Transfersperre", *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte: Beiheft*, Berlin 2002.

Rothbard, Murray N.: *America's Great Depression*, Princeton 1963. ISBN 0-945466-05-6

Βικιπαίδεια, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, Ιανουάριος 2011, Creative Commons Attribution/Share-Alike License

(http://el.wikipedia.org/wiki/OIKONOMIA_THΣ_EΛΛΑΔΑΣ)

ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.nomisma.com

[http://el.wikibooks.org/wiki/Η βαθιά οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα την τελευταία πενταετία](http://el.wikibooks.org/wiki/Η_βαθιά_οικονομική_κρίση_που_μαστιρίζει_την_Ελλάδα_την_τελευταία_πενταετία)

www.tovima.gr/

[el.wikipedia.org/wiki/Οικονομία της Ελλάδας](http://el.wikipedia.org/wiki/Οικονομία_της_Ελλάδας)

Έψιλον Ελευθεροτυπία Τεύχος 967, 25.10.2009

Θεόδωρου θ. "Η οικονομική κρίση", http://www.alfavita.gr/artra/art13_7_9_0703.php

Η οικονομική διάσταση της σημερινής κρίσης και η οικονομική δημοκρατία ως λύση-ΤΑΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ (<http://www.scribd.com/doc/4944695/>)-

Θεόδωρου Κ. "Η οικονομική κρίση",
(http://www.alfavita.gr/artra/art13_7_9_0703.php)

Βικιπαίδεια, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, (<http://el.wikipedia.org/wiki/1929>)

Χατζημιχάλης Κ. (<http://www.epohi.gr/portal/perivallon/5007-2010-05-16-13-21-37>)

Έψιλον Ελευθεροτυπία Τεύχος 967, 25.10.2009, Κίτσος Γ.

(http://www.bizhelp365.com/index.php?option=com_content&view=article&id=282:-a&catid=66:2010-02-16-11-42-37&Itemid=149&lang=el)

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_406071_06/04/2003_59425